

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

Arbejds lønnen i København
1898.

ARBEJDSLØNNEN

I KØBENHAVN

MED NABOKOMMUNER

I AARET 1898

VED

CORDT TRAP

CHEF FOR STADENS STATISTISKE KONTOR

UDGIVET AF KØBENHAVNS KOMMUNALBESTYRELSE

INDUSTRI-
FORENINGEN.

KØBENHAVN
LEHMANN & STAGE

J. COHENS BOGTRYKKERIER
— GEORG A. BACH —

1900

331 2

268

3312

gr 3312

~~30 - 59. 1~~

~~30 - 59~~

ARBEJDSLØNNEN

I KØBENHAVN

MED NABOKOMMUNER

I AARET 1898

VED

CORDT TRAP

CHEF FOR STADENS STATISTISKE KONTOR

UDGIVET AF KØBENHAVNS KOMMUNALBESTYRELSE

KØBENHAVN

LEHMANN & STAGE

J. COHENS BOGTRYKKERIER
— GEORG A. BACH —

1900

J.B.

331.2.

TO Gange tidligere, i Aarene 1882 og 1892, har Staden Københavns statistiske Kontor foretaget en Undersøgelse angaaende de vigtigste Arbejdsbetingelser indenfor de enkelte Haandværks- og Fabriksfag, navnlig Arbejdslønnen og Arbejdstiden. Resultatet af disse Undersøgelser er nedlagt i et Afsnit af »Tabelværk til Københavns Statistik« Nr. 7 og i »Arbejdslønnen i København i Aaret 1892«. Fra 1892 til 1898 ere Arbejdsbetingelserne væsenlig modificerede. Dette Tidsrum karakteriseres blandt andet ved en overordentlig stærk Fremgang i Arbejdernes Organisation og ved en betydelig Forhøjelse af Arbejdslønnen, der for en meget væsenlig Del har givet sig Udtryk i en Stigning i den vedtagne minimale Dagløn, ligesom det ogsaa i det Hele maa fremhæves som et ejendommeligt Træk ved Perioden, at Arbejdsbetingelserne indenfor de enkelte Fag i langt højere Grad end tidligere ere regulerede ved bindende Aftaler. En Undersøgelse af Arbejdsbetingelserne i 1898, der af disse og andre Grunde maatte siges at være af betydelig Interesse, er ved Kommunalbestyrelsens Foranstaltning bleven foretagen, og dens Resultater ere nedlagte i nærværende Værk.

I de to foregaaende Undersøgelser holdt man sig til København i snævrere Forstand. I det nu foreliggende Arbejde har man udstrakt Undersøgelsen til de omgivende Kommuner, da Lønningsforholdene her og i Hovedstaden maa antages at være ensartede, ligesom det er fundet naturligt ikke at udelukke betydelige Fag fra Undersøgelsen, fordi Virksomheden faldt udenfor Københavns kommunale Grænser.

En statistisk Undersøgelse om Arbejdsbetingelserne kan gaa forskellige Veje. Fremgangsmaaden i 1882 og 1892 har været væsenlig ensartet. I det førstnævnte Aar sendte man enslydende Forespørgselsskemaer til to eller flere større Arbejdsgivere og til de af Magistraten anerkendte Sygekasser (Lavssvendekasser). I 1892 valgte man for Arbejdsgivernes Vedkommende at henvende sig til Oldermændene eller Formændene for de enkelte Lav eller Fag, eventuelt i Forbindelse med større Arbejdsgivere, for Arbejdernes til de ovennævnte Lavssvendekasser, men tillige til de faglige Organisationer, der i Mellemtiden havde vundet en saa stærkt forøget Betydning.

De i 1892 udsendte Skemaer indeholdt følgende Spørgsmaal:

- I. Hvormeget erholdes i Dagløn som Maximum, som Minimum, i Gennemsnit (d. e. den almindelige Dagløn, som Størstedelen erholder)? Indenfor hvert Rubrum var der atter foretaget en Deling, eftersom Vedkommende havde 1) Kost, 2) Logi, 3) baade Kost og Logi eller 4) ingen af Delene. Spørgsmaalet stilledes for Drengene, for Svende, for Mestersvende, for Kvinder og for Arbejdsmænd, Daglejere m. m.

- II. Hvormeget tjenes ved Akkordarbejde pr. Uge som Maximum, som Minimum, i Gennemsnit o: det Beløb, som Størstedelen fortjener? Dette Spørgsmaal ønskedes besvaret for Svende, Arbejdsmænd og Kvinder.
- III. Hvor lang er den daglige Arbejdstid? Hvormeget deraf beregnes til Spisetid? Er Overarbejde almindeligt? Hvormeget beregnes for Overarbejde? Er Søndagsarbejde almindeligt? Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde? Hvor stor en Del af Aaret arbejdes i Deres Profession? Er Arbejdslønnen stegen eller sunken i de sidste 3 Aar og kan en Udtalelse herom belægges med Tal? Kan der gives Oplysning om, hvorvidt der arbejdes mere og bedre nu end før? De under III stillede Spørgsmaal ønskedes besvarede for Svende, Arbejdsmænd og Kvinder. Til Slut ønskede man oplyst, hvor stor Aarsindtægten var for Arbejdere i Faget saaledes, at Arbejderne ønskedes delte i Grupper efter Størrelsen af deres Aarsindtægt, hvorhos man bad tilføjet de Oplysninger, der maatte have om Arbejdsløshed i Faget og udbad sig Tilsendelsen af trykte Priskuranter m. v.

I den nu foreliggende Undersøgelse om Arbejdsbetingelserne har man i det Væsenlige fulgt lignende Principer for Oplysningernes Indhentning som i 1892. Ligesom dengang er der for de enkelte Haandværks- og Fabriksfag sendt Forespørgselsskemaer vedrørende Arbejdsbetingelserne til saadanne Mænd indenfor Arbejdsgivernes eller Arbejdernes Kreds, som maatte antages at sidde inde med den mest omfattende Viden om Fagenes Forhold, for ved en Sammenholden af de givne Oplysninger at danne sig et saavidt muligt paalideligt Billede af de virkelige Arbejdsforhold. For at opnaa dette henvendte man sig baade for Arbejdsgivernes og Arbejdernes Vedkommende til Organisationerne for de Fag, hvor saadanne bestode, med Anmodning om at være Statistisk Kontor behjælpelig med Indhentningen af de ønskede Oplysninger, og fra begge Sider mødte man stor Imødekommen og Hjælpsomhed, for hvilken man her yder sin bedste Tak.

For Arbejdsgivernes Vedkommende vare disse Organisationer Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk og Arbejdsgiverforeningen af 1896. Disse Institutioner have velvilligt paataget sig at udsende Skemaerne til alle under dem hørende Fag. I forskellige Grupper af fagligt Arbejde vare Arbejdsgiverne ikke organiserede eller Virksomheden udøvedes af en enkelt eller enkelte private Arbejdsgivere, Aktieselskaber eller offentlige Institutioner; i saadanne Tilfælde har man naturligvis maattet henvende sig direkte til de enkelte Arbejdsgivere eller Institutioner. Det samme har været Tilfældet, naar Arbejdsgiverne i et Fag vel vare organiserede, men der udenfor Fagorganisationen stod betydelige Virksomheder, hvis Arbejdsforhold kunde antages at frembyde visse Ejendommeligheder og øve Indflydelse paa de samlede Arbejdsbetingelser i Faget.

Oplysninger fra Arbejdernes Side ere denne Gang udelukkende indhentede gennem Fagforeningerne med velvillig Assistance fra de samvirkende Fagforbund, der have paataget sig et stort Arbejde ved Udsendelsen af Skemaerne, og ad denne Vej er indhentet et meget betydeligt Materiale. Hvad der har forøget dettes Værdi er den Omstændighed, at adskillige Fagforeninger i den nærmest forløbne Aarrække have optaget statistiske Undersøgelser som en Gren af deres Virksomhed, og til Grund for de i summarisk Form udfyldte Skemaer ligger der i flere Tilfælde ret omfattende statistiske Undersøgelser om Arbejdsløn, Arbejdstid, Arbejdsløshed m. m.

Skemaernes Indhold er undergaaet forskellige Forandringer. I Hovedsagen indeholde de vel de samme Spørgsmaal som i 1892, dog har man udeladt den for Daglønnens Vedkommende foretagne Deling, eftersom Vedkommende kun har Pengeløn eller desuden Kost eller Logi eller begge Dele, begrundet i Naturaløkonomiens stedse aftagende Betydning. I Stedet for under Daglønnen at spørge om Gennemsnittet og ved en Note at forklare dette som den almindelige Dagløn, som Størstedelen erholder, har man ført selve denne Betegnelse op i Texten. Man har altsaa i 1898,

lige saa lidt som i 1892, direkte turdet spørge om Gennemsnittet, fordi man ikke i Almindelighed kunde vente dette korrekt beregnet og frygtede Misforstaaelser, saaledes navnlig denne, at Gennemsnittet skulde sættes som Middeltal mellem Maximum og Minimum. I Virkeligheden har man ved begge Undersøgelser i Hovedsagen opereret med den almindelige Løn som Gennemsnit.

Ved Siden af det gamle, der er bevaret i Skemaerne, er der imidlertid medtaget forskelligt nyt. For det første er der efter Spørgsmaalet om Akkordlønnens Størrelse indskudt en Forespørgselsrubrik om Arbejdets Fordeling mellem Dagløn og Akkord. Denne Rubrik er indført, fordi det til Oplysning om Lønningsforholdene i et Fag og særlig til Bestemmelse af den daglige Fortjeneste er ønskeligt at kende, ikke alene de faste Lønningers og Akkordlønnens forskellige Størrelse, men ogsaa, hvorledes Arbejdet fordeler sig mellem disse to Lønningssystemer. Dette er naturligvis i særlig Grad af Vigtighed i Fag, hvor Dagløn og Akkordløn ere vidt forskellige, og hvor Lønningsforholdene derfor i høj Grad betinges ved disse to Lønningssystemers indbyrdes Forhold.

Den anden Forandring er den, at man i Skemaet har indført særlige Tabeller til Oplysning om Arbejdernes Aarsindtægter, altsaa en nærmere Udførelse af den i Skemaet af 1892 indeholdte Opfordring til at dele Arbejderne i Grupper efter Størrelsen af deres Aarsindtægt. Tabellen har følgende Form:

Oplysninger om Arbejdernes Aarsindtægter.

Under denne Rubrik ønskes tilføjet de Oplysninger, som maatte have om Aarslønnen for Arbejdere (Svende, Arbejdsmænd, Kvinder) i Faget (Deres Forretning). Om muligt bedes disse Oplysninger givet under nedenstaaende Form, og det bedes udtrykkeligt bemærket, om de gælde 1898 eller et foregaaende Aar og i sidstnævnte Fald, om der mellem dette Aar og 1898 er foregaaet Forandringer i Lønningsbetingelserne og da hvilke.

	For Svende	For Arbejdsmænd	For Kvinder
	Antal	Antal	Antal
Under 500 Kroner aarlig.....			
Fra 500 til 600 Kroner aarlig.....			
» 600 » 700 » »			
» 700 » 800 » »			
» 800 » 900 » »			
» 900 » 1000 » »			
» 1000 » 1200 » »			
» 1200 » 1400 » »			
» 1400 » 1600 » »			
» 1600 » 1800 » »			
Over 1800 Kr. aarlig.....			

Endelig har man under Hensyn til den store Betydning, som Arbejdsløsheden har i de forskellige Fag og til de foretagne særlige Undersøgelser om dette Forhold ønsket Oplysningerne herom givne i en bestemt Form, saaledes som det ses af nedenstaaende Tabel:

Oplysninger om Arbejdsløshed.

Under denne Rubrik ønskes tilføjet de Oplysninger, der maatte have om Arbejdsløshed i Faget (Deres Forretning).

Om muligt bedes disse Oplysninger givet under nedenstaaende Form (Tabel A og B), og det bedes bemærket, om de gælde 1898 eller et foregaaende Aar.

	For Svende	For Arbejdsmænd	For Kvinder
A. Antal Arbejdere, som Besvarelsen omfatter..			
deraf beskæftigede hele Aaret			
» arbejdsløse under 1 Maaned			
» » fra 1 til 2 Maaneder			
» » » 2 » 3 »			
» » over 3 Maaneder.....			
B. Antal Arbejdere, som Besvarelsen omfatter..			
» arbejdsledige Dage			
deraf falder paa			
1. Arbejdsløshed.....			
2. Sygdom			
3. Strejker eller Lockouts.....			
4. Andre Aarsager.....			

Bemærkes skal det paa dette Sted, at alle de paa Skemaerne indførte Spørgsmaal i For-
 ening danne et sammenhængende Hele med indbyrdes Forbindelse mellem de enkelte Dele.
 Naar der paa et Skema er givet Oplysninger om den gennemsnitlige Dagløn, den gennemsnitlige
 Akkordugeløn og Arbejdets Fordeling mellem dem, om Arbejdsløsheden og Aarsindtægterne, har
 man — forudsat at Overarbejdet kun spiller en ringe Rolle — et godt Middel til at prøve
 Oplysningernes Korrekthed derved, at den gennemsnitlige Aarsløn's Størrelse i Hovedsagen

bestemmes af de 4 førstnævnte Momenter. Ere f. Ex. disse Momenter overensstemmende paa Arbejdsgivernes og Arbejdernes Skemaer, medens de angivne Aarslønninger derimod variere, har den Opgivelse Sandsynligheden for sig, der bringer Aarslønnen i bedst Overensstemmelse med de andre nævnte Momenter. Ved saaledes at slutte Ringen mellem de enkelte Oplysninger er man kommen i Besiddelse af en kritisk Prøvesten, der i mange Tilfælde har været af ikke ringe Værdi.

I Forbindelse med Oplysningerne om Arbejdslønnen og Arbejdstiden har man søgt at faa konstateret Antallet af Arbejdere i de enkelte Fag. Det er en Selvfølge, at denne Kendskab har en stor Betydning for alle Tilfælde, hvor det gælder om at bestemme Gennemsnittet for hele Arbejderstanden eller dens Hovedgrupper. En Lønningssats bør veje i det samlede Gennemsnit, ikke alene ved sin egen Størrelse, men ogsaa ved det Antal Arbejdere, den repræsenterer. Ved velvillig Foranstaltning fra de samvirkende Fagforbund er der stillet Forespørgsler til Fagforeningerne om Antallet af Arbejdere i og udenfor Organisationerne, hørende til de enkelte Fag, der ere inddragne under nærværende Statistik. Da de faglige Organisationer for Hovedstaden ogsaa omfatte de omgivende Kommuner, gælder dette jo ogsaa om de opgivne Tal af Arbejdere; men dette er i god Overensstemmelse med Omfanget af nærværende Undersøgelse. Ved disse Forespørgsler er det, med en enkelt Undtagelse, lykkedes at skaffe Oplysninger om Antallet af de faglig uddannede Arbejdere, Svendene, indenfor de enkelte behandlede Fag. For Arbejdsmænd og Kvinder ere Oplysningerne mere sporadiske. Vi staa jo ikke her overfor Svendeklassens temmelig faste Rammer, men overfor Arbejderstandens mere letbevægelige Elementer, der hyppigt gaa fra Fag til Fag og for hvilke den faglige Organisation — det sidste gælder jo særlig Kvinderne — er mindre fremskreden og Oplysningerne om Arbejdernes Antal derfor vanskeligere at tilvejebringe.

Baade for Daglønnen og Akkordugelønnen spørges om Maximum, Minimum og den almindelige Løn, som Størstedelen fortjener. For de to første Satsers Vedkommende har man, naar ikke særlige Omstændigheder talte derimod, taget henholdsvis de højeste og de laveste Satser, som fandtes paa noget af Skemaerne. Større Vanskelighed var der naturligvis ved Bestemmelsen af den almindelige Løn. Dette gælder dog ikke saameget den almindelige Dagløn, idet Udviklingen her i høj Grad er kommen vor Statistik til Hjælp derved, at der har været en stærk Tendens til at fastslaa (og samtidig højne) Minimumssatserne for Time-, Dag- og Ugelønnen, hvoraf Resultatet atter er blevet, at den almindelige Dagløn og Minimallønnen i et stort Antal Tilfælde er kommet til at falde sammen. Om den almindelige Dagløn har der derfor i det Hele været Enighed fra begge Sider. Anderledes med de gennemsnitlige Akkordugelønssatser. Hvor der paa dette Punkt har været Uoverensstemmelse mellem Arbejdsgivernes og Arbejdernes Opgivelser, har Forholdet næsten altid været dette, at Arbejdsgivernes Satser have været højere end Arbejdernes. I et stort Antal Tilfælde har man ved direkte Henvendelser til Skemaernes Besvarere søgt at faa oplyst, om Uoverensstemmelsen ikke kunde bero paa en Misforstaaelse af den paagældende Spørgerubrik, og det har da vist sig, at der ikke sjældent, ved Angivelse af den almindelige Akkordugeløn, er beregnet et Afdrag i de virkelige Lønningssatser under Hensyn til den i Faget gældende Arbejdsløshed, medens det rette Forhold er dette, at der spørges om den almindelige Løn i den Tid, der arbejdes, og at Oplysningerne om Arbejdsløshed ere noget for sig. I ikke faa Tilfælde er det paa denne Maade, efterat den nævnte Misforstaaelse var fjernet, lykkedes at faa de opgivne Gennemsnit til at falde sammen eller nærme sig stærkt til hinanden. Iøvrigt er der i Texten til Tabellerne for de enkelte Fag gjort meget nøje Rede for, hvorledes Arbejdsgivernes og Arbejdernes Oplysninger ere benyttede til

Konstruktionen af de gennemsnitlige Lønningssatser. Hvor Oplysningerne fra Arbejdsgivere og Arbejdere stemmede overens, har der deri ligget en Berettigelse til at lægge dem til Grund for Tabellernes Tal, afvege de kun ubetydeligt fra hinanden, er Middeltallet valgt. Naar den ønskede Overensstemmelse derimod ikke er bragt til Veje, har man været varsom med at fastslaa et Gennemsnit, men har iøvrig maattet tage Hensyn til Forholdene i de enkelte Tilfælde. Af Betydning for Værdien af Arbejdsgivernes Oplysninger har det været, hvor vidt de kunde antages at repræsentere hele Faget, t. Ex. naar dette kun omfattede en enkelt eller enkelte Virksomheder, fra hvilke Oplysninger forelaa, eller der undtagelsesvis fra et større Fag var indsendt Skemaer fra samtlige dettes Arbejdsgivere.

Ialt er der indkommet 426 udfyldte Skemaer, af hvilke de 411 ere benyttede. Det foranævnte Materiale er sammenholdt og suppleret med enkelte trykte Undersøgelser, skriftlige Redegørelser og talrige mundtlige Konferencer, saa at den samme Bemærkning kan gøres om nærværende Værk som om »Arbejdslønnen i 1892», at det har ikke saa lidt af en Enquêtes Karakter. Grunden til, at enkelte Skemaer ere skudte ud, er dels at man kun har faaet Oplysninger fra den ene Side, henholdsvis Arbejdsgivernes eller Arbejdernes, dels at de indkomne Oplysninger, hvor de foreligge fra begge Sider, ikke frembyde den tilstrækkelige Overensstemmelse til derpaa at bygge en Beretning om Arbejdsbetingelserne i Faget. Ialt er der ved de udfyldte Skemaer, tilsendte Breve etc. tilvejebragt Materiale til at belyse Arbejdsbetingelserne for 104 forskellige Fag. Dette er sket under Form af Tabeller med tilhørende Text. I et enkelt Tilfælde har man valgt at sammenarbejde Oplysningerne for flere hinanden nærstaaende Fag til et samlet Hele — der sigtes herved til Afsnittet om Jærnindustrien. Grunden er denne, at man for en ikke ringe Del har bygget paa den af Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund udgivne Beretning, omfattende Størstedelen af Jærnindustrien, da dennes Resultater for en stor Del ere meddelte for hele Industrien under ét. Overalt vil man ved en Benyttelse af Værket gøre vel i at sammenholde Tabel og Text, og i den sidste har man bestræbt sig for at klarlægge de Veje, ad hvilke Tabellernes Tal, særlig Gennemsnitstallene, ere tilvejebragte, for at Læseren saa vidt muligt selv kan bedømme deres Værdi. Fremhæves maa det paa dette Sted, at Hovedvægten i Værket maa lægges paa Enkelttabellerne med tilhørende Text. I nogle Tilfælde er det fundet ønskeligt gennem særlige Tabeller at give adskilte Oplysninger for forskellige Grene af samme Fag. Nævnes kan t. Ex. her: Bagere og Cigar- og Tobaksarbejdere. Undertiden har det naturligvis været tvivlsomt, om man stod overfor enkelte selvstændige Fag eller Underafdelinger af samme Fag.

Vende vi os da først til Arbejdsgiverne indenfor de i Statistiken inddragne Fag, er et mindre Antal af disse Stats- eller kommunale Myndigheder. Disse ere Statsbanerne for Jærnbaneanarbejderne og sammes Maskinværksteder, Toldvæsenet for Toldbodarbejderne samt Gasværkerne. Gennem Arbejdsgiverforeningen og Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk ere Besvarelser indkomne for ialt 44 Fag. I det overvejende Antal Tilfælde er Besvarelsen sket derved, at Oldermænd eller Formænd for Arbejdsgivernes Organisation, i Kraft af sit Kendskab til Forholdene i Faget, har udfyldt et enkelt eller enkelte Skemaer for de forskellige Grene af Virksomheden (det sidste f. Ex. i Cigar- og Tobaksfaget). Hvor Forholdene indenfor Faget derimod ere mere forskelligartede, og et enkelt udfyldt Skema vanskeligt kunde give et fyldestgørende Begreb om de virkelige Forhold, har Bestyrelsen valgt at udsende Skemaer til Udfyldning til sine Medlemmer eller til en Række af enkelte Arbejdsgivere. Derved er Antallet af de fra Arbejdsgiverorganisationerne for de 44 Fag modtagne Skemaer voxet til 78, hvoraf 1 ikke er benyttet. For en Del af disse Fag, der tildels høre til de mest omfattende og betydningsfulde (Jærnindustrien t. Ex.), har man imidlertid i Forbindelse med de direkte fra Organisationen

modtagne Skemaer søgt yderligere Oplysninger. Dette har f. Ex. været Tilfældet, hvor meget store Virksomheder have staaet udenfor Organisationen eller hvor baade den store og mindre Industri er repræsenteret, medens de givne Oplysninger kun tage Sigte paa den ene Gruppe. Til Supplering af det gennem Organisationen samlede Materiale er paa denne Maade indgaaet 72 udfyldte Skemaer. For de 56 resterende Fag er der modtaget 119 udfyldte Skemaer direkte fra de enkelte Arbejdsgivere. Desuden ere 5 Skemaer ikke benyttede.

For Arbejdernes Vedkommende er Materialet udelukkende tilvejebragt gennem de samvirkende Fagforbund. Udfyldte Skemaer ere her indsendte fra 148 Fagforeninger eller Afdelinger under samme. Af disse 148 Skemaer ere 9 af forannævnte Grund ikke benyttede.

Nærværende Værk behandler Arbejdsbetingelserne i 1898. Man har, med en enkelt Undtagelse, i Tabellerne ført Oplysningerne frem til Aarets Slutning. Da det i det Hele er Tabellernes Tal, der ere lagte til Grund for Beregning af Gennemsnit, t. Ex. for Dagløn, Akkordugeløn m. m., er den systematiske Behandling af Stoffet sket paa Grundlag af Arbejdsbetingelserne, som de formede sig ved Udgangen af det nævnte Aar. Hvor Materialet imidlertid tillod det, har man i de enkelte Textafsnit medtaget Oplysninger om Forandringer i Lønningsbetingelserne, selv om disse ere indtraadte efter Udløbet af Aaret 1898, men dette er da altid udtrykkelig bemærket og det har ikke haft nogen Indflydelse paa Beregningen af Gennemsnit.

Betragter man da de tilvejebragte Oplysninger, foreligge disse ubetinget i fyldigst Skikkelse for de faglærte Arbejders Vedkommende. Af de 71 i denne Statistik behandlede Fag, i hvilke Svendeklassen er repræsenteret, har man for ikke mindre end 62 Fag i Tabellerne optaget de gennemsnitlige Lønningssatser og tillige været i Stand til at oplyse Fordelingsforholdet mellem Dagløn og Akkord og Antallet af Arbejdere. Endnu i 4 Fag kender man de nævnte Momenter, ogsaa den gennemsnitlige Dagløn, derimod ikke den gennemsnitlige Akkordugeløn. De ovennævnte 62 Fag repræsentere ialt 23889 faglærte Arbejdere.

Af særlig Interesse er naturligvis her Beregningen af de gennemsnitlige Lønningssatser, henholdsvis Dagløn og Akkordugeløn. Allerede tidligere er det berørt, at man i Skemaerne ikke har spurgt om de gennemsnitlige Lønningssatser, men om den Løn, som Størstedelen af Arbejderne erholde, men dog faktisk opererer med denne almindelige Løn som Gennemsnit. I Almindelighed ville imidlertid de enkelte Lønningers Udslag fra den almindelige Løn ikke gaa i samme Retning, og man tør maaske paaregne, at de nogenlunde ville udligne hinanden. Hvor der derimod i et Fag er fastsat minimale Daglønssatser, der tillige ere de almindelig gældende, medens der dog faktisk ogsaa betales højere Daglønninger, vil det virkelige Gennemsnit ligge højere end det beregnede, og dette Forhold faar noget forøget Betydning under en stærk Tendens henimod en Fastsættelse af den mindste Dagløn.

Som allerede bemærket bør de opgivne Gennemsnitssatser for de enkelte Fag veje i de samlede Gennemsnit i Forhold til det Arbejderantal, som de repræsenterer. Naar man for et Fag kender det samlede Antal Arbejdere og Fordelingsforholdet mellem Dagløn og Akkord, ere Arbejderne henførte til de to Lønningsmaader efter det opgivne Forhold. Findes kun en enkelt Lønningsmaade i et Fag, blive naturligvis alle Arbejdere at henføre til denne. Af de 62 Fag have saaledes 14 udelukkende Dagløn, 5 udelukkende Akkord. Beregner man da Gennemsnit af Dagløn og af Akkordugeløn efter ovennævnte Principer, fremkommer følgende Hovedresultat, der for Daglønns Vedkommende omfatter 4 Fag, der ikke er indbefattede under de 62 Fag og i hvilke Gennemsnittet af Dagløn, men ikke af Akkordugeløn, kendes.

	Antal Fag	Repræsenterede Antal Svende	Gennemsnit Kr.
Dagløn	61	11458	3.84
Akkordugeløn	48	13107	27.46

Det er en Selvfølge, at den angivne Fordeling af Arbejderne mellem Dagløn og Akkord maa være af kalkulatorisk Karakter, da den er bygget paa skønsmæssige Angivelser, som oftest i runde Tal. Det har imidlertid vist sig, at Arbejdsgivernes og Arbejdernes Skøn om dette Forhold i en Række af Fag have været overensstemmende eller i alt Fald meget lidet afvigende — i sidste Fald har man taget Middeltallet mellem de to Opgivelser — og hvor Skønnet ikke faldt sammen, har man i en Del Fag faaet bestemte Opgivelser fra den ene Side, navnlig fra Fagforeningerne, om Fordelingen af Arbejderne mellem de to Lønningsmaader. Kun hvor der i enkelte Fag staar en udpræget Kamp for eller imod Dagløn eller Akkord, have Oplysningerne undertiden været farvede deraf, saaledes at Parterne eller i alt Fald én af dem have opgivet et større Forholdstal for den ønskede Lønningsmaade, end de virkelige Forhold berettigede til. Ad den angivne Vej er der vundet et nyt og ikke uvigtigt Moment til Arbejdslønnens Bestemmelse, selv om Arbejdernes Fordeling mellem de to Lønningsmaader og de Resultater, som derpaa kunne bygges, kun have Krav paa tilnærmelsesvis Rigtighed. For alle de Fag, til hvilke vort Kendskab om Svendenes gennemsnitlige Lønningssatser rækker, er altsaa Gennemsnittet af *Dagløn* 3.84 Kr., af *Akkordugeløn* 27.46 Kr.

Ved en Sammenligning af de to Lønningsmaader er det maaske rigtigst at holde os til de 62 Fag, for hvilke alle de bestemmende Forhold ere bekendte. Akkordugelønnens gennemsnitlige Størrelse bliver derved helt uforandret og Daglønns Gennemsnit kun forhøjet med 2 Øre fra 3.84 til 3.86 Kr. Forvandler man nu Dagløn til Ugeløn, hvorved Hensyn maa tages til de enkelte Fag: Barberere, Gartnere og Konditore, i hvilke Ugen har mere end 6 Arbejdsdage, fremkommer følgende Resultat:

Ugeløn:	Antal Fag	Repræsenterede Antal Svende	Gennemsnit Kr.
ved Dagløn	57	10782	23.26
- Akkord	48	13107	27.46

Heraf fremgaar for det Første, at Antallet af Arbejdere paa Akkord er større end Antallet af Arbejdere paa Dagløn. Forholdet stiller sig som 54.9 til 45.1 pCt. Med Hensyn til Lønnens Højde viser det sig, at Akkordlønnen er væsenlig højere end Daglønnen, hvilken den overstiger med omtrent 18 pCt. Naar en lignende Undersøgelse i 1892 kun viser et Overskud af Akkordløn over Dagløn paa ca. 8 pCt., tør Procentforskellen ikke benyttes til Bedømmelse af Udviklingens Gang, bl. a. fordi nogle af de store Fag med høje Akkordlønninger i 1898, i Modsætning til 1892, veje efter Antallet af repræsenterede Arbejdere. Hvad der iøvrig kunde bidrage til at gøre den virkelige Forskel mellem de to Lønningsmaader mindre betydelig er den Omstændighed, at Daglønns Gennemsnit som berørt sandsynligvis ligger noget højere end det beregnede.

Af den ovenstaaende Tabel vil man tillige, forudsat at de 62 Fag kunne anses for et Udtryk for de faglærte Arbejders Lønningsforhold, kunne beregne den gennemsnitlige Ugeførtjeneste (ved Dagløn og Akkord) for en faglært Arbejder, denne bliver 25.56 Kr.

Gaa vi fra Svendeklassen over til Arbejdsmænd og Kvinder, giver en Beregning for alle de Fag, hvor Gennemsnitslønninger ere kendte, følgende Resultat:

XI

	Arbejdsmænd		Kvinder	
	Antal Fag	Gennemsnit Kr.	Antal Fag	Gennemsnit Kr.
Dagløn	65	3.05	38	1.67
Akkordugeløn....	24	21.72	25	11.65

Da man for Arbejdsmænd og Kvinder, som berørt, savner et omfattende Kendskab til Antallet af de Arbejdere, der staa bag ved hvert af de repræsenterede Fag, maa man, ligesom ved tidligere Undersøgelser, lade de enkelte Fag veje lige. Hvad der imidlertid her, særlig for Arbejdsmændenes Vedkommende, gør en Hensyntagen til Antallet af Arbejdere mindre betydningsfuld end for Svendene, er den Omstændighed, at Flertallet af de gennemsnitlige Daglønssatser for de enkelte Fag kun svinge meget lidet bort fra det samlede Gennemsnit. Af de 65 Fag fjerne 41 sig højst 15 Øre og kun 8 mere end 50 Øre fra det nævnte Gennemsnit (Flertallet af de førstnævnte have en Gennemsnitsløn af 3 Kroner).

Den gennemsnitlige *Dagløn* for Arbejdsmænd er altsaa 3.05 Kr., for Kvinder 1.67 Kr.; den gennemsnitlige *Akkordugeløn* henholdsvis 21.72 Kr. og 11.65 Kr. Som det vil ses af ovenstaaende Tabel, er Akkord for Arbejdsmænd brugelig i et langt mindre Antal Fag end Dagløn, og den højere Akkord maa derfor her antages at være af mindre Betydning end for de faglærte Svendes Vedkommende. Ved en Sammenligning mellem de to Lønningsmaader viser det sig, at Akkordlønnen for Arbejdsmænds Vedkommende overstiger Daglønnen med ca. 19 og for Kvinderne med ca. 16 pCt.

Vil man sammenligne Svendes, Arbejdsmænds og Kvinders Løn med de gennemsnitlige Daglønssatser som Udgangspunkt og sætter man Kvindernes gennemsnitlige Dagløn til 100 Øre, fremkommer følgende Resultat:

Kvinders Dagløn	100 Øre
Arbejdsmænds Dagløn	183 —
Svendes Dagløn	230 —

Saaledes er Arbejdsmændenes Dagløn 83 pCt. og Svendenes 130 pCt. større end Kvindernes, men Svendenes omtrent 26 pCt. højere end Arbejdsmændenes.

Hvorledes det indbyrdes Forhold er mellem de gennemsnitlige Maximums-, Minimums- og Gennemsnitssatser for Svende, Arbejdsmænd og Kvinder, vil fremgaa af nedenstaaende Tabel, der for hver af de nævnte Grupper af Arbejdere gengiver Resultaterne for de Fag, for hvilke man kender alle de tre gennemsnitlige Lønningssatser.

Dagløn	Antal Fag	Maximum Kr.	Minimum Kr.	Gennemsnit Kr.
Svende	49	4.96	3.24	3.81
Arbejdsmænd	59	3.50	2.68	3.05
Kvinder	36	2.19	1.22	1.65
Akkordugeløn	Antal Fag	Maximum Kr.	Minimum Kr.	Gennemsnit Kr.
Svende	42	46.28	19.96	27.68
Arbejdsmænd	22	27.93	18.51	21.67
Kvinder	25	17.05	8.44	11.65

Ved ovenstaaende Tabel er at bemærke, at man for Svendenes Vedkommende har taget Antallet af Arbejdere i de enkelte Fag i Betragtning ogsaa ved Beregningen af Maximums-

XII

og Minimumssatserne, da det vel i det Hele ikke tør antages, at Maximum og Minimum ere opgivne under Hensyn til den højeste og laveste Lønning, som en enkelt Gang er bleven betalt i Faget, men efter saadanne Lønningssatser, som regelmæssig forekomme der.

Sætter man Gennemsnit til 100, fremkommer følgende Resultat:

Dagløn	Maximum.	Minimum.	Gennemsnit.
Svende	130	85	100
Arbejdsmænd	115	88	100
Kvinder	133	74	100
Akkordugeløn			
Svende	167	72	100
Arbejdsmænd	129	85	100
Kvinder	146	72	100

Man bemærker her, hvad paa Forhaand maatte ventes, at Maximums- og Minimumssatserne svinge stærkere bort fra Gennemsnittet for Akkordens end for Daglønnens Vedkommende. En anden fælles Iagttagelse er det, at Gennemsnittet ligger nærmere ved Minimum end ved Maximum. Dette er for Daglønnens Vedkommende mindst fremtrædende for Arbejdsmænd. Grunden hertil kan være denne, at der indenfor Arbejdsmændsfagene ikke bestaar den skarpe Grænse mellem voxne Arbejdere og Dreng (Lærlinge) som for de faglærte Arbejdere, og man i Minimallønningerne for Arbejdsmænd ofte har medtaget Lønningssatserne for unge Mennesker. Derimod er det givne Træk stærkest fremtrædende med Hensyn til Svendeklassen, og af Interesse er det her at sammenstille ovenstaaende Tal med de tilsvarende for 1892, der se saaledes ud:

Maximum	Minimum	Gennemsnit
128	79	100

Minimum og Gennemsnit ere i de 6 Aar fra 1892 til 1898 rykkede hinanden nærmere, og dette viser hen paa en bestemt Udviklingsretning henimod en mere udstrakt Anvendelse af Minimallønninger samtidig med disses Forhøjelse, hvilket naturligt vil bevirke, at færre Arbejdere komme op over de laveste Lønningssatser.

For Lærlinge er der gjort en Beregning af de gennemsnitlige Maximums-, Minimums- og Gennemsnitssatser for 44 Fag, for hvilke alle tre Lønningssatser ere kendte. Resultatet er følgende:

Maximum Kr.	Minimum Kr.	Gennemsnit Kr.
1.52	0.51	0.94

Gennemsnittet ligger omtrent midt imellem Maximum og Minimum, saaledes som det let forklares ved det sædvanlige Forhold, at Lærlingen begynder med en vis Minimalløn, der da som Regel stiger nogenlunde jævnt hvert følgende Læreaar.

For Mestersvendes Vedkommende skal man her indskrænke sig til at oplyse, at man for 39 Haandværksfag har beregnet et samlet Gennemsnit af deres Dagløn paa 5.39 Kr. En Sammenligning af Gennemsnit med Maximum og Minimum er her udeladt, da man ikke var sikker paa, at der ikke under de højeste Lønninger var optaget nogle, der faldt udenfor den angivne Ramme.

En Sammenligning mellem de gennemsnitlige Lønningssatser i 1892 og i 1898, for saa vidt disse kendes, viser følgende Resultat:

XIII

Gennemsnitlig Dagløn	Svende Kr.	Arbejdsmænd Kr.	Kvinder Kr.	Lærlinge Kr.
1892:	3.32	2.59	1.46	0.91
1898:	3.84	3.05	1.67	0.94
Gennemsnitlig Akkordugeløn				
1892:	22.68	—	10.08	—
1898:	27.46	21.72	11.65	—

For Svende er Stigningen for Daglønnens Vedkommende 15.7, for Akkordlønnens 21.1 pCt. Forudsætter man samme Fordeling mellem Dagløn og Akkord i 1892 som i 1898, vilde dette betegne en Stigning for begge Lønningssatser, tagne under ét, paa ca. 18.8 pCt. Da der imidlertid særlig for Akkordlønnens Vedkommende findes et langt større Antal Gennemsnit i 1898 end i 1892, har man til Prøvelse af Resultatet sammenlignet Gennemsnit af Gennemsnit i 1892 og i 1898 — men uden Hensyn til Antallet af Arbejdere, der jo ikke kendtes i det første Aar — for saadanne Fag, hvor Gennemsnitslønnen fandtes for begge Aarene. For Daglønnens Vedkommende gør det kun en Forskel af omtrent 1 pCt. i nedadgaaende Retning, Akkordugelønnens Stigning bliver derimod væsenlig lavere, nemlig ca. 16 pCt. Mangfoldige Aarsager kunne have fremkaldt denne Forskel; som medvirkende hertil kan eksempelvis nævnes, at ved den sidstnævnte Beregning fandtes for nogle Fag, hvor Lønstigningen maa antages at være stærkest, enten intet Gennemsnit i 1892 eller der er ved Opgørelsen intet Hensyn taget til det store Antal Arbejdere, Faget repræsenterer (Tømrere t. Ex.). Men Resultatet af de foretagne Undersøgelser tør i alt Fald siges at være, at Lønstigningen for Svende maa ligge mellem ca. 15 og de angivne 18.8 pCt. For Arbejdsmænds Vedkommende maa vi ved Bedømmelsen af Lønstigningen fra 1892 til 1898 holde os til en Sammenligning af Daglønssatserne, da Materialet for Akkordlønnens Vedkommende ikke var saa stort i 1892, at et Gennemsnit har turdet bestemmes. Ovenstaaende Tabel viser da, at Daglønnen for Arbejdsmænd er stegen med 17.8 pCt. For Kvinder endelig er Lønstigningen for Dagløn 14.4, for Akkordløn 15.6 pCt., altsaa i det Hele kan Lønstigningen sættes til omtrent 15 pCt.

Med Daglønnen som Udgangspunkt for en Sammenligning viser der sig for alle tre Klasser af Arbejderne en ret betydelig og nogenlunde ligelig Lønstigning, der dog er noget højere for Arbejdsmænd end for Svende og atter noget højere for Svende end for Kvinder. Men særlig for de sidstnævntes Vedkommende skal her bemærkes, hvad ogsaa vil fremgaa af de enkelte Textafsnit, at nærværende Værk væsenlig kun omfatter saadanne Kvinder, der arbejder paa Værksteder og i Fabriker, derimod ikke det omfattende og mindre godt lønnede Hjemmearbejde. For Lærlinge er Gennemsnitslønnen væsenlig den samme i 1898 som i 1892.

I det Foregaaende er Stigningen i Arbejdslønssatserne fra 1892 til 1898 (indtil dette Aars Slutning) betragtet under ét. Lønbevægelsen er imidlertid ikke foregaaet jævnt for hele Tidsrummet, men falder navnlig paa dettes sidste Aar. Nøjagtigt at fordele Lønstigningen paa de enkelte Aar lader sig naturligvis ikke gøre alene af den Grund, at der er Fag, i hvilke der for første Gang er givet Lønningsregulativer og en nøjagtig Sammenligning af Lønningerne mod før derfor ikke lader sig gennemføre. Fremhæves skal det dog, at særlig Aaret 1898 udmærker sig ved betydelig Lønningsforhøjelse i en Række af Fag. Herom vil der findes talrige Vidnesbyrd i de Tabellerne vedføjede Bemærkninger og dette vil navnlig være Tilfældet, hvor der foreligger et bestemt Regulativ. Men udenfor disse Tilfælde have betydelige Lønningsforhøjelser

fundet Sted, dette gælder saaledes Jærindustrien.*) Ogsaa for en Række af Arbejdsmandsfag har Lønningsforhøjelse fundet Sted i 1898, t. Ex. for Støberiarbejdsmænd, Toldbodarbejdere, Tændstikfabrikarbejdere, Vævere m. fl.

Vil man udstrække en Sammenligning af Arbejdslønnen nu og før til 1882 og benytte Daglønnens Stigning som Maalestok, frembyder der sig følgende Tal:

Gennemsnitlig Dagløn	Svende Kr.	Arbejdsmænd Kr.	Kvinder Kr.	Lærlinge Kr.
1882	3.04	2.37	1.37	0.87
1898	3.84	3.05	1.67	0.94

Dette viser en Lønstigning for Svende af 26.3, for Arbejdsmænd af 28.7 og for Kvinder af 21.9 pCt. Disse Tal gøre intet Brud paa den tidligere Iagttagelse, at Daglønnen er stegen stærkest for Arbejdsmænd, noget mindre stærkt for faglærte Arbejdere og mindst for Kvinder. For Lærlinge er Stigningen ubetydelig, i det Hele mellem 8 og 9 pCt. For at prøve ovennævnte Resultat har man for Svende, Arbejdsmænd og Kvinder sammenstillet Daglønnen i saadanne Fag, hvor man kendte Gennemsnittet baade i 1882 og i 1898, saaledes som det ses af nedenstaaende Oversigt.

	Antal Fag	Dagløn i 1882 Kr.	Dagløn i 1898 Kr.
Svende	37	3.06	3.85
Arbejdsmænd	25	2.34	3.11
Kvinder.....	13	1.42	1.67

Dette viser en Stigning for Svende af 25.8, for Arbejdsmænd af 32.9 og for Kvinder af 17.6 pCt. For Svende er Lønstigningen omtrent den samme, for Arbejdsmænd større, for Kvinder mindre end ifølge den nærmest foregaaende Tabel. Størst Værdi som Sammenligningsgrundlag har Tabellen for Svende, hvor Materialet er størst. Men den tidligere Iagttagelse, at Arbejdsmændene ere gaaede i Spidsen for Daglønnens Forhøjelse, medens Kvinderne, ogsaa forholdsvis, ere naaede mindst frem, bliver ved den nye Tabel i alt Fald yderligere bekræftet og skærpet. Et andet Spørgsmaal er det imidlertid, om Daglønnens Stigning tør bruges som Maalestok for de forskellige Arbejdergruppers Lønningsfremgang. Her gør jo bl. a. ogsaa Akkordlønnen sin Indflydelse gældende og med større Styrke for Svende end for Arbejdsmænd, og bemærkes skal det da, at en direkte Sammenligning af den gennemsnitlige Akkordugeløn for Svende i 1882 og 1898, nemlig 20.13 Kr. og 27.46 Kr. viser en betydelig stærkere Lønstigning end for Daglønnen.

Oplysninger ere, som omtalt, indhentede angaaende Over- og Søndagsarbejde. Overarbejde forudsætter en fast reguleret Arbejdstid, der overskrides. Hvor Arbejdstiden derfor er ubestemt, som Tilfældet navnlig er med Hjemmearbejdet, kan en særlig Overarbejds løn vanskelig tænkes. Ogsaa i det store Flertal af Fag med bestemt Arbejdstid er Overarbejde, i alt Fald kun undtagelsesvis, brugeligt. For 67 Fag besvares Spørgsmaalet, om Overarbejde er almindeligt, med et bestemt Nej, i 12 Fag forekommer det undertiden, i 6 Fag udøves det udelukkende i Sæsonen

*) Saavidt Materialet har tilladt at bedømme, kan det for de faglærte Arbejderes Vedkommende i alt Fald med Sikkerhed siges, at Lønforhøjelser i 1898 have fundet Sted i 23 Fag, men Antallet er rimeligvis større. Disse Fag ere: Bagere, Barberere, Brolæggere, Cigarfabriker, Kunstdrejere, Forgylde, Hvid- og Lohgarvere, Guldarbejdere, Handskemagere, Formere, Maskinarbejdere, Kobbersmede, Konditore, Litografer, Malere, Skibssnedkere, Skibstømrere, Skorstensfejere, Bygningssnedkere, Modelsnedkere, Stenhuggere og Træskomagere.

og kun i 12 Fag udenfor de egentlige Sæsonfag er det almindeligt. Beregningen af Overarbejds-løn er forskellig. Ved Hjemmearbejde betales der ofte intet særskilt, det samme er undertiden Tilfældet med Akkordarbejde. Regelen for dette saavel som for Tidsarbejde er imidlertid en Lønforhøjelse, oftest ved et procentvis Tillæg til den almindelige Løn, der er forskellig for Dag- og for Natarbejde (hyppigst 50—100 pCt.). Naar Arbejdsbetingelserne ere regulerede ved Lønnings-regulativer, indeholde disse næsten altid bestemte Regler om Beregningsmaaden for Over- og Søndagsarbejde.

For Søndagsarbejde gælder jo nu Loven af 1. April 1891, der paabyder, at i Fabriker eller paa fabrikmæssigt drevne Værksteder og Arbejdssteder skal alt Arbejde ophøre paa Folkekirkens Helligdage fra Kl. 9 Formiddag til Kl. 12 Nat. Denne Lov gennembyrdes jo ganske vist af Undtagelsesbestemmelser, der dels sætte visse Kategorier af Fabriksvirksomheder udenfor Lovens Bud, dels unddrage fra dette visse Arter af Arbejde. Men Loven i Forening med den naturlige Udvikling har dog bevirket, at Søndagsarbejde er stærkt begrænset, ligesom Loven jo ogsaa har sikret Arbejderne i de Fabriker, hvor Søndagsarbejde er tilstedet, Halvdelen af Aarets Søndage fri. Fraset Fag med overvejende Hjemmearbejde, for hvilke Søndagsarbejdets Udstrækning jo vanskeligt lader sig konstatere, besvares Spørgsmaalet, om Søndagsarbejde er almindeligt, med et bestemt Nej for 67 Fag, i 12 Fag forekommer det undertiden, i 6 Fag kun i Sæsonen og i 16 Fag mere almindeligt. Disse Fag ere jo navnlig saadanne, hvor Befolkningens Interesser paakalde en regelmæssig Tjenesteydelse: Bagere, Barberere, Mælkerier m. fl., eller hvor Virksomhedens Beskaffenhed kræver en uafbrudt Drift, og for hvilke Loven jo ogsaa har givet Dispensation fra de almindelige Forbudsbestemmelser; Exempler paa de sidstnævnte ere: Gasværker, Ølbryggerier, Papirfabriker m. fl. Som et Erhverv af anden Art, hvor Virksomheden ogsaa daarligt helt kan hvile om Søndagen, kan nævnes Gartnere. Søndagsarbejde betales som Regel, ligesom Overarbejde, med et procentvis Løntillæg, forskelligt for Dag og Nat, men for de Fag, hvor det er almindeligt, er Forholdet ofte dette, at Vederlaget er indbefattet i Ugelønnen.

Som Udtryk for en almindelig Tendens henimod Over- og Søndagsarbejdets Indskrænkning kan nævnes Bestemmelsen i forskellige Tarifer om, at disse Arter af Arbejde saavidt muligt bør undgaas eller indskrænkes til det mindst mulige.

Med Hensyn til Oplysninger om Arbejdsløshedens Omfang staar man endnu kun ved en Begyndelse, men denne maa ogsaa siges at være gjort derved, at enkelte Fag have foretaget derpaa rettede Undersøgelser. Som saadanne Fag kan for Svendenes Vedkommende nævnes Jærindustrien, Bogtrykkere, Tømrere, Skotøjsfabriker m. fl., for Arbejdsmændenes Støberi-arbejdsmænd o. a. Anledningen til Fremkomsten af en saadan Statistik er navnlig Organisation af en Arbejdsløshedsforsikring. Iøvrig maa om dette Emne henvises til de Tabellerne vedføjede Bemærkninger. En særlig Stilling indtage naturligvis her de Fag, hvor en vis Arbejdsløshed saa at sige er uløselig knyttet til Fagets Vilkaar. Hovedexempler herpaa ere saadanne Fag, hvor Vejret øver en bestemmende Indflydelse — t. Ex. visse af Bygningshaandværkene — eller hvor Arbejdet koncentrerer sig til bestemte Tider af Aaret (Sæsonfagene). For andre Fag, der ikke ere belemrede med en saadan typisk Arbejdsløshed, har Aaret 1898, der jo i det Hele udmærkede sig ved en stærkt anspændt Arbejdsvirksomhed, øvet sin bestemmende Indflydelse, saaledes at Arbejdsløsheden i de fleste Tilfælde kun har været yderst ringe. Herom vil der findes Udtalelser i en Række af de Tabellerne vedføjede Texter.

Ved Beregning af den gennemsnitlige Aarsløn har man jo navnlig at kæmpe med den Vanskelighed, der ligger i Mangelen af en almindelig Arbejdsløshedsstatistik.

I »Arbejdslønnen i 1892« er foretaget en hypotetisk Opgørelse af den gennemsnitlige Aarsløn for Svende, Arbejdsmænd og Kvinder ved at gaa ud fra de gennemsnitlige Daglønsatser og Aaret regnet til 300 Arbejdsdage og se bort til den ene Side fra den Forhøjelse af Aarslønnen, der følger med Akkordlønnsens Overskud over Daglønnen og med Over- og Søndagsarbejde, til den anden Side fra den Nedgang, som Arbejdsløsheden er Aarsag til. Man kom saa til en Aarsløn for Svende af 1000 (996) Kr., for Arbejdsmænd af 780 (777) Kr. og for Kvinder af 440 (438) Kr. En lignende Opgørelsesmaade for 1898 vilde føre til Aarslønninger for Svende af c. 1150 (1152) Kr., for Arbejdsmænd af 915 Kr. og for Kvinder af c. 500 (501) Kr., og Aarslønnsens Forhøjelse vilde naturligvis svare til Stigningen i Daglønsatserne. For Svendes Vedkommende har man imidlertid for 1898, da jo ogsaa den fremadskridende Fagforeningsstatistik frembyder noget fastere Holdepunkter, og da der er kastet Lys over det vigtige Forhold mellem Dagløn og Akkord, forsøgt en noget mere detailleret Opgørelsesmaade. Til Støtte for en saadan tjener naturligvis først og fremmest de Fag, hvor en Arbejdsløshedsstatistik forefindes. Naar da ogsaa de andre Aarslønnen bestemmende Momenter ere kendte, har man deri set Berettigelsen til med tilnærmelsesvis Rigtighed at anslaa Aarslønnsens Størrelse. Som Exemppler herpaa kan navnlig nævnes hele Jærnindustrien, Bogtrykkerne og Tømrerne. Det samme har været Tilfældet, hvor Arbejdsløshedens Omfang vel ikke har været statistisk belyst, men Arbejdsgivernes og Arbejdernes Oplysninger den vedrørende dog variere indenfor snævre Grænser, forudsat at der er Enighed om de andre Aarslønnen bestemmende Momenter (Murerne). Vælger man her med Hensyn til Arbejdsløshedens Omfang at lægge Middeltallet mellem Arbejdsgivernes og Arbejdernes Tal til Grund for Beregningen, vil Fejlen ikke kunne overstige den halve Forskel. I andre Fag kendes Aarslønnsens Gennemsnit, fordi der i Faget kun er en enkelt eller enkelte Arbejdsgivere, fra hvem Oplysninger foreligge (Statsbanernes Maskinværksteder, Porcellæns- og Fajancefabrikerne). Atter i andre Tilfælde har man haft en Bekræftelse paa den fra den ene Side opgivne Fordeling over Aarsindtægterne deri, at det derved fremkomne Gennemsnit kan bringes i Samklang med de opgivne, dette Gennemsnit bestemmende Momenter, for saa vidt disse ere ensartet opgivne af Arbejdsgivere og Arbejdere. Hvorvidt man for de forskellige Fag, med de foran angivne Synspunkter som Udgangspunkt, har ment at have det nødvendige Grundlag til at anslaa den gennemsnitlige Aarsløn, derom maa henvises til Texten for de enkelte Tabeller. Ialt har dette været Tilfældet med 25 Fag omfattende 16108 Arbejdere *). Disse 25 Fag udviste en gennemsnitlig Aarsløn af 1190 Kr. For de andre Fag, om hvilke de fyldigste Oplysninger foreligge, og hvor man navnlig kender Daglønnens og Akkordugelønnens gennemsnitlige Størrelse, disse Lønningsmaaders indbyrdes Forhold og Antallet af faglærte Arbejdere, har man ment at turde anvende en mere summarisk Opgørelsesmaade af den gennemsnitlige aarlige Indtægt

For saadanne Fag, fra hvilke en vis Arbejdsløshed saa at sige er uadskillelig (t. Ex. Brolæggere, Elektrikere, Tapetserere), er der ved Aarslønnsens Ansættelse regnet med en vis Arbejdsløshed, som man da har søgt at bestemme paa Grundlag af de foreliggende Oplysninger, om fornødent ved at benytte Middeltallet af Arbejdsgivernes og Arbejdernes Opgivelser. For de resterende Fag, om hvilke der for et stort Antal foreligger samstemmende Udtalelser om, at

---

*) Disse 25 Fag ere Blikkenslagere (Blikvarefabrikarbejdere), Bogtrykkere, Forgylde, Gartnere, Handskemagere, kirurgiske Instrumentmagere, de 6 under Jærnindustrien opførte Fag, Kurvemagere, Litografer, Malere, Murere, Pianofortefabrikarbejdere, Porcellæns- og Fajancefabrikarbejdere, Sadelmagere, Skotøjsfabrikarbejdere, Maskinsnedkere, Møbelsnedkere, Telefonarbejdere, Træskomagere, Tømrere. De 25 Fag omfatte 2, der ikke have kunnet medtages ved de 62 foran omtalte Fag, for hvilke de fuldstændigste Oplysninger foreligge.

Arbejdsløsheden har været yderst ringe, er man ved Beregningen af den gennemsnitlige Aarsløn gaaet ud fra 300 aarlige Arbejdsdage og de gennemsnitlige Daglønsatser og har naturligvis da ladet hvert Fag veje efter Antallet af dets Arbejdere. Til den ene Side har man ikke taget Hensyn til Aarsindtægtens Formindskelse ved Arbejdsløshed, derunder Sygedage*), til den anden Side ikke til Merfortjenesten ved Søndags- og Overarbejde eller ved Akkordoverskud. Dette sidste er for de her betragtede Fag tagne under ét dog forholdsvis ringe og vil kun forhøje Aarslønnen med ca. 10 Kr. Om de angivne Momenter lige ville opveje hinanden, tør intet bestemt siges. Saa meget er i alt Fald sikkert, at den egentlige Arbejdsløsheds ringe Omfang i Aaret 1898 til den ene Side og Søndags- og Overarbejdets aftagende Betydning i Forbindelse med det ringe Akkordoverskud til den anden frembyde de gunstigste Betingelser for den ovenanstillede Beregning. Som Hovedresultat udkommer da for ialt 24461 faglig uddannede Arbejdere en aarlig Gennemsnitsindtægt af 1199 Kr. I det ovennævnte Antal af Arbejdere er indbefattet dem, hvis Aarsløn er særlig bestemt.

Bemærkes skal det imidlertid, at der af de 71 Svendefag, for hvilke Oplysninger findes i denne Statistik, er 8 for Størstedelen lidet betydelige Fag**), for hvilke der ikke foreligger tilstrækkelige Oplysninger til en Beregning af Aarslønnen efter forangivne Synspunkter, men mellem disse findes dog to talrigere Fag med overvejende Hjemmearbejde, nemlig Skrædere og Haandskomagere med henholdsvis 1350 og 1059 Svende, og af disse maa det sidstnævnte Fag antages at have en Aarsløn, der ligger en Del under Gennemsnittet. Hvis man for Haandskomagerne gik ud fra Fagforeningens sikkert lave Ansættelse af Aarslønningerne og for de andre Fag, betragtede under ét, ikke forudsatte nogen væsentlig Afvigelse fra den aarlige Gennemsnitsindtægt vilde dette føre til en Aarsindtægt for samtlige under denne Statistik inddragne Svende paa i Gennemsnit ca. 1180 Kr. Fulgte man den i 1892 af Rubin benyttede Beregningsmaade af Aarsindtægten, vilde man, som nævnt, komme til et Beløb af 1152 Kr., og skønt disse Opgørelsesmaader for en meget væsentlig Del have fulgt forskellige Veje, vilde de for 1898 føre til Resultater, der ikke fjerne sig stærkt fra hinanden, dog saaledes, at man ved den nu anvendte Fremgangsmaade er kommen til et noget højere Beløb.

Denne Iagttagelse vil da atter give nogen Støtte for at anvende den tidligere Beregningsmaade af den gennemsnitlige Aarsløn, nemlig den gennemsnitlige Dagløn i 300 Arbejdsdage, paa Arbejdsmænd og Kvinder som givende et tilnærmelsesvis rigtigt Udtryk for Aarslønnens Størrelse. For Kvinder kunde dette i alt Fald kun gælde de paa selve Arbejdsstederne beskæftigede Kvinder, ikke Hjemmearbejderskerne. Aarslønnen vilde herefter som anført for de to Grupper af Arbejdere blive henholdsvis 915 og ca. 500 Kr. Til Prøve for Rigtigheden af denne Beregning har man for Arbejdsmændenes Vedkommende sammenlignet Dagløn og Aarsløn for en Del Fag, i hvilke man har Oplysninger om Aarslønnen for samtlige eller dog det større Antal af Arbejdsmænd indenfor Faget. Disse Oplysninger hidrøre for den største Del fra Arbejdsgiverne. Resultatet heraf ses af nedenstaaende lille Tabel:

Antal Fag	Gennemsnitlig Dagløn Kr.	Gennemsnitlig Aarsløn Kr.
23	2.95	930.00

*) Det gennemsnitlige Antal af Sygedage pr. mandligt Medlem i de københavnske Fagsygekasser udgjorde for 1898 7.0.

**) Disse Fag ere Bundtmagere, Karetmagere, Konservesfabriker, Lervarefabriker, Haandskomagere (derimod ikke Skotøjsfabrikarbejdere, der ere indbefattede i Opgørelsen), Skrædere, Voxdugsfabriker, Urmagere.

Beregner man derimod Aarslønnen for disse Fag lig 300 Gange Daglønnen, udkommer der et af Beløb 885 Kr. Dette kunde tyde paa, at den virkelige Aarsløn, ligesom Tilfældet var med Svendene, ligger noget over den paa ovennævnte Maade beregnede, men den paa pegede Forskel kan dog delvis forklares derved, at Oplysningerne om Aarslønnen, i alt Fald for nogle Fags Vedkommende, kun vedrøre de gennem hele Aaret beskæftigede Arbejdsmand. I den ovennævnte Oversigt er imidlertid ikke medtaget nogle enkelte Fag med høje Arbejdsmandslønninger, for hvilke Oplysninger om Aarslønnen ogsaa er bekendt, nemlig Fyrbøderne, for hvilke Fagforeningen opgiver den gennemsnitlige Aarsløn som liggende mellem 1200 og 1400 Kr., og Natrenovationsarbejderne, hvor det store Flertal af Arbejderne, efter Arbejdsgivernes Opgivende, have en Aarsindtægt mellem 1400 og 1600 Kr. For Kvinders Vedkommende er der ikke tilstrækkeligt Materiale til at prøve den foranførte Beregningsmaades Rigtighed.

Man har i den foregaaende Text forsøgt at bestemme den gennemsnitlige Aarsløn for Svende, Arbejdsmand og Kvinder. Det samme Gennemsnit kan imidlertid fremkomme ved en meget forskellig Fordeling af de enkelte Aarsindtægter. Disse kunne t. Ex. alle gruppere sig meget nær om Gennemsnittet, eller Ligevægten kan bringes tilveje ved stærkt Udslag til begge Sider. Spredt rundt i de forskellige Textafsnit til de enkelte Fag vil man for samtlige eller for et begrænset Antal Arbejdere finde Oplysninger om Aarsindtægternes Fordeling indenfor de i de trykte Tabeller angivne Rammer. Men dette Materiale er altfor spredt til, at der derpaa tør bygges en Klasseinddeling af Aarsindtægterne for Arbejderstanden som Helhed eller for dens Hovedgrupper.

Hvad Arbejdstiden angaar, da er der nogle Fag, hvor denne er ubestemt. Det er i første Række Hjemmefagene: Skrædere, Skomagere, Syersker for det langt større Antal Arbejdere, der ikke ere beskæftigede paa Værkstederne. Ved Siden heraf er der dog ogsaa nogle andre Fag, hvor man ikke er naaet frem til en for hele Faget gældende, bestemt Arbejdstid, saaledes Barberere, Konditore i Konditorier (derimod ikke i Bagerier) og Slagtere. For visse Arbejdere (t. Ex. Vognmandskuske) bliver den effektive Arbejdstid noget ubestemt derved, at Spisetiden ikke lader sig bestemt angive. Den systematiske Behandling af Arbejdstidens Længde er noget vanskeliggjort derved, at en Række Fag ikke opgive Arbejdstidens Længde med et bestemt Tal, men som liggende mellem visse Grænser. Saa meget kan dog siges, at en 12 Timers samlet Arbejdsdag med 10 Timers effektivt Arbejde, efter Fradrag af 2 Spise- og Hviletimer, er den stærkest fremherskende Kombination. Saaledes kan nævnes, at af de 97 Fag med angiven Arbejdstid have 39 en 10 Timers Arbejdsdag og 4 Fag Maximums- og Minimumsgrænser liggende paa begge Sider af de 10 Timer. Om 10 Timers Normalarbejdsdagen gruppere sig de øvrige Fag til begge Sider. Ialt 14 Fag er der med en noget længere effektiv Arbejdsdag, deraf 9 med 10—10½, 1 med 10—11, 3 med 10½ og 1 med 10½ à 10¾ Timers Arbejde. Til den anden Side ligge de talrigere Fag med kortere Arbejdstid, saaledes er der 1 Fag med 8, 1 Fag med 8½, 2 Fag med 9 og 1 Fag med 9½ Timers effektivt Arbejde og desuden en Række Fag med Arbejdstiden liggende mellem Maximums- og Minimumsgrænser, nemlig 9 Fag med 9½ Time og 26 Fag med 10 Timer som Maximumsgrænse og lavere Minimumsgrænse. Blandt Fagene med kortere effektiv Arbejdstid end 10 Timer maa navnlig nævnes saadanne, hvor Arbejdet foregaar uden Døre og Arbejdstiden derfor naturligt paavirkes af Dagens, med Aarstiden vekslede Længde. Her kan saaledes for Svendenes Vedkommende navnlig nævnes Bygningsarbejderne, t. Ex. Bygningssnedkerne (udenfor Værkstedet) med 7—9½, Murerne med 7—10, Tømrerne med 7½—10 effektive Arbejdstimer, idet de nævnte korteste og længste Arbejdstider referere sig henholdsvis til de to mørkeste Vintermaaneder og de 6 Sommermaaneder med jævnt stigende Arbejdstider i den mellemliggende

Tid. Lignende Forhold frembyde for Arbejdsmændene Fag som Jord- og Betonarbejdere, Havne- og Kularbejdere m. fl. Til Sammenligning med ovennævnte Gruppering af Fagene efter Arbejdstiden skal her gengives følgende for København gældende Tal, tagne af Fabrikstilsynets Beretning for 18⁹⁸/₉₉ og jævnstillede med de tilsvarende Tal for 18⁹²/₉₃.

Bedrifter med Arbejdstid:	1898 pCt.	1892 pCt.
Ubestemt	3.30	5.60
9 ¹ / ₂ Timer og derunder	32.05	20.70
10 Timer	45.85	43.15
10 ¹ / ₂ »	15.10	25.05
11 »	1.60	3.40
Over 11 Timer	2.10	2.10
	100.00	100.00

Det er, som det vil ses, en ikke helt ubetydelig Forskydning henimod en kortere Arbejdstid, der har fundet Sted i Tidsrummet 1892—98, idet Antallet af Bedrifter med 10¹/₂ Timers effektiv Arbejdstid eller derover er gaaet tilbage med omtrent 12 pCt., medens Bedrifterne med 9¹/₂ Timers Arbejdstid og derunder ere naaede et tilsvarende Stykke frem. Men i 1898 som i 1892 er den 10 Timers Arbejdsdag gældende i henimod Halvdelen af samtlige Virksomheder.

For en anden Gruppe af Svende nemlig Bygningshaandværkerne ere Forskydningerne i den ved Priskuranten fastsatte Arbejdstid ikke betydelige fra 1892—98. Den effektive Arbejdstid er saaledes i begge Aarene for Bygningssnedkere (udenfor Værkstedet) fra 7—9¹/₂, for Tømrere fra 7¹/₂—10 Timer; for Murere kan der paavises en lille Forandring, idet den effektive Arbejdstid i Vintermaanederne er gaaet ned fra 7¹/₂ til 7 Timer, for Malere er Arbejdstiden om Sommeren noget forkortet, nemlig fra 10—9¹/₂ Timer. Ogsaa her bærer Udviklingen, om end langsomt, hen imod en forkortet Arbejdstid.

Som flere Gange berørt har man ved Udarbejdelsen af dette Værk overalt haft for Øje saa vidt muligt at klarlægge de Veje, ad hvilke dets Resultater ere tilvejebragte, for at Læserne selv kunne være i Stand til at bedømme, paa hvor sikker Grund de enkelte Oplysninger ere byggede. Skønt Udviklingen jo nu i det Hele er kommen den foreliggende Undersøgelse til Hjælp navnlig derved, at man indenfor enkelte, omfattende Fag har en af Fagforeningerne optagen Statistik at bygge paa, og Lønningsbetingelserne i stigende Maal ere regulerede ved bindende Aftaler, hvilket navnlig vil komme Daglønsopgivelserne til Gode, vil man dog tillige have faaet Indtrykket af, at vigtige Sider af Undersøgelsen kun hvile paa et samstemmende Skøn fra Arbejdsgivere og Arbejdere, navnlig Akkordlønnens Størrelse og Forholdet mellem denne og Daglønnen. Men ligesom man ved kun at medtage saadanne Oplysninger, for hvilke Arbejdsgivernes og Arbejdernes Udsagn stemme overens eller i alt Fald nærme sig stærkt til hinanden, har søgt en Garanti mod en tendentiøs Opgivelse fra nogen af Siderne, saaledes har man ogsaa bestræbt sig for, ved en kritisk Sammenholden af Opgivelserne paa de enkelte Skemaer, at fjerne saadanne Oplysninger, der ikke staa i Overensstemmelse med Skemaernes øvrige Indhold. Med en Følelse af Grundens Usikkerhed paa mange Punkter tør man dog maaske derfor udtale Haabet om, at nærværende Værk vil give et tilnærmelsesvis tro Billede af Arbejdsbetingelserne, saaledes som de stillede sig i Hovedstaden og omgivende Kommuner i Aaret 1898.

Efterat denne Indledning var trykt, foreligger Statsbureauets Publikation om Arbejds løn samt Svende- og Lærlingeforhold ifølge Haandværks- og Industritællingen af 1897. Denne Statistik er foretaget paa Grundlag af en Undersøgelse af det samlede Lønningsbeløb, som udbetaltes til Svende, Lærlinge og Arbejdsmænd i den tredje Uge af Maj Maaned 1897. En Sammenligning af Resultaterne af de to Undersøgelser, der i deres Fremgangsmaade have fulgt højst forskellige Veje, giver Anledning til følgende Bemærkninger, idet man maa have for Øje, at Statistisk Bureau har oplyst den samlede ugentlige Arbejdsfortjeneste, omfattende samtlige dennes Elementer: Dagløn, Akkord og Overarbejde, hvilke i vor Undersøgelse ere holdte ude fra hinanden.

Hvad først Svendelønnen angaar, da falder Statistisk Bureaus Opgørelse af den samlede Ugefortjeneste, nemlig 22,82 Kr., temmelig nær sammen med vor Beregning af den gennemsnitlige faste Ugeløn, der udgør 23,26 Kr., medens den samlede Ugefortjeneste ved Dagløn og Akkord af os er beregnet til 25,56 Kr., og saaledes overstiger Statistisk Bureaus opgjorte Ugeløn med omtrent 12 pCt. Om Grunden til denne Forskel bemærkes følgende. Selve den forskellige Opgørelsesmaade *kan* have øvet sin Indflydelse. Statistisk Bureau opgiver selv sine Lønninger som betegnende et Minimum for Arbejdsfortjenesten i den paagældende Uge (p. 8 sidste Stykke); om Grunden ehertil henvises til det paagældende Sted. I enkelte Fag vil det vel ogsaa kunne spille en Rolle, at den nævnte Opgørelse tager alle med, ogsaa de ganske unge og de gamle Svende, der ikke saa sjældent ere stillede udenfor de almindelige Lønningsbestemmelser. I modsat Retning virker det saa ganske vist, at den i nærværende Værk anvendte Beregningsmaade af Gennemsnittet = den almindelige Løn, som tidligere berørt, rimeligvis er noget for lav. Men Hovedaarsagen til, at vore Gennemsnitssatser ere højere end Statistisk Bureaus, maa dog søges deri, at Grundlaget for vore Beregninger ligger 1½ Aar længere frem i Tiden end Statsbureauets, og at der netop i det nævnte Tidsrum er sket meget betydelige Lønningsforhøjelser. Herpaa behøver man imidlertid ikke at komme nærmere ind, da det tidligere er berørt. For Aarslønnens Vedkommende kan en dobbelt Aarsagsrække have paavirket dens Højde i Forholdet mellem Aarene 1897 og 1898, dels de forhøjede Lønningssatser, dels den ringe Arbejdsløshed i det sidstnævnte Aar, hvorom der findes saa mange Udtalelser indenfor de enkelte Fag. Ogsaa for Arbejdsmændenes Vedkommende vil den faste Ugeløn efter vor Statistik (svarende til en Dagløn af 3,05 Kr.) noget nær falde sammen med Statistisk Bureaus Beregning af den samlede Ugefortjeneste 18,18 Kr., der jo imidlertid ogsaa indeslutter Akkordoverskud og Betaling for Overarbejde. Til Forklaring af Forskellen maa anføres lignende Grunde som for Svendene. Ogsaa her vil det af Texten fremgaa, at Aaret 1898 har medført Lønningsforhøjelser for adskillige Arbejdsmandsfag. I Overensstemmelse hermed vil vor Beregning af Aarslønnen, der jo imidlertid hviler paa et usikrere Grundlag end for Svendenes Vedkommende, ligge en Del højere end Statistisk Bureaus.

Ere vore Lønningssatser saaledes, i Samklang med Udviklingens Retning, en Del højere end Statsbureauets, er der derimod god Overensstemmelse mellem den relative Afstand i faglærte og ikke faglærte Arbejderes Lønningsvilkaar. Saaledes differerer den gennemsnitlige Ugefortjeneste for de to Klasser af Arbejdere efter Statsbureauets Opgørelse med ca. 26 pCt., hvilket nøjagtig svarer til Forskellen i Daglønssatserne efter vor Opgørelse. Ogsaa deri stemme Værkerne overens, at Lønstigningen har været noget stærkere for Arbejdsmænd end for Svende.

TABELLARISK OVERSIGT

MED DERTIL KNYTTEDE

BEMÆRKNINGER.

1. **Bagere.** Oplysninger foreligge fra Oldermænden for Bagerlavet, en Brødfabrik, Bagernes Fagforening (adskilt for Fintbrøds- og Rugbrødsbagerier) samt Bagerkuskenes Fagforening. Læretiden for Drengene er mindst 3 Aar, hyppigst længere. I Læretiden faa Drengene foruden de i Tabellen nævnte Lønninger Kost og Logi hos Mesteren. I 1896 blev der indført et Lønningsregulativ for Rugbrødsbagerier, i 1897 for Fintbrødsbagerier; de nugældende Regulativer ere af 15. November 1898. Arbejdsbetingelserne ere væsenlig de samme for Fintbrøds- og Rugbrødsbagerierne. I de førstnævnte er den mindste Ugeløn 23 Kr. i det første Aar efter Svendebrevets Udstedelse og derefter 25 Kr. for Læggere stigende gennem forskellige Satser for de forskellige Svendeklasser til 31 Kr. for Mestersvende. De i Tabellen angivne Daglønssatser ere beregnede i Forhold til 6 ugentlige Arbejdsdage. I Rugbrødsbagerierne ere Ugelønningerne gennemgaaende 1 Kr. højere. Det tør antages, at Lønnen for de forskellige Kategorier af Svende, med Undtagelse af Mestersvende, sjældent stiger højere end de fastslaaede Minimallønninger. Mestersvende have nogen Extrafortjeneste ved Stegning og Bagning for private Folk. Arbejdslønnen i Bagerfaget er stegen meget betydelig; Lønningsforhøjelsen er gennemført efter forudgaaende Konflikt med Strejke og Lockout. Den gennemsnitlige Ugeløn angives af Rubin (1892) efter Fagforeningens Opgivelser til 20 Kr.; ansættes den nu til 25 à 26 Kr., viser der sig en Stigning paa 25 à 30 pCt. Da Arbejdstiden imidlertid samtidig er forkortet, er Stigningen i Timelønnen større. Arbejdstiden, der tidligere var ubestemt, er nu fastslaaet ved Lønningsregulativerne. Den er i Regelen 66 Timer ugentlig, fordelte paa 6 Dage eller Nætter à 11 Timers samlet Arbejdstid, deri indbefattet $1\frac{1}{2}$ Times Spise- og Hviletid; der er altsaa sikret Svendene et Fridøgn. I Bagerier og Fabriker, hvor der anvendes mekanisk Kraft og som drives med mere end 1 Hold Mandskab, er Arbejdstiden kortere: 57 i Stedet for 66 Timer ugentlig. Hvor Arbejdet foregaar uafbrudt i hele Døgnet, deles Mandskabet i tre Arbejdshold, saaledes at der kun arbejdes i 8 Timer, medens fast Spisetid til Gengæld bort-

falder. Søndagsarbejde er almindeligt for en Del af Dagen, men særlig Løn gives ikke, da den indgaar i den almindelige Ugeløn.

Ugelønnen for Bagerkuske varierer efter Fagforeningens Opgivelser mellem 18 og 35 Kr.; den almindelige Ugeløn, som Størstedelen erholder, angives til 23 Kr., hvilket ifølge Lønningsregulativet er Minimallønnen for Kuske ved Rugbrødsfabrikerne. Ved Fintbrødsbagerierne er den mindste Ugeløn fastsat til 21 og 25 Kr., den sidste Sats, forsaavidt Kuskene ligeoverfor Mesteren bære Ansvar for Betalingen af det af dem solgte Brød. Søndagsarbejde skal indskrænkes til det mindst mulige. Fra Fagforeningen er meddelt følgende Opgørelse over Aarslønningerne for Bagerkuske:

		Antal Kuske
Fra	900—1000 Kr.	12
»	1000—1200 »	160
»	1200—1400 »	25
»	1400—1600 »	10
»	1600—1800 »	5

Af Bagernes Fagforening opgives Antallet af Arbejdere indenfor Organisationen til 794 og udenfor denne til 60. For Bagerkuskene ere de tilsvarende Tal 200 og 30.

2. **Barberere og Frisører.** Oplysninger foreligge fra Formanden for Københavns Barber- og Frisørforening, en Barber- og Frisørforretning og Barber- og Frisørsvendenes Fagforening. For Lærlinge, hvis Læretid i Regelen er 4 Aar, er Lønnen med Kost og Logi fra 1—3 Kr., sjældent 4 Kr. ugentlig, uden Kost og Logi fra 2 til 4 Kr. om Ugen. Arbejdet for Svendene afregnes i Ugeløn, der enten bestaar udelukkende i Penge eller tillige i Kost eller i Kost og Logi. Efter et med Fagforeningen i 1898 indgaaet Regulativ er det forbudt Medlemmerne at bo eller leje Værelser hos Mesteren, men da en stor Del Barbersvende staa udenfor Organisationen, er der endnu mange Svende, der bo hos Mestrene. Efter det ovennævnte Regulativ er Ugelønnen, hvor Svendene helt og holdent sørge for sig selv, i det første Svendear mindst

		1. Bagere		2. Barberere og Frisører	3. Billedskærere
		Fintbrødsbagerier	Rugbrødsbagerier		
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	0.66	—	0.60	1.00
	Minimum	0.33	—	0.30	0.33
	Gennemsnit. . .	0.50	—	—	—
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	4.83	4.83	3.50	5.00
	Minimum	3.83	4.33	2.57	3.60
	Gennemsnit. . .	4.17	4.33	2.71	3.67
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	6.00	—	—	—
	Minimum	5.17	5.33	—	—
	Gennemsnit. . .	5.17	5.33	—	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	4.00	—	—
	Minimum	—	3.33	—	—
	Gennemsnit. . .	—	—	—	—
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit. . .	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	—	—	—	30.00
	Minimum	—	—	—	24.00
	Gennemsnit. . .	—	—	—	25.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit. . .	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit. . .	—	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	11	8—11	12—12½	11
	Arbejdsmænd . .	—	do.	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	1½	0—1½	Ubestemt	1½—2
	Arbejdsmænd . .	—	do.	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	Nej	Nej	Nej	Nej
	Arbejdsmænd . .	—	do.	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	66 Øre pr. Time	75 Øre pr. Time	50 Øre pr. Time	50 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd . .	—	—	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Ja (se Texten)	Ja (se Texten)	Ja	Nej
	Arbejdsmænd . .	—	—	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	Intet (se Texten)	Intet (se Texten)	Indb. i Ugelønnen	50 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd . .	—	—	—	—
	Kvinder	—	—	—	—

18 Kr., derefter mindst 19 à 20 Kr., henholdsvis for 12 Øres og for 15 Øres Forretninger. De i Tabellen opgivne Daglønninger ere Ugelønningerne dividerede med 7. Hvor Kost og Logi haves, er Ugelønnen i de fleste Tilfælde mellem 8 og 10 Kr. Aarslønninger for Barber- og Frisørsvende er opgivet som følger, henholdsvis af Københavns Barber- og Frisørforening (a) og af Fagforeningen (b).

	a.	b.
	Antal Svende	Antal Svende
Fra 800—900 Kr.	100	78
» 900—1000 »	50	13
» 1000—1200 »	50	»

Opgivelserne ere, som det vil ses, noget varierende, men ifølge begge vil dog Størstedelen af Svende have mellem 800 og 900 Kr. Lønnen er stegen siden 1892, med hvormeget er vanskeligt at sige, da der dengang ikke eksisterede noget Lønningsregulativ. Fagforeningen mener at kunne opgive, at Ugelønnen dengang var mellem 6 à 8 Kr. foruden Kost og Logi. Til den egentlige Løn maa føjes Gratialer, som naturligvis ere højst forskellige i de enkelte Forretninger. Arbejdstiden er paa Hverdage fra 7½ (à 8) Morgen til 8 Aften, om Lørdagen til 10 Aften; om Søndagen holdes Forretningerne aabne fra 7 Morgen til 12 Middag. Om Vinteren begynder Arbejdstiden noget senere.

Af Barber- og Frisørsvendenes Fagforening opgives Antallet af Svende indenfor Organisationen til 89, udenfor samme til 71. Efter ovenstaaende Tabel a skulde sidstnævnte Tal være en Del større.

3. **Billedskærere.** De fra Billedskærerlavet og Billedskærer- og Dekorationsbilledhuggerforeningen af 1893 modtagne Oplysninger ere væsenlig overensstemmende. Arbejdet har efter Opgivelse fra Fagforeningen været lønnet halvt med Dagløn (Timeløn), halvt i Akkord; men efter en i 1898 stedfunden Forhøjelse af Daglønnen er Akkordens Betydning aftagende. Ugelønnen var indtil Slutningen af 1898 20 à 24 Kr., den i Tabellen opførte Dagløn refererer sig hertil, men ved Regulativ af December 1898 er Timelønnen fastsat til mindst 40 Øre for Billedskærerarbejde, der udføres paa Snedkerværksteder, og for Bygningsarbejde i Træ til mindst 45 Øre, svarende til Ugelønssatser paa henholdsvis 24 og 27 Kr.; da disse Satser tidligere vare 20 og 24 Kr., har Lønningsforhøjelsen udgjort henholdsvis 20 og 12½ pCt. Fagforeningen

opgiver, at Halvdelen af det daglønnede Arbejde efter Forhøjelsen lønnes med 24 Kr., Halvdelen med 27 Kr. om Ugen. Disse Lønningsforhøjelser have kun i ringe Grad paavirket Arbejdslønnen i 1898, der i Hovedsagen har været bestemt af de for Størstedelen af Aaret gældende Lønningssatser. Antallet af arbejdsledige Dage i 1898 angives af Fagforeningen for 70 Arbejdere til 600.

Billedskærer- og Dekorationsbilledhuggerforeningen angiver Antallet af Svende indenfor Organisationen til 51, udenfor samme til 10.

4. **Blikkenslagere.** Oplysninger foreligge fra Oldermændene for Københavns Blikkenslagerlav og fra tre større Blikvarefabriker og en Skiferdækkermester. Fra Fagforeningen er indsendt særlige Skemaer for Blikkenslagere, Blikvarefabrikarbejdere, Gas- og Vandarbejdere samt Skiferdækkere. I Tabellerne er der for Blikkenslagernes Vedkommende skelnet mellem Haandværkere og Fabrikarbejdere.

Gennemsnitsdaglønnen for de førstnævnte er, som det vil ses af Tabellen, 4 Kr. og Akkordugelønnen kan angives til 30 à 33 Kr., hvilke to Tal ere Fagforeningens og Lavets. Det oplyses, at ⅔ af Arbejdet foregaar i Akkord. Om Arbejdsløshedens Omfang er der ikke Enighed, idet Lavet opgiver at ca. ⅓ af Svendene arbejde hele Aaret, medens Fagforeningen angiver ⅔. Fra Lavet foreligger følgende Opgivelse om Aarslønningerne i Faget:

	Antal Svende
Fra 900—1000 Kr.	200
» 1000—1100 »	150
» 1100—1200 »	100
» 1200—1400 »	85
» 1400—1600 »	65

Dette giver en aarlig Gennemsnitsløn af mellem 1100 og 1150 Kr. At denne Opgørelse ikke er for høj bestyrkes derved, at man ved at lægge Fagforeningens Tal for de gennemsnitlige Lønningsatser og Arbejdsløsheden til Grund for en Beregning af den gennemsnitlige Aarsløn vilde komme til et større Beløb. Arbejdstiden er om Sommeren 12 Timer, om Vinteren 10 Timer med 2 og 1½ Times Hviletid.

For Svende paa Fabrikerne er den gennemsnitlige Dagløn ensartet opgivet til 3 Kr. 50 Øre. I Akkord kan der tjenes Ugelønninger op til 48 Kr.

			4. Blikkenslagere		5. Bogbindere
			Blikkenslagere	Blikvarefabrikarbejdere	
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum . . .		1.25	1.33	1.33
	Minimum . . .		0.50	0.50	0.50
	Gennemsnit . .		0.83	—	0.85
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum . . .		4.50	4.50	4.67
	Minimum . . .		3.50	2.60	2.67
	Gennemsnit . .		4.00	3.50	3.33
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum . . .		6.00	7.00	5.00
	Minimum . . .		4.50	4.50	3.50
	Gennemsnit . .		5.00	5.50	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . .		3.50	3.50	—
	Minimum . . .		3.00	2.00	—
	Gennemsnit . .		—	2.50	—
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum . . .		—	2.00	2.50
	Minimum . . .		—	1.00	0.75
	Gennemsnit . .		—	1.50	1.75
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum . . .		50.00	48.00	30.00
	Minimum . . .		25.00	22.00	19.00
	Gennemsnit . .		30.00 à 33.00	26.00	25.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . .		—	30.00	—
	Minimum . . .		—	20.00	—
	Gennemsnit . .		—	22.00	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum . . .		—	—	17.00
	Minimum . . .		—	—	7.00
	Gennemsnit . .		—	—	12.00
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende		10—12	11 ³ / ₄ —12	12
	Arbejdsmænd . .		do.	do.	—
	Kvinder		—	do.	12
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende		1 ¹ / ₂ —2	1 ³ / ₄ —2	2 ¹ / ₂
	Arbejdsmænd . .		do.	do.	—
	Kvinder		—	do.	2 ¹ / ₂
Er Overarbejde almindeligt?	Svende		Nej	Nej	Nej
	Arbejdsmænd . .		—	do.	—
	Kvinder		—	do.	Nej
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende		50—100 pCt. Tillæg	se Texten	50—100 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd . .		—	do.	—
	Kvinder		—	do.	50—100 pCt. Tillæg
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende		Nej	Nej	Nej
	Arbejdsmænd . .		—	do.	—
	Kvinder		—	do.	Nej
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende		50—100 pCt. Tillæg	se Texten	50—100 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd . .		—	do.	—
	Kvinder		—	do.	50—100 pCt. Tillæg

Den gennemsnitlige Akkordugeløn er i Tabellen sat til 26 Kr., Fagforeningens Opgivelse, da denne bringes i god Overensstemmelse med de af Arbejdsgiverne opgivne Aarslønninger. Fra sagkyndig Side er meddelt, at $\frac{9}{10}$ af Svendene arbejde i Akkord, $\frac{1}{10}$ paa Dagløn; for Arbejdsmændene derimod ere Forholdstallene som $\frac{1}{4}$ og $\frac{3}{4}$. For Beregning af Overarbejde følges med Hensyn til Arbejdsmænd og Kvinder forskellige Regler hos de enkelte Arbejdsgivere. En Fabrik opgiver, at den kun betaler almindelig Timeløn, en anden giver 27 $\frac{1}{2}$ Øre og 20 Øre pr. Time, henholdsvis for Arbejdsmænd og Kvinder (den almindelige Time-løn er 25 og 13 Øre).

Fra Fabrikerne foreligge følgende Aarslønninger:

	Antal Svende	Antal Arbejdsmænd	Antal Kvinder
Under 500 Kr.	»	1	70
Fra 500—600 Kr.	»	»	73
» 600—700 »	»	13	21
» 700—800 »	»	36	19
» 800—900 »	11	30	3
» 900—1000 »	29	30	3
» 1000—1200 »	60	30	1
» 1200—1400 »	27	10	»
» 1400—1600 »	37	1	»
» 1600—1800 »	10	»	»
Over 1800 Kr.	10	»	»

Dette giver en aarlig Gennemsnitsindtægt for Svende af ca. 1250 Kr., for Arbejdsmænd af ca. 900 Kr.

For Gas- og Vandarbejdere er den gennemsnitlige Dagløn 4 Kr., idet der ved Priskurant af November 1898 er fastsat en Timeløn af 40 Øre og den effektive Arbejdstid er 10 Timer. Søn- og Helligdagsarbejde er ikke almindeligt, men betales, naar det finder Sted, med et Tillæg af 50—100 pCt. Ogsaa for Skiferdækkere er gennemsnitlige Dagløn 4 Kr., medens dog Størstedelen af Arbejdet gives i Akkord. For Akkordugelønningen opgives af Fagforeningen et Gennemsnit af 30 Kr.

5. **Bogbindere.** Oplysninger haves fra en større og en mindre Bogbinderforretning samt fra Bogbindersvendeforeningen af 1873. Læretiden er i Regelen 5 Aar og Ugelønningen stiger jævnt fra 3 à 4 Kr. det første til 5 à 8 Kr. det sidste Aar. Svendelønningen

er for en ringe Del Akkordløn, efter Fagforeningens Opgivelse kun $\frac{1}{8}$. Daglønnen er ved Priskurant af 1896 fastsat til mindst 2 $\frac{2}{3}$ Kroner det første Aar efter Læretidens Udløb, derefter til mindst 3 Kroner, hvilken Sats af Fagforeningen tillige opgives som Gennemsnitsløn. I begge de nævnte Forretninger er denne dog højere, nemlig 3.33 og 3.50 Kr. Forgylderne have højere Lønninger; der opgives et Ugetillæg fra 5—7 Kroner. Kvindelige Arbejdere, der ere 17 Aar gamle og have arbejdet i Faget 2 Aar eller mere, have mindst 2 Kroner pr. Dag; for kvindelige Arbejdere paa 16 Aar og derover, som have arbejdet i Faget i 1 Aar, er Daglønnen mindst 1 $\frac{1}{2}$ Kr. Kvinder arbejde for en større Del (Fagforeningen opgiver Halvdelen) i Akkord. Aarslønningerne stillede sig efter Fagforeningens Opgivelser saaledes:

	Antal Svende	Antal Kvinder
Under 500 Kr.	»	76
Fra 500—600 Kr.	»	125
» 600—700 »	»	23
» 700—800 »	20	6
» 800—900 »	120	»
» 900—1000 »	67	»
» 1000—1200 »	68	»
» 1200—1400 »	16	»

Arbejdslønningen er ifølge overensstemmende Udsagn fra Arbejdsgivere og Arbejdere stegen fra 1892, men da der først i 1896 eksisterer en Priskurant, er Forhøjelsen vanskelig at opgive; den ene Arbejdsgiver anslaar den til 15 pCt. under Hensyntagen til den forkortede Arbejdstid. Den effektive daglige Arbejdstid er ved Priskuranten fastsat til 9 $\frac{1}{2}$ Timer. Iøvrigt kan Bestemmelse om Arbejdstidens og Spisetidernes Ordning træffes for hver enkelt Forretning, dog skal Arbejdstiden falde mellem 6 Morgen og 7 Aften fra 1ste April til 1ste Oktober og mellem 7 Morgen og 7 Aften den øvrige Tid af Aaret. Om Portefeuillearbejdere foreligge Oplysninger fra en enkelt Virksomhed, Gennemsnittet af Daglønnen opgives til 3.83 Kr., af Akkordugelønningen til 25 Kr.

Bogbindernes Fagforening af 1873 opgiver Antallet af mandlige og kvindelige Medlemmer indenfor Organisationens til 369 og 294, udenfor samme til henholdsvis 10 og 20.

6. **Bogtrykkere.** Oplysninger foreligge fra Formanden for Foreningen af danske Bogtrykkere, fra 2 større Bladtrykkerier og et blandet Blad- og Bogtrykkeri samt fra den typografiske Forening og den typografiske Trykkerforening. Da sidstnævnte Foreninger have foretaget en statistisk Undersøgelse af Lønningsforholdene i 1897 ved Udsendelse af Forespørgselsskemaer til samtlige københavnske Trykkerier, har man i Tabellen valgt at gengive de ifølge denne Statistik gældende Gennemsnitslønninger, idet der fra 1897 til 1898 ikke er sket nogen Forandring i Lønningstarifen, hvorimod en ny Tarif er traadt i Kraft den 1. Januar 1899. Man har i Tabellerne optaget adskilte Oplysninger for Værk- og Accidenssættere, for Bladsættere og for Trykkere. Foruden de i Tabellen optagne Gennemsnitslønninger meddeles, at der efter Statistiken var 3 typografiske Trykkere, der lønnedes efter Akkord med en gennemsnitlig Ugeløn af 37.15 Kr., 1 Bladtrykker, der lønnedes efter denne Lønningsmaade med 50 Kr. om Ugen, og 11 Bladtrykkere med en gennemsnitlig fast Ugeløn af 28.50 Kr. (4.75 Kr. om Dagen). I de angivne Beløb er ikke indbefattet Betalingen for Overarbejde, der udgjorde for typografiske Trykkere henholdsvis (Dagløn og Akkord) 1.41 og 2.50 Kr. om Ugen, for almindelige Sættere 1.32 og 1.73 Kr. for Bladsættere 2.25 og 3.47 Kr. og for Bladtrykkere 0.50 Kr. Tager man Hensyn hertil, kommer man til følgende gennemsnitlige Ugelønninger (à 6 Dage): Bogtrykkere paa fast Løn 24.89 Kr., efter Akkord 39.65 Kr., Bogsættere paa fast Løn 25.22 Kr., efter Akkord 26.94 Kr., Bladtrykkere paa fast Løn 29.00 Kr., efter Akkord 50.00 Kr., Bladsættere paa fast Løn 32.49 Kr., efter Akkord 32.34 Kr.. Dette giver med Hensyntagen til Antallet af de forskellige Arbejdere*) følgende ugentlige Gennemsnitslønninger: for almindelige Trykkere 25.24 Kr., for almindelige Sættere 25.98 Kr., for Bladtrykkere 30.75 Kr. og for Bladsættere 32.43 Kr. For at kunne bestemme den aarlige Lønning kræves der dernæst Kendskab til den i Faget herskende Arbejdsløshed. Der foreligger nu en gennem Arbejdsanvisningskontoret for samme Aar opgjort Arbejdsløshedstatistik omfattende 797 Arbejdere, altsaa et Antal, der omtrent svarer til de 861, for hvilke Lønningsberegningen foreligger. Statistiken ser saaledes ud:

*) Antallet af almindelige Trykkere var (henholdsvis fast Løn og Akkord) 122 og 3, af almindelige Sættere 298 og 238, af Bladtrykkere 11 og 1 og af Bladsættere 116 og 72.

Antal Arbejdere, som Besvarelsen omfatter (saavel Bog- og Bladsættere som Trykkere)	797
arbejdsledige Dage.....	24234
deraf falder paa:	
1. Arbejdsløshed	8283
2. Sygdom	7431
3. Værnepligtsdage og Arbejdsløshed paa Rejse.....	8520

For at kunne nøjagtigt bestemme den gennemsnitlige Aarsfortjeneste for de enkelte Grupper vilde der kræves, at Arbejdsløsheden var opgjort for hver Gruppe for sig; dette kan imidlertid ikke ske, da Arbejdsløshedstatistiken er opgjort for alle Arbejdere under ét. Turde man gaa ud fra, at Arbejdsløsheden var den samme for alle Grupper og tog man intet Hensyn til arbejdsledige Dage paa Grund af Militærtjeneste, kommer der ca. 20 ledige Dage eller $3\frac{1}{3}$ ledige Arbejdsuger pr. Mand. Som Resultat vil der da fremkomme følgende Aarslønninger: for almindelige Trykkere 1178 Kr., for Sættere 1212 Kr., for Bladtrykkere 1435 Kr. og for Bladsættere 1513 Kr. For alle Kategorier under ét ca. 1276 Kr. Det tør antages, at Arbejdsløsheden er under Gennemsnittet for Bladtypografernes Vedkommende og altsaa over dette for de andre Typografer, hvilket atter vil faa nogen Indflydelse paa Aarslønningerne. Ligeledes erindres, at Opgørelsen gælder 1897 og at 1898 er et stærkt Opgangens Aar, hvilket har kunnet paavirke Aarslønningerne noget i opadgaaende Retning, skønt den samme Tarif er gældende for de to Aar. Af Tabellen vil det ses, at Lønningerne for Kvindernes Vedkommende ere væsenlig lavere.

Fra et større ældre Bladtrykkeri foreligge følgende af dets Bøger uddragne høje Aarslønninger for 1898:

		Antal Svende
Fra	900—1000 Kr.	1
»	1200—1400 »	3
»	1400—1600 »	9
»	1600—1800 »	7
»	1800—2000 »	6
»	2000—2200 »	5
»	2200—2400 »	16
»	2400—2600 »	4

hvilket giver en gennemsnitlig Aarsindtægt af henimod 2000 Kr.

Overarbejde betales for Bogtrykkere og Sættere med 50 pCt. Tillæg før Kl. 12 og 100 pCt. Tillæg efter Kl. 12 Nat, for Bladsættere med et Tillæg af 50 Øre pr. Time før Kl. 9 og 1 Kr. pr. Time efter Kl. 9 Aften. Arbejde om Søndagen er sjældent; kun for Bladtrykkeriernes Vedkommende arbejde 3 à 4 Mand paa hvert Arbejdssted. Der betales da 3 Kr. for at møde og desuden et Tillæg til Akkorden af 1 Kr. pr. $\frac{1}{2}$ Time.

Fra 1ste Januar 1899 er en ny Tarif traadt i Kraft, hvorved den faste Minimalløn for Bog- og Accidenssættere er forhøjet fra 18 til 23 Kroner. Akkordsatserne ere ligeledes forøgede, fra Arbejdernes Side opgives med ca. 22 pCt. For typografiske Trykkere er ved Tarifen af 1899 fastsat en minimal Ugeløn fra 23—30 Kr., for Bladsættere af 28 Kr., den effektive Arbejdstid er forkortet fra $9\frac{1}{2}$ —9 Timer.

Antallet af Svende indenfor Organisationen angives af Fagforeningen til ca. 985, udenfor samme til noget over 50.

7. Brolæggere. Oplysninger foreligge fra Formanden for Foreningen af Brolægningsentreprenører, desuden fra to større Arbejdsgivere og fra Brolæggernes Fagforening. Arbejdslønnen for Brolæggersvende er reguleret ved to Priskuranter af 1892 og 1898. Arbejdet lønnes dels med Timeløn, dels og for en overvejende Del i Akkord. Kun én af Arbejdsgiverne har talmæssig angivet Forholdet mellem de to Lønningsmaader, nemlig som $\frac{1}{5}$ til $\frac{4}{5}$. Timelønnen er ved Priskuranten af 1898 fastsat til 40 Øre fra 6 Morgen til 6 Aften og 60 Øre fra 6 til 9 Aften og for Natarbejde til 80 Øre. Søn- og Helligdagsarbejde betales med 60 Øre Timen. Daglønnen retter sig efter den daglige Arbejdstid. Denne er Januar og December $7\frac{1}{2}$ Timer, Februar og November $8\frac{1}{2}$ Timer, Marts og Oktober 9 Timer, April til September 10 Timer, og Daglønnen varierer herefter mellem Satserne 3 Kr., 3.40 Kr., 3.60 Kr. og 4 Kr. og under Hensyn til det Tidsrum, i hvilket de enkelte Lønnings-satser anvendes, kan Gennemsnitslønnen sættes til 3.67 Kr. Akkordugelønnen opgives forskelligt fra Arbejdere og Arbejdsgivere. For Arbejdsgivernes Vedkommende foreligge Opgivelser fra 13 Entreprenører, af hvilke 4 have ansat den ugentlige Akkordfortjeneste til mellem 50 og 30 Kroner, de 9 til

mellem 40 og 25 Kroner. Ved nøjagtigt Uddrag af flere Brolæggeres aarlige Fortjeneste er Formanden for Entreprenørforeningen kommen til en gennemsnitlig Akkordugefortjeneste af 35 Kr. Den Del af Aaret, i hvilken der arbejdes i dette Fag, angives af Fagforeningen til 8 Maaneder, af Formanden for Entreprenørforeningen til 8 à 10 Maaneder. Medens Timelønnen fra 1892 til 1898 er forbleven uforandret, er Akkordlønnen stegen uden Strejke ved Forhandling mellem Mestrene og Fagets Organisation. Stigningen angives af Arbejdsgiverne (fra Fagforeningen foreligger ingen Oplysninger) til 10 à 20 pCt.

Brolæggernes Fagforening opgiver 92 Svende indenfor Organisationen og 10 udenfor samme.

8. Brændevinsbrændere. Oplysninger foreligge fra en større Spritfabrik, to mindre Brænderier og Brænderiarbejdsmændenes Afdeling. Den i Tabellen opgivne Dagløn for Arbejdsmænd er den i 1898 udbetalte. Dengang var Ugelønnen $19\frac{1}{2}$ Kr. for $6\frac{1}{2}$ ugentlige Arbejdsdage (1 Fridag hver 14 Dag) og paa Rektifikationsanstalterne $17\frac{1}{2}$ Kr. for 6 Arbejdsdage. Fra 1. Februar 1899 er der indtraadt en Lønningsforhøjelse; herefter er Minimallønnen for $6\frac{1}{2}$ ugentlige Arbejdsdage 21 Kr., stigende til 26 Kr., og for 6 Arbejdsdage $19\frac{1}{2}$ Kr. I et mindre Brænderi betaltes en Ugeløn af 15 Kr. foruden Logi, Morgendrikke m. m.

Antallet af Arbejdere indenfor Organisationen er 110, Antallet udenfor samme er ikke opgivet.

9. Bundtmagere. Oplysninger foreligge fra Oldermanden i Bundtmagerlavet (særskilt for Fabrikanten og for Mestre) og fra et med anden Virksomhed forbundet Bundtmagerværksted. Der opgives, at en større Del (antagelig $\frac{2}{3}$) af Arbejdet gives i Akkord. Arbejdstiden angives fra Fabrikanten i Bundtmagernæringen til 10 Timer daglig, hos Bundtmagermestre til 12 Timer, deri indbefattet henholdsvis 1 og 2 Timers Spisetid. I Vintermaanederne er Overarbejde og Søndagsarbejde almindeligt. Hos Mestrene betales det med en Timeløn af 50 Øre for Svende og 25 Øre for Kvinder, hos Fabrikanten med et Tillæg til den almindelige Løn af 10 pCt.

10. Bødkere. Oplysninger foreligge fra Oldermanden for Bødkerlavet, en større Bødkerforretning og for Svendenes Vedkommende fra Bødker-

		6. Bogtrykkere			7. Brolæggere
		Værk- og Accidenssættere	Bladsættere	Typografiske Trykkere	
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	—	—	—	2.50
	Minimum	—	—	—	1.20
	Gennemsnit ...	0.83	—	0.86	—
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	—	—	—	4.00
	Minimum	—	—	—	3.00
	Gennemsnit ...	3.98	5.04	3.91	3.67
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	5.92	6.73	6.65	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	—	—	3.32
	Minimum	—	—	—	2.50
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	2.30	2.24	—	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	40.00	60.00	50.00	50.00
	Minimum	—	25.00	—	20.00
	Gennemsnit ...	25.21	28.87	—	35.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	11½	8 Timer Netto	11	9—12
	Arbejdsmænd .	—	—	—	do.
	Kvinder	11½	—	—	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	2	—	ca, 1¾	1½—2
	Arbejdsmænd .	—	—	—	do.
	Kvinder	2	—	—	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	For- og Efteraar	Ja	For- og Efteraar	Nej
	Arbejdsmænd .	—	—	—	do.
	Kvinder	Nej	—	—	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	50—100 pCt. Tillæg	0.50-1 Kr. Till. pr. T.	50—100 pCt. Tillæg	50—100 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd .	—	—	—	do.
	Kvinder	50—100 pCt. Tillæg	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Nej	Se Texten	Nej	Nej
	Arbejdsmænd .	—	—	—	do.
	Kvinder	Nej	—	—	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	100 pCt. Tillæg	Se Texten	100 pCt. Tillæg	50—100 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd .	—	—	—	do.
	Kvinder	100 pCt. Tillæg	—	—	—

foreningen af 1873. Lønningssystemet er en Blanding af Akkord og Dagløn, efter Fagforeningens Opgivelse i Forholdet 125 og 150 Mand, under det sidstnævnte Tal dog indbefattet 100 Arbejdere paa Ølbryggerier m. m. Daglønnen er ved Priskuranten fastsat til mindst 3.65 Kr., hvilket Beløb saavel af Lavet som af Fagforeningen er opgivet som Gennemsnit, medens den nævnte Arbejdsgiver angiver 4 Kr. Den gennemsnitlige Akkordugeløn er i Tabellen i Overensstemmelse med Lavets Opgivelse sat til 23 Kr.; for den ovennævnte større Arbejdsgiver er Tallet væsentlig højere, medens Fagforeningen sætter det noget lavere. Overarbejde og Søndagsarbejde betales efter Priskuranten med 55 Øre Timen, hos den nævnte Arbejdsgiver med et Tillæg af 50 pCt. og for Søndagsarbejde indtil 100 pCt. Fra sidstnævnte opgives følgende Aarslønninger, der imidlertid efter det anførte maa antages at ligge en Del over de almindelige:

	Antal Svende	Antal Arbejdsmænd
Fra 900—1000 Kr.	»	43
» 1000—1200 »	5	28
» 1200—1400 »	28	»
» 1400—1600 »	37	»
» 1600—1800 »	5	»

En Forhøjelse af Lønnen har funden Sted i 1894. Daglønnen er forøget med ca. 10 pCt. (fra 3.35 til 3.65 Kr.), Akkordlønnen med 10 til 15 pCt.

Antallet af Bødkere angives til ca. 300 indenfor Organisationen og nogle faa, antagelig 3 à 4, udenfor samme.

11. Børstenbindere. Oplysninger foreligge fra Formanden for Børstefabrikantforeningen og fra Børstenbindernes Fagforening. Arbejdet lønnes aldeles overvejende i Akkord, Dagløn gives kun til ca. 10 pCt. af Svendene, for Kvindernes Vedkommende slet ikke. Ifølge Uddrag af tvende Fabrikanters Bøger for et Aar udgjorde den gennemsnitlige Akkordugeløn for Svende ca. 24 Kr. (24.37 og 24.48 Kr.), for Kvinder 10.50 Kr., svarende til Aarslønninger paa ca. 1250 og ca. 500 Kr. For mindre Forretninger med en enkelt eller enkelte Svende antages Lønnen dog at være noget lavere, saaledes opgives Akkordugelønnen for en Forretning med tre Svende til ca. 20 Kr., ligesom der ogsaa korte Tider af Aaret til fagligt Arbejde beskæftiges ikke faglærte Arbejdere med noget lavere Løn. Den

gennemsnitlige Akkordugeløn for samtlige med fagligt Arbejde beskæftigede Arbejdere maa antages at ligge mellem de ovennævnte 24 Kr. og de af Fagforeningen opgivne 20 Kr. I 1898 har der været ringe Arbejdsløshed i Faget, men Arbejdets Intensitet er noget forskellig paa de forskellige Aarstider.

Indenfor Organisationen findes 102 mandlige og 57 kvindelige Arbejdere. Antallet af Arbejdere udenfor samme opgives til ca. 10.

12. Chokolade- og Konfektarbejdere. Oplysninger foreligge fra tre større Fabriksvirksomheder i Chokolade- og Konfektfaget og fra Chokoladearbejdernes og Sukkervarearbejdernes Fagforeninger. Lønningsforholdene ere temmelig forskelligartede indenfor de enkelte Fabriker. De i Tabellen optagne Gennemsnitssatser ere saa vidt muligt tagne som Gennemsnit af de fra de enkelte Virksomheder opgivne Tal. Der arbejdes i disse Erhverv med stærkt forøget Kraft i Tiderne før de store Højtider, særlig Julen, og Over- og Søndagsarbejde er da almindeligt. Chokoladearbejderne lønnes næsten udelukkende med Dagløn, i Konfektfaget anvendes en Del faglærte Folk (Konditorsvende), og Lønningssystemet er her for en Del Akkord; i nogle Forretninger arbejdes der næsten udelukkende efter dette System, i andre kun 1 à 2 Dage om Ugen. Over- og Søndagsarbejde betales enten med Akkord eller med Timelønnen plus visse Tillæg (fra 20—50 pCt.) eller med faste Timelønssatser (50 Øre for Mænd, 25 Øre for Kvinder).

Af Fagforeningen opgives Antallet af Chokoladearbejdere til 13 indenfor og 20 udenfor Organisationen, for Konfektarbejdere opgives de tilsvarende Tal til henholdsvis 38 og 20, desuden beskæftiges der i Faget et mindre Antal, antagelig ca. 10 Konditorsvende.

13. Cigar- og Tobaksfabriker. Oplysninger foreligge fra Cigar- og Tobaksfabrikantforeningen, fra to Cigarfabriker, fra Cigarsorterernes Understøttelsesforening, Tobaksarbejderforbundet Enigheden og Tobaksspindernes Fagforening. En trykt Priskurant findes ikke og Lønningsforholdene indenfor de enkelte Fabriker ere ikke ganske ensartede. Arbejdet udføres for en meget væsentlig Del af Kvinder og Børn. Efter Industristatistiken af 1897 var af københavnske Arbejdere 56.7 pCt.

		8. Brændevinsbrændere	9. Bundtmagere	10. Bødkere.	11. Børstenbindere
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum. . . .	—	1.50	1.83	1.50
	Minimum	—	0.50	0.50	0.50
	Gennemsnit. . .	—	0.75	1.00	1.00
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum. . . .	—	5.25	4.50	4.00
	Minimum	—	3.00	3.65	3.00
	Gennemsnit. . .	—	4.00	3.65—4.00	3.50
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum. . . .	—	6.50	10.00	5.00
	Minimum	—	5.00	4.17	3.75
	Gennemsnit. . .	—	5.00—5.25	—	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum. . . .	4.00	—	3.00	4.00
	Minimum	2.92	—	2.50	3.00
	Gennemsnit. . .	3.00	—	3.00	3.50
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum. . . .	—	2.33	—	—
	Minimum	—	0.75	—	—
	Gennemsnit. . .	—	1.50	—	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum. . . .	—	40.00	40.00	28.25
	Minimum	—	16.00	16.00	16.00
	Gennemsnit. . .	—	22.00—26.00	23.00	20.00—24.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum. . . .	—	—	24.00	28.00
	Minimum	—	—	20.00	12.00
	Gennemsnit. . .	—	—	21.00	18.00—21.00
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum. . . .	—	—	—	13.50
	Minimum	—	—	—	6.00
	Gennemsnit. . .	—	—	—	10.00
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	—	10—12	11½—12	12
	Arbejdsmænd . .	12	—	do.	do.
	Kvinder	—	10—12	—	do.
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	—	1—2	1½—2	2
	Arbejdsmænd . .	1½—2	—	do.	do.
	Kvinder	—	1—2	—	do.
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	—	Undert. om Vint.	Nej	Nej
	Arbejdsmænd . .	Undertiden	—	do.	do.
	Kvinder	—	Undert. om Vint.	—	do.
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	—	Se Texten	55 Øre pr. Time	25 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd . .	40 Øre pr. Time	—	—	do.
	Kvinder	—	Se Texten	—	do.
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	—	Undert. om Vint.	Nej	Nej
	Arbejdsmænd . .	Ja (se Texten)	—	do.	do.
	Kvinder	—	Undert. om Vint.	—	do.
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	—	Se Texten	55 Øre pr. Time	25 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd . .	Indb. i Ugelønnen	—	—	do.
	Kvinder	—	Se Texten	—	do.

Kvinder, af mandlige og kvindelige Arbejdere vare henholdsvis 37.3 og 7.0 pCt. under 18 Aar gamle. For Lærlinges Vedkommende er Forholdet i Regelen dette, at de faa en Ugeløn af 3 Kr. det første, 4 Kr. det andet og 5 Kr. det tredje Aar, men en stor Del af dem lønnes imidlertid i Akkord, og Lønningen kan da stige højere. Skoledrenge gives der en Løn af 2 Kr. pr. Uge for $\frac{1}{2}$ Arbejdsdag. I Tabellen er udsondret tre Kategorier af Tobaksarbejdere, nemlig Cigarsorterere, Cigararbejdere og Tobaksspindere. Det overvejende Arbejde i Faget lønnes i Akkord. Saaledes opgives fra Fagforeningsside for Mændenes Vedkommende, at alle Cigararbejdere og Cigarsorterere og 95 pCt. af Tobaksspinderne arbejde i Akkord, ligesom ogsaa de kvindelige Cigararbejdere og Sorterere udelukkende lønnes paa den nævnte Maade, medens derimod de kvindelige Tilberedere og Tobaksspindere delvis faa fast Løn. Cigararbejdernes Akkordugeløn angives af Arbejderne til 20 Kr., af Cigar- og Tobaksfabrikanternes Foreninger til 20 à 25 Kr. Lønningsangivelserne fra Arbejdsgivere og Arbejdere differere noget stærkere for Cigarsorterernes Vedkommende, men man har i Tabellen angivet en Gennemsnitssats af 22 Kr. (se herom senere).

For Cigarsortererne foreligger der fra Fagforeningens Side en Statistik over Arbejdsløshed og Aarsindtægt. Af 126 Arbejdere vare i 1898 95 beskæftigede hele Aaret, 28 arbejdsløse under 1 Maaned, 2 fra 1—2 Maaneder, 1 fra 2—3 Maaneder. Paa de 126 Arbejdere kom i det Hele 457 arbejdsledige Dage, hvoraf 115 skyldtes Arbejdsløshed, 342 Sygdom. Arbejdsløsheden har saaledes i 1898 været yderst ringe, hvilket ogsaa bekræftes fra anden Side. Om Aarsindtægterne foreligger der følgende Opgørelse, der vedrører Aaret 1897 og indbefatter et mindre Antal Kvinder:

			Antal Cigarsorterere
Under 500 Kr.			3
Fra 500—600 Kr.			1
» 600—700 »			5
» 700—800 »			8
» 800—900 »			22
» 900—1000 »			29
» 1000—1200 »			33
» 1200—1400 »			17
» 1400—1600 »			15
» 1600—1800 »			2
Over 1800 Kr.			1

Dette giver en gennemsnitlig Aarsindtægt af ca. 1050 Kr. eller for 1898 med en af Fagforeningen opgiven Lønstigning paa 7 pCt. af noget over 1100 Kr. Herfra kan man, med den meget ringe Arbejdsløshed i Faget, atter slutte tilbage til Akkordugelønnen, der kan sættes til omtrent 22 Kr. En Forhøjelse af Arbejdslønnen har siden 1892 fundet Sted ved Forhandling dels mellem Arbejdsgivere og Arbejdere, dels mellem Organisationerne. Arbejdsgivernes og Arbejdernes Opgivelser om Forhøjelsens Størrelse stemme ikke helt overens, og Forhøjelsen er forskellig for de enkelte Kategorier af Arbejdere. Størst Uoverensstemmelse er der for Cigarsorterernes Vedkommende, idet Forhøjelsen her af Arbejdsgiverne opgives til 20 à 25 pCt., af Arbejderne til 10 à 12 pCt. Ved Sammenligning mellem de fra Arbejdernes Side i 1892 og 1898 angivne Gennemsnitslønninger kommer man til en Stigning af ca. 16 pCt. For Tobaksspindernes og Cigararbejdernes Vedkommende angives Lønstigningen af Arbejdsgiverne til henholdsvis 15 og 20—30 pCt. Disse Stigningsprocenter fremkomme ogsaa tilnærmelsesvis ved en Sammenligning mellem de af Fagforeningen opgivne Gennemsnitssatser i 1892 og 1898. Som omtalt beskæftiges der i Tobaksfaget et betydeligt Antal Kvinder, hvis Lønningsvilkaar ere meget forskellige. For kvindelige Cigarmagere og Cigarsorterere ere Lønningerne forholdsvis høje, der opgives af Fagforeningen et Gennemsnit af 17 Kr., af de to Fabrikanter endog af 18—22 Kr., medens de kvindelige Tilberedere have betydelig lavere Løn. Fagforeningen anslaa den gennemsnitlige Akkordugeløn for disse til 10 Kr., medens Fabrikanterne for samme opgive Satser, der ligge dels over, dels under det nævnte Beløb.

Om Antallet af Arbejdere indenfor Tobaksindustrien oplyse de paagældende Fagforeninger, at Antallet af Tobaksspindere er 111 à 113, alle Mænd, Antallet af Cigarsorterere 147, hvoraf 10 Kvinder, Antallet af Tobaksarbejdere ca. 700 Mænd og 1700 Kvinder, af de sidste ere ca. 550 à 600 Tilberedere, Resten Cigararbejdere. En stor Del af Kvinderne ere Hjemmearbejdere, for hvilke deres Virksomhed kun er et Bierhverv.

14. **Cikoriefabriker.** Oplysninger foreligge fra tvende Fabrikvirksomheder og fra Fabrikarbej-

			12. Chokolade- og Konfektarbejdere		13. Cigar- og Tobaksfabriker		
			Chokoladearbejdere	Konfektarbejdere	Cigarsorterere	Cigararbejdere	Tobaksspindere
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum		1.33	1.67	1.17	1.17	2.00
	Minimum		1.00	0.50	0.50	0.50	1.80
	Gennemsnit ...		1.17	1.17	—	—	—
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum		—	4.17	—	—	4.00
	Minimum		—	3.33	—	—	3.50
	Gennemsnit ...		—	4.17	—	—	4.00
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum		6.00	5.00	5.00	10.00	—
	Minimum		—	4.00	3.66	4.00	—
	Gennemsnit ...		—	4.75	—	6.00	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum		5.00	3.00	—	—	3.50
	Minimum		2.50	2.66	—	—	2.50
	Gennemsnit ...		3.00	3.00	—	—	3.00
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum		2.20	2.00	—	2.33	1.50
	Minimum		1.00	1.00	—	1.50	1.00
	Gennemsnit ...		1.33	1.50	—	2.00	1.50
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum		—	40.00	35.00	35.00	35.00
	Minimum		—	20.00	16.00	12.00	23.00
	Gennemsnit ...		—	30.00	22.00	20.00—25.00	26.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum		—	22.00	—	—	—
	Minimum		—	16.00	—	—	—
	Gennemsnit ...		—	20.00	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum		—	15.00	35.00	25.00	14.00
	Minimum		—	8.00	16.00	10.00	6.50
	Gennemsnit ...		—	11.00	20.00	17.00—18.00	10.00
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende		—	11	10	10	12
	Arbejdsmænd .		11—12	do.	—	—	do.
	Kvinder		do.	do.	10	10	do.
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende		—	1—1½	1—1½	1—1½	2
	Arbejdsmænd .		1½—2	do.	—	—	do.
	Kvinder		do.	do.	1—1½	1—1½	do.
Er Overarbejde almindeligt?	Svende		—	Til Tider	Nej	Nej	Nej
	Arbejdsmænd .		Til Tider	do.	—	—	do.
	Kvinder		do.	do.	Nej	Nej	do.
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende		—	Se Texten	—	—	—
	Arbejdsmænd .		Se Texten	do.	—	—	—
	Kvinder		do.	do.	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende		—	Til Tider	Nej	Nej	Nej
	Arbejdsmænd .		Til Tider	do.	—	—	do.
	Kvinder		do.	do.	Nej	Nej	do.
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende		—	Se Texten	50 pCt. Tillæg	—	—
	Arbejdsmænd .		Se Texten	do.	—	—	—
	Kvinder		do.	do.	50 pCt. Tillæg	—	—

dernes Afdeling. De i Tabellen optagne Gennemsnitslønninger ere byggede paa Fagforeningens Tal, da disse stemme med Middeltallet af Fabrikernes Opgivelser. Der arbejdes efter samstemmende Udtalelser hele Aaret, og den ene Fabrik meddeler, at den hele Tiden har beskæftiget det samme Antal Arbejdere. Ved at sammenarbejde de af de tvende Fabriker angivne Aarslønninger kommer man til følgende Resultat:

	Antal Arbejdsmænd	Antal Kvinder
Under 500 Kr.	»	22
Fra 500—600 Kr.	»	45
» 600—700 »	»	16
» 700—800 »	1	»
» 800—900 »	7	»
» 900—1000 »	19	»
» 1000—1200 »	7	»

(Cykelfabrikarbejdere, se Jærindustrien).

15. **Drejere (Kunst).** Oplysninger foreligge fra Kunstdrejereforeningen og Kunstdrejernes Fagforening. Læretiden er i Regelen 5 Aar og Ugelønnen 2 Kr. det første Aar, stigende med 1 Kr. for hvert følgende Aar. Svendenes Løn bestemmes ved en fra Sommeren 1898 gældende Priskurant, den første i Faget. Størstedelen af Svendenes Arbejde (efter Fagforeningens Opgivelse $\frac{2}{3}$) lønnes i Akkord, og denne Lønningsmaade anvendes udelukkende for de i Faget beskæftigede Kvinder (Paraplysyersker). De i Tabellen for den gennemsnitlige Akkordugeløn optagne Tal ere henholdsvis Arbejdernes og Arbejdsgivernes. Den angivne Betaling for Over- og Søndagsarbejde er Tillæg til Akkorden. Arbejdsløsheden tør antages at være meget ringe. Lønningsforhøjelse har fundet Sted i 1898 efter en kortvarig Strejke. Da Lønningsforholdene før den Tid næppe vare ensartede hos de enkelte Arbejdsgivere, er Forhøjelsens Størrelse vanskelig at anslaa. Fagforeningen opgiver den til 5 pCt. De nedenstaaende Aarslønninger for Svende ere opgivne af Kunstdrejereforeningen, dog med den Bemærkning, at de paagældende Arbejdere høre til de bedre lønnede i Faget.

	Antal Svende
Fra 900—1000 Kr.	6
» 1000—1200 »	10
» 1200—1400 »	1
» 1400—1600 »	6

Antallet af Arbejdere angives til 25 indenfor Organisationens og 22 udenfor samme.

16. **Drejere (Træ).** Væsenlig overensstemmende Oplysninger foreligge fra Drejerlavet og Trædrejereforeningen. Ugelønnen for Lærlinge er mindst 2 Kr. i det første Læreaar, stigende derefter med 1 Kr. efter hvert Aars Læretid indtil 6 Kr. i det femte og sidste Læreaar. Men Begyndelses- og Slutningssatserne kunne ogsaa være højere; der opgives fra 6 til 10 Kr. ugentlig. Arbejdsforholdene for Svende i Drejerfaget ere regulerede ved en Overenskomst af November 1897 mellem Drejerlavet og Trædrejernes Fagforening. Arbejdet i Faget lønnes næsten udelukkende efter Akkord (efter Lavets Opgivelse er dette Tilfældet med 90 pCt. af alt Arbejde). Hvor Dagløn undtagelsesvis gives, fastsættes den efter vedkommende Svends Gennemsnitsfortjeneste i Akkord. Lønnen er stegen siden 1892, dels efter Strejke, dels ved Forhandling i 1897 mellem Svende- og Mesterorganisationerne, men Stigningsprocenten opgives forskelligt af Mestre og Svende. Ved at lægge den af Fagforeningen meddelte gennemsnitlige Akkordugeløn i 1892 og 1898, nemlig 18 og 21 (20 à 22) Kr. til Grund for Beregningen, kommer man til en Stigning af ca. 15 pCt., der ligger midt imellem Arbejdsgivernes og Arbejdernes Opgivelser. Fra Fagforeningens Side foreligge følgende Oplysninger om Aarslønningerne i 1898:

	Antal Svende
Fra 600—700 Kr.	8
» 700—800 »	4
» 800—900 »	3
» 900—1000 »	10
» 1000—1200 »	23
» 1200—1400 »	14
» 1400—1600 »	2

Den effektive Arbejdstid er ved Regulativet af 1897 fastsat til højst 10 Timer. Ifølge Opgivelse fra Fagforeningens Side er den dog i 6 af 36 Værksteder noget kortere, nemlig fra 9—9½ Timer. Ved Regulativet er Over-, Nat- og Helligdagsarbejde forbudt.

Antallet af Arbejdere indenfor Organisationens angives til 84, udenfor samme til 12 à 15.

17. **Elektrikere.** Oplysninger foreligge fra Elektrikernes Fagforening og fra tre større industrielle Virksomheder. Arbejdet lønnes efter overensstemmende Udtalelser overvejende med Dagløn,

		14. Cikoriefabriker	15. Drejere (Kunst)	16. Drejere (Træ)	17. Elektrikere
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum . . . Minimum . . . Gennemsnit. . .	1.66 0.82 0.82	1.00 0.33 0.66	1.67 0.33 —	1.00 0.30 —
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum . . . Minimum . . . Gennemsnit. . .	— — —	4.00 3.00 3.50	— — —	6.00 3.30—4.50 ca. 4.10
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum . . . Minimum . . . Gennemsnit. . .	— — —	— — 4.50	— — —	— — 6.00
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . . Minimum . . . Gennemsnit. . .	3.17 3.00 —	— — —	— — —	3.15 3.00 3.00
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum . . . Minimum . . . Gennemsnit. . .	2.00 1.17 1.50	— — —	— — —	— — —
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum . . . Minimum . . . Gennemsnit. . .	— — —	32.00 16.00 18.00—20.00	30.00 13.00 21.00—22.00	30.00—48.00 18.00—27.00 25.00—30.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . . Minimum . . . Gennemsnit. . .	— — —	— — —	— — —	— — —
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum . . . Minimum . . . Gennemsnit. . .	14.00 7.00 9.25	18.00 6.00 9.00—10.00	— — —	— — —
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende . . . . . Arbejdsmænd . . . Kvinder	— 12 11½—12	12 — —	11—12 — —	12 do. —
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende . . . . . Arbejdsmænd . . . Kvinder	— 2 do.	2 — —	1½—2 — —	1½—2 do. —
Er Overarbejde almindeligt?	Svende . . . . . Arbejdsmænd . . . Kvinder	— Nej do.	Nej — —	Nej — —	Undertiden do. —
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende . . . . . Arbejdsmænd . . . Kvinder	— 35—40 Ørepr. Time 16—25 do.	25—50 pCt. Tillæg — —	— — —	50—100 pCt. Tillæg do. —
Er Arbejde paa San- og Helligdage almindeligt?	Svende . . . . . Arbejdsmænd . . . Kvinder	— Nej do.	Nej — —	Nej — —	Undertiden do. —
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende . . . . . Arbejdsmænd . . . Kvinder	— 35—50 Ørepr. Time —	25—50 pCt. Tillæg — —	— — —	50—100 pCt. Tillæg do. —

sjældnere med Akkord, den ene Virksomhed angiver saaledes Forholdet mellem Dagløn og Akkord som $\frac{9}{10}$ til $\frac{1}{10}$. Hvor der i Tabellen under et enkelt Rubrum er opført 2 Lønningssatser, gælder de laveste for Hjælpemontører, de højeste for Montører. Efter den fra April 1898 gældende Løn-tarif betales der en Minimalløn for Montører af 45 Øre, for Hjælpemontører af 33 Øre pr. Time. Den effektive Arbejdstid er i Regelen 10 Timer. Arbejdet i dette Fag er ikke regelmæssigt, men afbrydes af kortere arbejdsløse Perioder. Fagforeningen antager, at der arbejdes 10 Maaneder af Aaret. Dette influerer paa Arbejdslønnen, og fra samme Kilde opgives for 80 Montører Aarslønninger mellem 1000 og 1200 Kr., for 40 Hjælpemontører mellem 700 og 800 Kr. Fra en enkelt af de oven-nævnte Arbejdsgivere opgives Aarslønninger, hvorefter det store Flertal af Svendene have mellem 1000 og 1200 Kr., Størstedelen af Arbejdsmændene mellem 900 og 1000 Kr. Et Aktieselskab, der kun i ringe Grad beskæftiger faglærte Elektrikere, derimod Maskinarbejdere ved elektrisk Arbejde, betaler højere Lønninger (i Gennemsnit ca. 1400 Kr.). Forhøjelse af Arbejdslønnen har fundet Sted fra 1892, men Opgivelserne om dennes Størrelse divergere (fra 10—25 pCt.). Man oplyser, at Arbejdets Kvalitet er forbedret, og dette forklares ved, at unge Mennesker med gode Skolekundskaaber (med Studenter- eller Præliminæreexamen) have søgt Ansættelse i Faget. I saadanne Tilfælde betales der jævnlig højere Lønninger end de sædvanlige.

Antallet af Arbejdere indenfor Organisationen angives til 150, udenfor samme til 75. En Del af de sidstnævnte høre iøvrig til Smede og Maskinarbejdernes Forbund.

(Elektropletarbejdere, se Guldarbejdere).

18. **Farvere.** Oplysninger foreligge fra Foreningen af Farveriarbejdsgivere og fra Farveriarbejderforeningen. Dette Erhverv drives dels fabrikmæssigt, dels i mindre Farverier og Tøjrensningsanstalter. I de sidstnævnte beskæftiges enkelte fagligt uddannede Folk, hvorimod der indenfor Fabrikerne ikke findes nogen skarp Grænse mellem Svende og Arbejdsmænd. De i Tabellen under Arbejdsmænd opførte Lønninger angaa Arbejdere i Fabrikerne. Lønnen beregnes som Ugeløn, og Akkord anvendes yderst sjældent i Faget.

Ifølge det i September 1898 vedtagne Lønningsregulativ er Ugelønnen i Bomuldsfarverier mindst $19\frac{1}{2}$ Kr. for alle Arbejdere, idet de uøvede Folk maa affinde sig med deres Medarbejdere. Uldfarvere have en Ugeløn af mindst $18\frac{1}{2}$ Kr., nyantagne Arbejdere, der ikke tidligere have været beskæftigede i mindst 6 Maaneder med Uldfarvning, af mindst $17\frac{1}{2}$ Kr. For Svende i Farverier og Tøjrensningsanstalter er Ugelønnen 22 Kr. Fra 1892 er Arbejdslønnen ad Forhandlingsvejen forhøjet med fra $6\frac{1}{4}$ til $33\frac{1}{3}$ pCt.

Af mandlige Arbejdere er der efter Fagforeningens Opgivelse ca. 210 (hvoraf 187 indenfor Organisationen), af de 210 Arbejdere beskæftiges ca. 20 i Farverier og Tøjrensningsanstalter.

19. **Forgyldere.** Oplysninger foreligge fra Formanden for Forgylderlavet og fra Forgyldernes Fagforening. Størstedelen af Arbejdet (efter Fagforeningens Opgivelse $\frac{3}{4}$) lønnes med Ugeløn. Lønningsforhøjelse har fundet Sted i 1894 og 1898, og Stigningen angives af Lavet til 1 Kr. (fra 3 til 4 Kr.) pr. Dag, hvormed det godt stemmer, at Fagforeningen ansætter Forhøjelsen af Aarslønnen til 300 à 400 Kr. i Gennemsnit. Formanden for Lavet meddeler, at der i 1898 har været stadig Efterspørgsel efter Svende med Undtagelse af Sommertiden, da nogle faa Svende have været ledige. Følgende Aarslønninger opgives af Fagforeningen:

		Antal Svende
Fra	900—1000 Kr.	2
»	1000—1200 »	42
»	1200—1400 »	2
»	1400—1600 »	11
»	1600—1800 »	3

hvilket giver et Aarsgennemsnit af ca. 1200 Kr., der godt synes at stemme med de foran meddelte Oplysninger.

Indenfor Organisationen staa 67 Svende, udenfor samme opgives kun en enkelt.

(Formere, se Jærindustrien).

20. **Fyrbødere.** Oplysninger foreligge fra Fyrbødernes Fagforening og fra enkelte større Arbejdsgivere for de hos dem beskæftigede Fyrbødere. Ifølge Priskurant af Maj 1898 er Ugelønnen fastsat til 28, 25 og 22 Kr. for Kedel- og

		18. Farvere	19. Forgyldere	20. Fyrbødere	21. Gartnere
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum . . . . Minimum . . . . Gennemsnit . . .	— — —	— 0.67 0.83	— — —	2.00 0.33 1.00
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum . . . . Minimum . . . . Gennemsnit . . .	— — 3.67	4.00 3.67 4.00	— — —	4.00 1.33 2.60
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum . . . . Minimum . . . . Gennemsnit . . .	10.00 5.00 7.00	— 5.00 6.00	— — —	7.00 2.50 3.95
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . . . Minimum . . . . Gennemsnit . . .	3.25 2.90 3.10	— — —	5.00 3.67 4.17	3.00 1.67 2.37
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum . . . . Minimum . . . . Gennemsnit . . .	2.00 1.33 1.67	— — —	— — —	1.67 1.00 1.27
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum . . . . Minimum . . . . Gennemsnit . . .	— — —	30.00 26.00 27.00	— — —	— — —
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . . . Minimum . . . . Gennemsnit . . .	— — —	— — —	— — —	— — —
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum . . . . Minimum . . . . Gennemsnit . . .	— — —	— — —	— — —	— — —
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende . . . . . Arbejdsmænd . . Kvinder	12 do. do.	12 — —	— 12 —	12 do. do.
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende . . . . . Arbejdsmænd . . Kvinder	2 do. do.	2 — —	— 2 —	1½ do. do.
Er Overarbejde almindeligt?	Svende . . . . . Arbejdsmænd . . Kvinder	Nej do. do.	Nej — —	— Nej —	Nej do. do.
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende . . . . . Arbejdsmænd . . Kvinder	25—50 pCt. Tillæg do. do.	50 Øre pr. Time — —	— 50 Øre pr. Time —	40 Øre pr. Time do. do.
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende . . . . . Arbejdsmænd . . Kvinder	Nej do. do.	Nej — —	— Ja —	Ja (se Texten) do. do.
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende . . . . . Arbejdsmænd . . Kvinder	33 pCt. Tillæg do. do.	50 Øre pr. Time — —	— 50 Øre pr. Time —	Se Texten do. do.

Maskinpassere med henholdsvis Examen, Certifikat og Kontrolbog, for sidstnævnte for saa vidt Kulforbruget ikke overstiger 3 Tønder pr. Dag. I nogle Virksomheder, f. Ex. saadanne, der drives sæsonvis eller ere af sundhedsfarlig Beskaffenhed, gives dog højere Ugeløn. Entreprenørvirksomheder betale deres Fyrbødere 30 Kr. om Ugen. Alt Overarbejde udenfor den almindelige Arbejdstid, derunder ogsaa saadant, der foregaar paa Søn- og Helligdage, godtgøres med 50 Øre Timen. Spørgsmaalet, om Søndagsarbejde er almindeligt, besvares af Fagforeningen med ja. Fra 1892 til 1898 er Lønnen stegen betydeligt, ifølge Fagforeningens Opgivelse fra 15 à 18 Kr. til 25 à 28 Kr. ugentlig, og fra samme Kilde ansættes de nuværende Aarslønninger for 400 Mand til mellem 1200 og 1400 Kr.

Indenfor Organisationen opgives 434 Fyrbødere, udenfor samme 150.

21. **Gartnere.** Oplysninger foreligge fra Formanden for Almindelig dansk Gartnerforening og fra Gartnerforbundet. I Blomstergartnerierne arbejdes der om Søndagen som Regel med to afvexlende Hold, saaledes at alle Gartnere have hver 14. Dag fri. Særlig Betaling for Søndagsarbejde gives ikke. Arbejdstiden er om Sommeren fra Kl. 6 Morgen til 6 Aften med $1\frac{1}{2}$ Times Spisetid, om Vinteren kortere. Akkordsystemet anvendes meget lidet. Den gennemsnitlige Dagløn for Medhjælpere i Gartnerier (opførte i Tabellen under Svenderubriken) kan for 1898 antagelig sættes til ca. 2.60 Kr. Ved en i 1896 af Gartnerforbundet udarbejdet Statistik fandtes det nemlig, at den gennemsnitlige Dagløn for en Medhjælper udgjorde 2.36 Kr., men ifølge Udtalelser fra samme Kilde har der siden da fundet en jævn Lønstigning Sted, der formenes at udgøre ca. 10 pCt. Svarende til $6\frac{1}{2}$ ugentlige Arbejdsdage bliver dette en Ugeløn af ca. 17 Kr.; i Sammenhæng hermed bemærkes det, at fra almindelig dansk Gartnerforening er Ugelønnen opgivet fra 12 til 20 Kr. I Anlægsgartnerierne forhøjedes Daglønnen i Foraaret 1897 fra 2.24 à 2.50 Kr. til 2.60 à 2.80 Kr. For Over- og Søndagsarbejde betales 40 Øre Timen. I de sidstnævnte Gartnerier maa regnes med en Arbejdsløshed fra 1—3 Maaned, medens Blomstergartnerne væsenlig have fuld Beskæftigelse Aaret rundt. For Arbejdsmænd

og Kvinder ere de fra Forbundet meddelte Gennemsnitssatser optagne i Tabellen, da de nøje stemme overens med de fra almindelig dansk Gartnerforening optagne Statistik, der ogsaa omfatter Anlægsgartnere, viser, hvorledes Aarslønningerne fordelte sig i 1896:

	Antal Medhjælpere	Antal Arbejdsmænd
Under 500 Kr.	12	»
Fra 500—600 Kr.	47	53
» 600—700 »	28	18
» 700—800 »	51	34
» 800—900 »	44	16
» 900—1000 »	5	»
» 1000—1200 »	20	»
» 1200—1400 »	»	»
» 1400—1600 »	1	»
» 1600—1800 »	1	»
Over 1800 Kr.	2	»

Under Hensyn til den senere stedfundne Lønstigning vil man komme til en gennemsnitlig Aarsløn for Medhjælpere i 1898 af noget over 800 Kr.

Indenfor Gartnerforbundet opgives ca. 100 og udenfor samme ca. 200 Gartnere.

22. **Garvere (Hvid-).** Oplysninger foreligge fra Hvidgarvernes Fagforening og fra en større Arbejdsgiver. Læretiden er i Regelen 4 Aar, og Lærlingene gives der en Ugeløn fra 4 à 5 Kr. til 10 à 11 Kr. Lønningssystemet er en Blanding af Dagløn og Akkord; fra Arbejdsgiverside opgives henholdsvis $\frac{3}{5}$ og $\frac{2}{5}$. Daglønnen for Svende er fra Juni 1898 ved Priskurant fastsat til 3.25 Kr., Lønnen for Overarbejde til 35 Øre Timen. I 1892 vare de tilsvarende Satser 3 Kr. og 30 Øre. I Følge overensstemmende Oplysninger fra Arbejdsgiver- og Arbejderside har Arbejdsløsheden i 1898 kun været yderst ringe, efter Fagforeningens Opgivende har der af egentlige arbejdsløse Dage for 76 Arbejdere kun været 128. Om Aarslønningerne for Svende giver Fagforeningen nedenstaaende Oplysninger:

	Antal Svende
Fra 700—800 Kr.	8
» 800—900 »	10
» 900—1000 »	41
» 1000—1200 »	12
» 1200—1400 »	5

Hvidgarverforeningen opgiver 76 Arbejdere indenfor og 4 udenfor Organisation.

23. **Garvere (Loh-).** Der foreligger væsenlig overensstemmende Opgivelser fra Lohgarvernes Fagforening og fra en større Arbejdsgiver. Lønningssystemet er en Blanding af Akkord og Dagløn. I 1898 blev der fastsat en mindste Ugeløn af 21 Kr. Der har været en kortvarig Strejke i Faget, der dog kun omfattede ca. 20 Svende; desuden oplyser Fagforeningen, at 17 Svende have været arbejdsløse fra 14 Dage indtil 3 Maaneder. Fra samme Kilde opgives følgende Aarslønninger:

	Antal Svende
Fra 900—1000 Kr.	5
» 1000—1200 »	92
» 1200—1400 »	10
» 1400—1600 »	5
» 1600—1800 »	3

Ogsaa hos den ovennævnte Arbejdsgiver havde det store Flertal (25 af 29) Svende mellem 1000 og 1200 Kr., medens 4 havde højere Aarslønninger. Siden 1892 har der gentagne Gange, nemlig i 1896 og 1898, fundet Lønstigning Sted ved Forhandlinger mellem Mestrenes og Svendenes Organisationer; saaledes er Ugelønnen i det Hele forhøjet fra 18 til 21 Kr.

Lohgarvernes Fagforening opgiver 102 Arbejdere indenfor og 22 udenfor Organisationen.

(Gas- og Vandarbejdere, se Blikkenslagere).

24. **Gasværker.** Ved Københavns Gasværker beskæftiges en Del Haandværkere, Maskinarbejdere og lignende. I de i Tabellen opgivne Data er intet Hensyn taget til disse, hvorimod man har valgt at opgive Lønningerne for de talrigste Grupper af Arbejdere nemlig Retorthusarbejdere, Pladsarbejdere og Kultrillere, som paa Københavns Gasværker udgjorde henholdsvis 42.7, 32.7 og 11.3 pCt. — ialt 86.7 pCt. — af samtlige Arbejdere (Haandværkere iberegnet). De i Tabellen opførte Gennemsnitssatser for Arbejdsmænd samt Akkordsatserne for Pladsarbejdere — for hvilke Akkordarbejde undertiden anvendes — ere de paa Københavns Gasværker i 1898 gældende. Søndagsarbejde er her almindeligt i Retorthusene, derimod ikke for de fleste andre af de paa Gasværkerne beskæftigede Arbejdere. Pladsarbejdere have saaledes i ringe Grad Søndagsarbejde. Københavns Gasværksarbejdere have 1 Fridag med Dagløn hver 4de Uge, 3 Dages Sommerferie, 2 Dages Vinterferie. Efter 10 Aars uafbrudt Tjeneste faa de et Alders-

tillæg af 72 Kr. aarlig. Arbejderne have desuden Ret til Pension, der efter 25 Aars Tjeneste udgør $\frac{35}{60}$ af Gennemsnitsfortjenesten i de sidste 5 Aar og efter 30 Aars Tjeneste $\frac{40}{60}$. Paa Københavns Gasværker stillede Aarslønningerne sig i 1898 for de fast ansatte Folk som følger:

Aarsindtægt:	Haandværkere	Formænd	Arbejdere i Retorthuse, Ammoniakkepræparater etc. samt Pladsarbejdere	Lynslændere, Berengere, Vagtværter, aln. Arbejdsmænd ved Ingeniørkontoret	Til sammen
	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal
Under 800 Kr.....	»	»	16	9	25
Fra 800—900 Kr.	»	»	7	43	50
» 900—1000 »	»	»	16	64	80
» 1000—1100 »	1	»	26	26	53
» 1100—1200 »	»	»	61	3	64
» 1200—1300 »	6	1	72	6	85
» 1300—1400 »	7	3	52	4	66
» 1400—1500 »	12	»	66	2	80
» 1500—1600 »	4	4	42	»	50
Over 1600 Kr.....	13	34	32	2	81
Ialt...	43	42	390	159	634

Paa Frederiksberg Gasværk var Daglønnen for Pladsarbejdere i 1898 3.50 Kr. (men uden Akkord). For Retorthusarbejdere (derunder Kultrillere) var Lønnen 4 Kr. paa Hverdage og 5 Kr. paa Søn- og Helligdage, hvorhos Arbejderne have 1 Fridag hver 4de Uge og 3 Feriedage om Sommeren med Betaling 3 Kr. pr. Fridag. Paa Strandvejens Gasværk havde i 1898 Retorthusarbejderne en Dagløn paa 4 Kr. samt et Tillæg af 1 Kr. paa Søn- og Helligdage og Pladsarbejderne 3.25 Kr., en enkelt 4 Kr., i Dagløn, og paa Utterslev Gasværk var Lønnen for Retorthus- og Pladsarbejdere 3.50 Kr. pr. Dag.

Belysningsarbejdernes Forbund opgiver, at der staar ca. 800 Arbejdere indenfor Organisationen og ca. 75 udenfor samme.

(Grovsmede, se Jærnindustrien).

25. **Glarimestre.** Oplysninger foreligge fra Glarmesterlavet, fra en Glarmester og fra Glarmestersvendenes Fagforening. Kun en ringere Del af Arbejdet (efter Fagforeningens Opgivelse 15 pCt.) lønnes i Akkord. Efter Priskuranten af 1897 var Ugelønnen for faglærte Glarmestersvende mindst 20 Kr.; for Ungsvende i deres første Arbejdsaar 18 Kr. For den gennemsnitlige Akkord-

ugeløn har man i Tabellen anført Middeltallet mellem Lavets og Fagforeningens Tal, da dette stemmer med Opgivelsen fra den ovennævnte Arbejdsgiver. Med Hensyn til Arbejdsløsheden foreligge kun Oplysninger fra Fagforeningen, denne angiver den gennemsnitlige aarlige Arbejdsløshed til 20 Dage pr. Svend. Af den ovennævnte Arbejdsgivers 14 Svende havde 10 Aarsindtægter mellem 1000 og 1200 Kr. og 4 over 1200 Kr. Fra 1. Januar 1895 traadte den første Priskurant i Kraft, Daglønnen var da 3 Kr.; i 1897 blev den forhøjet med omtrent 10 pCt. Overarbejde betales med 40 Øre og Natarbejde (fra 12 Nat) med 65 Øre Timen.

Garmestersvendenes Fagforening opgiver 96 Svende indenfor og 12 udenfor Organisationen.

26. Glasværker. Oplysninger foreligge fra tvende større Glasværker i Københavns Omegn samt fra Glasarbejdernes Fagforening for Frederiksberg. I de nævnte Fabriker arbejde, selv bortset fra Smede, Snedkere og lignende, om hvilke Oplysninger gives andetsteds, højst forskelligartede Arbejdere: faglærte Svende, Arbejdsmænd, Kvinder og Dreng. De faglærte Arbejdere lønnes i Akkord. Der opgives her fra det ene Glasværk en gennemsnitlig Akkordugeløn for Slibere af 25 Kr., for Glasmagere af 29 Kr.; fra det andet Glasværk oplyses, at Størstedelen af 51 der beskæftigede Glasmagere tjene ca. 31 Kr., Plejere og Smeltere 24 Kr. om Ugen, de første for 6, de sidste i Regelen for 7 Dages Arbejde. For Skørere er Ugelønnen 20 Kr. Alle de her nævnte Arbejdere have desuden fri Brændsel og Læge. De 20 Kr., som Skørere erholde for 7 ugentlige Arbejdsdage, giver omtrent samme gennemsnitlige Dagløn, som opgives for det andet Glasværk, nemlig 2.75 à 2.80 Kr. For Arbejdsmænd gives imidlertid, som det vil ses af Tabellen, ogsaa saavel højere som lavere Lønninger. Som Indbærere og paa det ene Glasværk tillige som Sorterere anvendes Dreng og Kvinder. De førstnævnte lønnes paa det ene Glasværk med 9 Kr. ugentlig om Sommeren, 8 Kr. om Vinteren; dertil svarer saa paa det andet Værk en Gennemsnitsdagløn af ca. 1 $\frac{1}{3}$ Kr. Kvinder lønnes paa den ene Fabrik ens med Dreng, paa den anden noget højere, Sorterersker med 1.50 og Indbærersker med 1.67 Kr. Fra det ene Glasværk meddeles følgende Aarslønninger:

Aarsindtægt	Svende	Arbejdsmænd	Kvinder	Lærtinge
	Antal	Antal	Antal	Antal
Under 500 Kr.	»	»	16	15
Fra 500—600 Kr.	»	»	5	4
» 600—700 »	»	5	»	5
» 700—800 »	1	15	»	1
» 800—900 »	»	29	»	4
» 900—1000 »	2	13	»	5
» 1000—1200 »	12	12	»	»
» 1200—1400 »	34	12	»	»
» 1400—1600 »	61	3	»	»
» 1600—1800 »	35	»	»	»
Over 1800 Kr.	3	»	»	»
	148	89	21	34

For faglærte Arbejdere giver dette en Gennemsnitsløn af ca. 1450 Kr., for Arbejdsmænd af ca. 950 Kr.

Siden 1892 er Lønnen stegen betydeligt, for Svende saavel som Arbejdsmænd ca. 20 pCt. Arbejdstiden er som Regel 12 Timer med 2 Timers Spisetid, i Hvidtglashtyterne og Grøntglashtyterne 11 og 9 Timer med henholdsvis 2 og $\frac{3}{4}$ Timers Spisetid.

Glasarbejderforbundet opgiver 246 Arbejdere indenfor Organisationen og ingen udenfor samme.

27. Guld-, Sølv- og Elektropletarbejdere. Oplysninger foreligge fra Oldermænden for Guldsmedlavet, fra en Sølvvarefabrikant, tre Elektropletfabrikanter samt fra Guld-, Sølv- og Elektropletarbejdernes Forbund. For Guldarbejdere opgives, at Størstedelen (80 pCt) af Lønnen tjenes som fast Ugeløn. Denne er ved Lønregulativ af 1. Oktober 1898, det første i Faget gældende, fastsat til mindst 17 Kr. i det første, 19 Kr. i det andet og 21 Kr. i følgende Aar. Arbejdstiden maa ikke overstige 10 Timer daglig. For Sølvarbejdere er Lønningsmaaden omtrent halvt Ugeløn og halvt Akkord. Ugelønnen er af Fagforeningen og Lavet opgivet omtrent ens (20 og 21 Kr.), medens ovennævnte Sølvvarefabrikant opgiver en væsentlig højere Sats. For Akkordugelønnen har man i Tabellen optaget et omtrentligt Gennemsnit af de opgivne Satser. Til Sølvpolering anvendes Kvinder, hvis Arbejde imidlertid for den største Del foregaar i Hjemmet.

			22-23. Garvere		24. Gasværker		
			Hvidgarvere	Lohgarvere	Retorthusarbejdere	Pladsarbejdere	Kultrillere
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	1.83	1.70	—	—	—	—
	Minimum	0.67	0.67	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	1.00	—	—	—	—
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	3.25	5.00	—	—	—	—
	Minimum	3.25	3.25	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	3.25	3.50	—	—	—	—
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	5.00	—	4.70	5.30	—	—
	Minimum	3.67	—	4.25	4.20	—	—
	Gennemsnit ...	4.00	6.67	—	—	—	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	3.00	3.30	4.00	3.00	3.50	3.50
	Minimum	2.67	3.00	4.00	3.00	3.50	3.50
	Gennemsnit ...	2.75	3.10	4.00	3.00	3.50	3.50
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	25.00	30.00	—	—	—	—
	Minimum	18.00	21.00	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	21.00	23.00—24.00	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	24.60	—	28.20	—	—
	Minimum	—	18.60	—	25.20	—	—
	Gennemsnit ...	—	22.00	—	27.00	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	12	12	—	—	—	—
	Arbejdsmænd .	do.	do.	8	12	8	8
	Kvinder	—	—	—	—	—	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende ..	2	2	—	—	—	—
	Arbejdsmænd .	do.	do.	Ubestemt	2	Ubestemt	Ubestemt
	Kvinder	—	—	—	—	—	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	Nej	Nej	—	—	—	—
	Arbejdsmænd .	do.	do.	Findes ikke	Nej	Nej	Nej
	Kvinder	—	—	—	—	—	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	35 Øre pr. Time	25 pCt. Tillæg	—	—	—	—
	Arbejdsmænd .	27 » » »	do.	—	33 pCt. Tillæg	33 pCt. Tillæg	33 pCt. Tillæg
	Kvinder	—	—	—	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Nej	Nej	—	—	—	—
	Arbejdsmænd .	do.	do.	Ja	Se Texten	Ja	Ja
	Kvinder	—	—	—	—	—	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	35 Øre pr. Time	25 pCt. Tillæg	—	—	—	—
	Arbejdsmænd .	27 » » »	do.	50 pCt. Tillæg	50 pCt. Tillæg	50 pCt. Tillæg	50 pCt. Tillæg
	Kvinder	—	—	—	—	—	—

Elektropletarbejdernes Løn beregnes dels som Dagløn, dels efter Akkord, men om det indbyrdes Forhold mellem de to Lønningsmaader divergere Opgivelserne. Ugelønnen er mindst 18 Kr. i det første Aar efter Læretidens Udløb, 21 Kr. i det andet Aar og derefter 24 Kr. Ved Akkordarbejde er Minimallønnen garanteret. De nævnte Lønsatser kunne fraviges for enkelte Arbejdere, hvis Arbejdsevne er forringet, naar der herom hersker Enighed mellem vedkommende Arbejder og Forbundet. Lønnen maa dog ikke sættes lavere end 18 Kr. ugentlig. Akkordugelønnen opgives fra begge Sider til 24 Kr. Ugen beregnes til 60 Arbejdstimer. Kvinder benyttes som Polerersker; dette Arbejde, der i Regelen foregaar i Hjemmene, drives væsentlig som Bierhverv.

I disse Fag har der, efter enstemmige Vidnesbyrd, været Arbejde hele Aaret.

Af Guld-, Sølv- og Elektropletarbejdernes Forbund opgives Antallet af Guldarbejdere til 106, af Sølvarbejdere til 58 og af Elektropletarbejdere til 60, af dem er henholdsvis 22, 12 og 12 udenfor Organisationens. Kvindernes Antal opgives til 277, hvoraf 127 indenfor Organisationens. Af Polererskerne beskæftiges kun ca. 10 ved Guldarbejde, Resten som Sølv- og Elektropletpolerersker.

28. Gørtlere og Metalarbejdere. Oplysninger foreligge fra Gørtlernes og Metalarbejdernes Fagforening samt fra 3 Arbejdsgivere i Faget. Arbejdet lønnes dels med Dagløn, dels i Akkord, efter Fagforeningens Opgivelse efter Forholdet $\frac{1}{3}$ og $\frac{2}{3}$. De af Fagforeningen meddelte Daglønninger ere optagne i Tabellen, da de omtrent falde sammen med Gennemsnittet af Arbejdsgivernes Tal, der desuden ikke afvige stærkt fra hinanden. Af de i Tabellen optagne Tal for den gennemsnitlige Akkordugeløn er det laveste Tal Fagforeningens, det højeste Gennemsnittet af Arbejdsgivernes. De tre Arbejdsgivere tilsammentagne opgive følgende Aarslønninger for 51 Arbejdere:

	Antal Svende
Fra 1000—1200 Kr.	16
» 1200—1400 »	26
» 1400—1600 »	8
» 1600—1800 »	»
Over 1800 Kr.	1

For Metaltrykkere foreligge Oplysninger fra to Arbejdsgivere. Størstedelen af Arbejdet lønnes

i Akkord. For Dagløn opgives i Gennemsnit henholdsvis 3.50 og 4 Kr., for Akkordugeløn 25 og 30 Kr.

Af Gørtler- og Metalarbejdernes Fagforening opgives 210 Svende indenfor og 15 udenfor Organisationens. Blandt de 210 Arbejdere ere dog nogle enkelte Zinkstøbere.

29. Handskemagere. Oplysninger foreligge fra Formanden for Handskemagerforeningen, en større Handskefabrikant samt Handskemagerforeningen af 1875 (Svende). Kun en meget ringe Del af Arbejdet (Fagforeningen opgiver 5 pCt.) lønnes med Dagløn, Resten i Akkord. Arbejdsgivernes og Arbejdernes Gennemsnitsopgivelser ere væsentlig overensstemmende. Kvindearbejdet spiller en stor Rolle i dette Fag. Ifølge Opgivelse fra den ovennævnte Handskefabrik tjente de der i stort Antal paa Systuen beskæftigede Kvinder gennemsnitlig 1.33 Kr. om Dagen, men Fortjendsten kunde stige til 2.50 Kr. Det oplyses tillige, at Handskesyersker i Byen betales noget højere end Syersker paa Værkstedet, men at disse sidste kunne forarbejde et større Antal Handsker ved Maskiner, der trækkes ved elektrisk Drivkraft, ligesom man jo ogsaa maa gaa ud fra, at de beskæftiges mere regelmæssigt. Handskesyersker i Byen kunne tjene fra 1.50 til 2 Kr. om Dagen. Lønforhøjelse har fundet Sted i 1895 og 1898, første Gang ved Forhandling, i 1898 ved Strejke. Af Handskemagerforeningen angives den samlede Lønstigning til ca. 32 pCt., hvilket synes at stemme godt med en Sammenligning, man har foretaget med Hensyn til Akkordpriserne for nogle af de vigtigste Handskesorter; denne viste en Lønstigning fra ca. 24 til ca. 40 pCt. Den egentlige Arbejdsløshed har ifølge samstemmende Udtalelser været meget ringe. Derimod har Faget været hjemsøgt af en 6 Ugers Strejke. Af Handskemagerforeningen opgives følgende Aarslønninger:

	Antal Svende
Fra 800—900 Kr.	25
» 900—1000 »	50
» 1000—1200 »	90
» 1400—1600 »	10

Dette giver en Aarsindtægt af omtrent 1050 Kr. Med den ovenanførte Tabel stemmer Fagforeningens Opgivelse, at en Del Arbejdere have

		25. Glarmestre	26. Glasværker	27. Guld-, Sølv- og Elektropletarbejdere		
				Guldarbejdere	Sølvarbejdere	Elektropletarbejdere
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum . . .	1.50	2.00	1.00	1.67	1.33
	Minimum . . .	0.33	1.20	0.50	0.33	0.50
	Gennemsnit . .	—	1.33	—	0.75	0.83
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum . . .	4.17	—	5.50	6.00	5.00
	Minimum . . .	3.00	—	2.83	1.67	2.83
	Gennemsnit . .	3.33	—	3.50	3.50	4.00
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum . . .	5.33	—	6.00	6.00	6.67
	Minimum . . .	3.67	—	4.00	4.00	4.00
	Gennemsnit . .	—	6.60	—	—	5.50
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . .	3.50	4.70	—	4.00	4.00
	Minimum . . .	2.00	2.05	—	2.67	2.00
	Gennemsnit . .	2.50	2.80	—	3.00—3.50	3.00
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum . . .	—	1.67	2.50	—	2.50
	Minimum . . .	—	1.33	0.50	—	1.50
	Gennemsnit . .	—	1.50	1.67	—	2.00
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum . . .	40.00	33.00	30.00	35.00	36.00
	Minimum . . .	15.00	21.50	23.00	14.00	24.00
	Gennemsnit . .	30.00	27.00—29.00	22.00	23.50	24.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . .	—	—	—	—	—
	Minimum . . .	—	—	—	—	—
	Gennemsnit . .	—	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum . . .	—	10.50	—	20.00	17.00
	Minimum . . .	—	7.00	—	6.00	6.00
	Gennemsnit . .	—	9.00	—	11.00	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	12	9—12	11½—12	11—12	12
	Arbejdsmænd . .	do.	do.	—	—	do.
	Kvinder	—	do.	—	—	do.
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	2	¾—2	1½—2	1—2	2—2½
	Arbejdsmænd . .	do.	do.	—	—	do.
	Kvinder	—	do.	—	—	do.
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej
	Arbejdsmænd . .	do.	do.	—	—	do.
	Kvinder	—	do.	—	—	do.
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	40—65 Ø. pr. T.	—	50 pCt. Tillæg	50 pCt. Tillæg	50-100 pCt. T.
	Arbejdsmænd . .	—	—	—	—	do.
	Kvinder	—	—	—	—	do.
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Forekommer	Nej	Nej	Nej	Nej
	Arbejdsmænd . .	do.	For Enkelte	—	—	do.
	Kvinder	—	Nej	—	—	do.
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	60 Øre pr. Time	—	50 pCt. Tillæg	50 pCt. Tillæg	50 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd . .	—	Se Texten	—	—	do.
	Kvinder	—	—	—	—	do.

ca. 900 Kr., en noget større Del mellem 1000 og 1200 Kr. og en vistnok ret ringe Del over 1200 Kr. Den ovenanførte gennemsnitlige Aarsløn af 1050 Kr. vilde godt stemme med den i Tabellen opførte gennemsnitlige Akkordugeløn under Hensyntagen til den stedfundne Arbejdsløshed (Strejke).

Med Hensyn til Syerskernes Aarsløn kan kun oplyses, at af 45 hos fornævnte Handskefabrikant beskæftigede Syersker havde 38 under 500 og 7 over 500 Kr. Den samlede Arbejdstid paa Værksteder er $11\frac{1}{2}$ à 12 Timer, Hviletiden er noget ubestemt, den effektive Arbejdstid kan vistnok ansættes til $9\frac{1}{2}$ à 10 Timer. I den ovennævnte Forretning arbejde Svendene $11\frac{1}{2}$ Timer med 2 Timers Hviletid og Syerskerne $10\frac{1}{2}$ Timer med 1 Times Hviletid.

Handskemagerforeningen af 1875 opgiver 170 Svende indenfor og 10 udenfor Organisationen. Antallet af kvindelige Handskesyersker er ca. 500.

30. Hattemagere. For de ved Fabrikationen af Herrehatte beskæftigede Arbejdere foreligge Oplysninger fra Hattemagerlavets Oldermænd og fra Hattemagersvendeforeningen. Lønningssystemet er for Kvindernes Vedkommende udelukkende Akkord, for Svendenes efter Fagforeningens Opgivende overvejende, efter Lavets halvt Akkord. De i Tabellen opgivne Satser gælde Aaret 1898. Ved Priskurant af April 1899 er Minimalugelønnen sat til 24 Kr. og Arbejdstiden til 12 Timer, dog i Tiden fra 1. Oktober til Ugen før Paaske til 11 Timer, hvilket med 2 Timers Spisetid giver henholdsvis 10 og 9 Timers effektiv Arbejdstid. Oldermændene opgiver for 12 Svende Aarslønninger, hvis Gennemsnit ligger mellem 1000 og 1200 Kr.

Oplysninger for Arbejdere ved Straa- og Damehattefabrikationen foreligge fra Formanden for Københavns Straa- og Filthattefabrikanter og fra Hattemagerens Fagforening. Lønningssystemet er helt overvejende Akkord, efter Fagforeningens Opgivelse have faste Arbejdere kun 6 Uger af Aaret Dagløn. Akkordugelønnen opgives fra begge de nævnte Kilder til ca. 28 Kr. Formanden for Fabrikantforeningen meddeler for et mindre Antal (10) Svende Aarslønninger, fordelende sig omtrent ligeligt mellem Lønningssatser fra 1000 til 1200 Kr. som Minimum og over 1800 Kr. som Maximum. I Februar 1899 er der indført en ny Priskurant, ved hvilken Ugelønnen er fastsat til mindst

24 Kr., hvilket betegner en Lønstigning af 33 pCt., Timebetalingen for Overarbejde fastsattes til 60 og for Søndagsarbejde til 75 Øre. Samtidig forhøjedes Akkordlønnen efter en af Formanden for Fabrikantforeningen foretagen Beregning med ca. 22 pCt.

Ved Herrehattemageriet arbejde 25 Mand, ved Straa- og Damehattefabrikationen 59 Mand.

31. Havne- og Pladsarbejdere. Oplysninger foreligge fra Frihavnen, fra et Pladsaktieselskab og fra Havnearbejdernes Forbund. Lønningssystemet er delt mellem Dagløn (Timeløn) og Akkord. Fagforeningens Skøn gaar ud paa, at Halvdelen af Arbejdet lønnes med Timebetaling, Halvdelen efter Akkord, det ovennævnte Aktieselskab ansætter Forholdet som $\frac{1}{3}$ til $\frac{2}{3}$. I Henhold til Priskurant af 1897, den første i Faget gældende, er der fastsat en Timeløn af mindst 40 Øre. Arbejdstiden er 12 Timer fra 1. April til 1. Oktober og 11 Timer i den øvrige Del af Aaret med 2 Timers Spisetid, hvoraf dog kun den ene regnes fra ved Fastsettelsen af Daglønnen; dennes Gennemsnit er herefter i Tabellen for hele Aaret ansat til 4.20 Kr. Akkordugelønnen opgives af Aktieselskabet til at ligge mellem 30 og 42 Kr. Overarbejde og Søndagsarbejde forekommer og betales med 50 pCt. Tillæg til den almindelige Løn. Kun et meget ringe Antal Arbejdere ere stadig beskæftigede hos en enkelt Arbejdsgiver. Frihavnselskabet, der har en Arbejdsstyrke varierende fra 200 til 800 Mand, har saaledes kun 25 fastlønnede Folk (med Maanedslønninger fra 75 til 80 Kr.). De allerfleste Arbejdere beskæftiges snart hos en Arbejdsgiver, snart hos en anden, og da Arbejdsefterspørgselen ikke er ens til alle Tider af Aaret, er en vis Arbejdsløshed saa at sige uadskillelig fra Faget, men den træffer naturligt de enkelte Arbejdere i højst ulige Grad, og der forekommer Arbejdere, der have nogenlunde jævn Beskæftigelse. For saadanne Folk kan Aarslønnen stige forholdsvis højt, Frihavnsaktieselskabet opgiver for 1898 Gennemsnitssatser af 1600 Kr., men andre Arbejdere have sikkert en langt lavere Løn. For Faget i det Hele savnes der Oplysning om Arbejdsløshedens Omfang, og der gives derfor ikke faste Holdepunkter til Bestemmelse af den gennemsnitlige Aarsløn.

Havnearbejdernes Forbund opgiver Antallet af

		28. Gørtlere og Metalarbejdere	29. Handskemagere	30. Hattemagere	
				Herrehatte	Straa- og Damehatte
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	1.50	1.17	1.00	1.67
	Minimum	0.35	0.33	0.67	0.67
	Gennemsnit. . .	0.80—1.00	0.67	—	1.00
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	5.00	5.00	5.00	3.33
	Minimum	2.80	3.33	3.33	2.67
	Gennemsnit. . .	3.80	—	4.00	3.00
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	6.00	6.00	5.33	—
	Minimum	4.50	4.00	4.00	—
	Gennemsnit. . .	5.00	—	—	6.00
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	3.20	—	4.33	—
	Minimum	2.00	—	3.67	—
	Gennemsnit. . .	3.00	—	—	—
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	1.67
	Minimum	—	—	—	1.50
	Gennemsnit. . .	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	40.00	40.00	27.00	41.00
	Minimum	24.00	16.00	15.00	18.00
	Gennemsnit. . .	27.00—30.00	24.00	20.00—21.00	28.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	Ingen Akkord	—	—	—
	Minimum	do.	—	—	—
	Gennemsnit. . .	do.	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	15.00	15.00	20.00
	Minimum	—	5.40	6.00	5.50
	Gennemsnit. . .	—	8.00	8.00	11.50
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	11—12	11½—12	12—13	12
	Arbejdsmænd .	do.	—	14	—
	Kvinder	—	10½	11	10
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	1—2	2	2—2½	2
	Arbejdsmænd .	do.	—	do.	—
	Kvinder	—	1	do.	2
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	Nej	Nej	Nej	Forekommer
	Arbejdsmænd .	—	—	do.	—
	Kvinder	—	—	do.	Forekommer
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	50-100 pCt. Tillæg	Intet særligt	Akkord	Akkord
	Arbejdsmænd .	—	—	do.	—
	Kvinder	—	—	do.	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Nej	Nej	Nej	Forekommer
	Arbejdsmænd .	—	—	do.	—
	Kvinder	—	—	do.	Forekommer
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	50-100 pCt. Tillæg	Intet særligt	Akkord	Akkord
	Arbejdsmænd .	—	—	do.	—
	Kvinder	—	—	do.	—

Arbejdere indenfor Organisationen til 1700 og udenfor samme til ca 150.

32. Instrumentmagere (kirurgiske). Oplysninger foreligge fra de kirurgiske Instrumentmageres Fagforening samt fra en enkelt større Virksomhed. Arbejdet lønnes for Størstedelen (fra begge Sider opgives $\frac{3}{4}$) i Akkord. Om Akkordugelønnens gennemsnitlige Størrelse foreligge kun Oplysninger fra Fagforeningen, men da disse stemme godt med de fra begge Sider temmelig overensstemmende Opgivelser om Aarslønningen, er dette Gennemsnit optaget i Tabellen. Arbejdsløsheden har i 1898 kun været meget ubetydelig, og Svendene gaa under manglende Beskæftigelse over til andre Fag, særlig Cykleslibning. For 24 Svende meddeler Fagforeningen Aarslønninger, der ligge mellem 1000 og 1200 Kr. Rigtigheden af denne Angivelse bekræftes derved, at ovennævnte Arbejdsgiver til gennemsnitlig 18 Svende har udgivet ca. 20,000 Kr., svarende til en Aarsløn af ca. 1100 Kr.

Fagforeningen opgiver 66 Arbejdere indenfor og 11 udenfor Organisationen.

33. Instrumentmagere (optiske og fysiske). Oplysninger foreligge her kun fra Arbejdsgiverside (to større Firmaer). Da disse imidlertid ere væsenlig overensstemmende, ere de lagte til Grund for Tabellens Tal. For Størstedelen lønnes Arbejdet i Akkord, i den ene Forretning helt og i den anden for to Tredjedeles Vedkommende. Arbejdsløsheden har kun været yderst ringe, den ene Arbejdsgiver har haft 8 arbejdsløse Dage pr. Arbejder, hvoraf $\frac{2}{3}$ falder paa Sygdom. For 16 Arbejdere hos de tvende Arbejdsgivere er oplyst Aarslønninger med et Gennemsnit af mellem 1300 og 1350 Kr.

Fagforeningen for mekaniske og optiske Instrumentmagere opgiver, at der er 54 Arbejdere indenfor og ca. 135 udenfor Organisationen.

34. Jord- og Betonarbejdere. Oplysninger foreligge fra to større Entreprenører og fra Formanden for Jord- og Betonarbejdernes Afdeling under Arbejdsmændenes Forbund. Lønningsmaaden antages omtrent ligelig delt mellem Dagløn og Akkord. Opgivelser om Akkordugelønnens Gennemsnit ere meddelte af den ene Arbejdsgiver (24 Kr.) og af Fagforeningen (20 Kr.) Arbejdet i dette Fag er nødvendigvis selv i gode Tider — til hvilke

Aaret 1898 maa regnes — afbrudt af arbejdsløse Perioder. Aarsager til disse ere navnlig Vejrliget og arbejdsledige Dage ved Overgangen fra en Beskæftigelse til en anden. Efter Fagforeningens Opgivelse skulde der i Gennemsnit kun have været Arbejde i $\frac{3}{4}$ af Aaret, efter de tvende Arbejdsgiveres i henholdsvis ca. 10 og 11 Maanedere. Naturligvis øver den med Faget forbundne Arbejdsløshed sin Indflydelse paa Aarslønningerne. Den ene Entreprenør har for 4 Arbejdere, hvoraf imidlertid kun den ene højest lønnede delvis arbejdede i Akkord, de andre paa Dagløn, opgivet de af hans Bøger uddragne Aarslønninger, der varierede fra 617 til 951 Kr., eller i Gennemsnit 777 Kr. Den effektive Arbejdstid kan i April—September sættes til 10, i Marts og Oktober til 9, i Februar og November til $8\frac{1}{2}$ og i Januar og December til $7\frac{1}{2}$ Timer.

Jord- og Betonarbejdernes Afdeling opgiver 2400 Arbejdere indenfor og ca. 1000 udenfor Organisationen.

35. Jærnbancarbejdere. Medens de af Generaldirektoratet for Statsbanedriften givne Oplysninger for Maskinafdelingens Vedkommende ere meddelte under det store Afsnit om Jærnindustrien, behandles paa dette Sted Arbejdsmænd under Baneafdelingen. Alt Arbejde lønnes med Dagløn. Arbejdstiden er Størstedelen af Aaret 12 Timer, men i et Par Vintermaaneder noget kortere, fra 10—11 Timer. Spisetiden er forskellig efter Arbejdstidens Længde. Overarbejde betales med 25 Øre for Dagtimer og 35 Øre for Nattimer. De i Tabellen angivne Daglønninger gælde de faste Arbejdere, Extraarbejdere lønnes med Kr. 2.50 om Dagen. Aarslønningerne for de gennem hele Aaret (Finansaaret 1898—99) beskæftigede Arbejdere ses af nedenstaaende Tabel:

		Antal Arbejdsmænd	
Under 500 Kr.			8
Fra 500—600 Kr.			4
» 600—700 »			2
» 700—800 »			6
» 800—900 »			18
» 900—1000 »			39
» 1000—1200 »			15

hvilket giver en Gennemsnitsindtægt mellem 850 og 900 Kr. De fast antagne Arbejdere have Pension i Henhold til Bestemmelserne i Lov af 26. Marts

		31. Havne- og Plads- arbejdere	32-33. Instrumentmagere		34. Jord- og Beton- arbejdere
			kirurgiske	optiske og fysiske	
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	—	1.00	—	—
	Minimum	—	0.33	—	—
	Gennemsnit ...	—	0.65	—	—
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	—	5.00	5.00	—
	Minimum	—	2.50	3.00	—
	Gennemsnit ...	—	3.50	4.00	—
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	—	—	5.00	—
	Minimum	—	—	5.00	—
	Gennemsnit ...	—	—	5.00	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	4.40	—	—	3.00
	Minimum	3.00	—	—	2.50
	Gennemsnit ...	4.20	—	—	3.00
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	—	40.00	30.00	—
	Minimum	—	18.00	18.00	—
	Gennemsnit ..	—	22.00	—	—
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	42.00	—	—	42.00
	Minimum	30.00	—	—	16.00
	Gennemsnit ...	—	—	—	20.00—24.00
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	—	9½	10¾—12	—
	Arbejdsmænd .	11—12	—	—	9—12
	Kvinder	—	—	—	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	—	½	¾—2	—
	Arbejdsmænd .	2	—	—	1½—2
	Kvinder	—	—	—	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	—	Undertiden	Nej	—
	Arbejdsmænd .	Forekommer	—	—	Nej
	Kvinder	—	—	—	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	—	0—25 pCt. Tillæg	50—100 pCt. Tillæg	—
	Arbejdsmænd .	50 pCt. Tillæg	—	—	40 Øre pr. Time
	Kvinder	—	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	—	Nej	Nej	—
	Arbejdsmænd .	Forekommer	—	—	Nej
	Kvinder	—	—	—	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	—	—	100 pCt. Tillæg	—
	Arbejdsmænd .	50 pCt. Tillæg	—	—	40 Øre pr. Time
	Kvinder	—	—	—	—

1898 § 17. Pensionen udredes af Driften uden nogen Afkortning i Arbejdernes Løn.

36—41. **Jærnindustrien.** Der foreligger her et temmelig rigt Materiale. Først maa nævnes den af Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund udgivne Beretning. Denne er bygget paa en Undersøgelse af Lønforholdene i en enkelt Uge i Aaret 1898, for hvilken Arbejderne angav det Antal Timer, de havde arbejdet, deres Timeløn samt det hele udbetalte Lønningsbeløb. Paa Grundlag heraf er for de større Grupper af Arbejdere indenfor Jærnindustrien udregnet Gennemsnittet for Timeløn og Akkordoverskud pr. Time, altsaa den samlede Timefortjeneste. Desuden indeholder Beretningen en Arbejdsløshedstatistik omfattende hele Aaret 1898. Da man i det følgende i ikke ringe Grad bygger paa den nævnte Beretning, har det sin Interesse at konstatere, at hvor man har kunnet kontrollere dens Tal med Opgivelser fra anden Side, er der temmelig nøje Overensstemmelse. For Arbejdernes Vedkommende er der indsendt Skemaer fra Fagforeningerne indenfor denne Industri, saaledes Grovsmedenes, Kleinsmedenes, Maskinarbejdernes, Nitternes, Formernes, Mekanikernes, Støberiarbejdsmændenes og fra Arbejdsmænd paa Maskinfabriker. Fra Arbejdsgiverne foreligger der for det første Oplysninger fra Generaldirektoratet for Statsbanedriften om de under Maskinafdelingen beskæftigede Arbejdere. Til Forklaring af de herom i Tabellen optagne Tal bemærkes, at den almindelige Dagløn, som Størstedelen af Arbejderne erholde, er beregnet efter Middelindtægten for samtlige timelønnede Arbejdere, og at man til Grund for Akkordugelønnen har lagt den gennemsnitlige Fortjeneste, som opnaas dels efter Timeløn, dels efter Akkord, da ingen Arbejdere til Stadighed beskæftiges efter sidstnævnte Lønningsmaade. Det opgives, at for Svende lønnes 85 pCt., for Arbejdsmænd 50 pCt. af Arbejdet i Akkord. I 1899 er der indført nye Regler for Betaling af Over-, Nat- og Søndagsarbejde væsenlig gaaende ud paa, at der for alt saadant Arbejde betales et Tillæg af 50 pCt. af Timelønnen. Fra private Virksomheder foreligger der navnlig værdifulde Oplysninger fra Burmeister & Wain, der bl. a. for hver af de forskellige Virksomhedsgrene har opgivet Gennemsnitstimelønnen ved Udgangen af

1898 for Kvarterformænd, Svende, Arbejdsmænd og Lærlinge samt en Gruppering af Aarsindtægterne for de Arbejdere, der hele Aaret have været ansatte ved Etablissementet. Desuden er der indgaaet godt udfyldte Skemaer fra 8 større Virksomheder indenfor Jærnindustrien, hvoraf ikke færre end 5 (deraf 1 Cykelfabrik) angive Aarslønningerne for de gennem hele Aaret beskæftigede Arbejdere, desuden fra Formanden for Smedemesterforeningen o. fl. a. Man har i Tabellerne udsondret følgende Grupper af Arbejdere: Arbejdere under Statsbanedriftens Maskinafdeling, Skibssmede, andre Smede, Formere, Maskinarbejdere og faglærte Arbejdere paa Cykelfabriker med de under disse Grupper hørende Arbejdsmænd, dog med Undtagelse af Skibssmedene, for hvilke Arbejdsmændene findes omtalte under Skibsbyggerier. Lønningssystemet er i de større Fabriker for Svendenes Vedkommende bygget paa en Blanding af Dagløn og Akkord, paa Smedeværkstederne betales der overvejende med Dagløn, dette gælder i Særdeleshed Grovsmede; de smaa Fabriker staa midt imellem. Arbejdsmændene paa Fabrikerne have overvejende Dagløn, efter Fagforeningens Opgivelse lønnes kun omtrent en Sjettedel af Arbejdet i Akkord. Maskinarbejderforbundets Beretning angiver den samlede Timefortjeneste for større Fabriker, der under Burmeister & Wain, til 41.8 Øre (34.4 Time-løn og 7.4 Akkordoverskud), for mindre Fabriker til 39.6 Øre (35.5 T. og 4.1 A.), for Maskinværksteder til 39.3 Øre (36.8 T. og 2.5 A.), for Kleinsmedeværksteder til 36.8 Øre (35.2 T. og 1.6 A.), for Grovsmede 37.0 Øre, helt Dagløn. Gennemsnitlønningen bliver for 2297 Svende 40.5 Øre (34.9 T. og 5.6 A.). Den gennemsnitlige samlede Timefortjeneste er, som det ses af foranførte, ikke stærkt varierende, dog noget lavere for de mindre Virksomheder. Fra Burmeister & Wain foreligger følgende Oplysninger om den gennemsnitlige Timeløn (altsaa uden Akkordoverskud) ved Slutningen af 1898; den var for Centrifugeværkstedet 34.1 Øre, for Grovsmedeværkstedet 32,3 Øre, for Kedelsmedeværkstedet 32.5 Øre, for Skibssmedene 33.6 Øre, for Formerne 42.7 Øre og for Maskinværkstederne 34.8 Øre. Det gennemsnitlige Antal arbejdsledige Dage for de Grupper af Arbejdere, som Maskinarbejderforbundets Beretning omfatter, kan sættes til 15 (hvoraf 10 falde paa den egentlige Arbejdsløshed og 5 paa Sygdom). Beregner

		35. Jærnbanearbejdere	36-38. Jærnindustrien (Fortsættes)		
			Statshanedriftens Maskinværksteder	Smede (Grov- & Klejnsmede)	Skibssmede
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	—	1.70	1.00	2.00
	Minimum	—	0.60	0.33	0.80
	Gennemsnit ...	—	1.00	0.67	1.30—1.40
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	—	5.00	4.50	5.00
	Minimum	—	2.40	3.50	3.00
	Gennemsnit ...	—	2.95	3.50—3.75	3.35
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	—	—	6.67	—
	Minimum	—	—	4.00	—
	Gennemsnit ...	—	—	5.00	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	2.65	2.80	—	—
	Minimum	2.45	2.40	—	—
	Gennemsnit ...	2.45	2.49	—	—
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	—	—	50.00	—
	Minimum ...	—	—	21.00	—
	Gennemsnit ...	—	24.33	30.00	—
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	17.64	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	—	12	12	8½—12
	Arbejdsmænd .	10—12	do.	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	—	2	2	1½—1½
	Arbejdsmænd .	1¼—1¾	do.	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	—	Ja	Meget sjældent	Ja
	Arbejdsmænd .	Ja	do.	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	—	25—50 pCt. Tillæg	50—100 pCt. Tillæg	50—100 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd .	25—35 Ø. pr. Time	do.	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	—	Nej	Meget sjældent	Sjældent
	Arbejdsmænd .	Ja	do.	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	—	50 pCt. Tillæg	50—100 pCt. Tillæg	50—100 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd .	25—35 Ø. pr. Time	—	—	—
	Kvinder	—	—	—	—

man derefter den gennemsnitlige Aarsløn paa Grundlag af 285 Arbejdsdage à 10 Arbejdstimer og en Timeløn af 40,5 Øre, kommer man til et Beløb af omtrent 1150 Kroner. Ved denne Opførelse antages det, at Antallet af arbejdsløse Dage er anslaaet for lavt (herom senere), medens der for Fortjeneste ved Over- og Søndagsarbejde ikke er gjort noget Tilslag. Disse Momenter ville imidlertid i alt Fald delvis ophæve hinanden. Af de her behandlede Fag omfatter den fornævnte Beretning ikke Formerne, disses Fagforening opgiver skønsmæssig, at 80 Arbejdere havde mellem 900 og 1000 Kr., 100 mellem 1000 og 1200 Kr., 80 mellem 1200 og 1400 Kr. og 20 mellem 1400 og 1600 Kr. Dette giver en aarlig Gennemsnitsindtægt, der ikke kan fjerne sig stærkt fra de nævnte 1150 Kr.

Fra Burmeister & Wain, 4 andre Maskinfabriker og en Cykelfabrik foreligger der nøjagtige Oplysninger om Aarsindtægten for Svende, der have været beskæftigede hele Aaret. Materialet har ikke tilladt en Udskilning af de enkelte Kategorier af Arbejdere, kun Skibssmedene ere holdte for sig. Fordelingen af Aarsindtægterne ser saaledes ud:

	Antal	
	Maskinarbejdere, Formerne m. fl.	Skibssmede
Fra 700—800 Kr.	1	»
» 800—900 »	9	1
» 900—1000 »	43	3
» 1000—1200 »	152	17
» 1200—1400 »	173	34
» 1400—1600 »	163	27
» 1600—1800 »	74	15
Over 1800 Kr.	46	16

Dette giver for Maskinarbejdere m. fl. en aarlig Gennemsnitsindtægt af mellem 1350 og 1400 Kr., for Skibssmedene af mellem 1400 og 1500 Kr., Aarsindtægter, der afvige stærkt fra det anslaaede Gennemsnit af ca. 1150 Kr. Blandt de mange Aarsager, der kunne antages at have medvirket hertil, skal nævnes, dels at Oversigten kun vedrører større Virksomheder og Lønnen her (se den foran berørte gennemsnitlige Timebetaling) er over Gennemsnittet, men navnlig, at vi her staa overfor Fabrikernes faste og bedst lønnede Personale, i hvis Fortjeneste Arbejdsløsheden ikke gør noget Skaar.

Fra Generaldirektoratet for Statsbanedriften foreligge følgende Oplysninger om Aarslønninger for faglærte Arbejdere ved Maskinværkstederne:

	Antal Svende	
Fra 700—800 Kr.		3
» 800—900 »		45
» 900—1000 »		47
» 1000—1200 »		165
» 1200—1400 »		253
» 1400—1600 »		97
» 1600—1800 »		19
Over 1800 Kr.		1

For disse 630 Arbejdere ligger den gennemsnitlige Indtægt mellem 1200 og 1250 Kr.

I Henhold til Lov af 26. Marts 1898 have desuden de under Maskinværkstederne fast antagne Arbejdere efter 10 Aars uafbrudt Tjeneste Pensionsret for dem selv og deres Enker, hvortil de ifølge § 17 c ikke selv yde noget Bidrag.

Om Arbejdsløsheden i Jærindustrien foreligger der som berørt Oplysninger i den af Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund udgivne Beretning vedrørende 1898. Disse Oplysninger ere uddragne af den Protokol, som føres over de Arbejdsløse paa Anvisningskontoret i København. Derefter have 1293 københavnske Arbejdere været arbejdsløse i kortere eller længere Tid af Aaret 1898. Da de københavnske Afdelinger tælle godt 3000 Medlemmer, er dette altsaa ca. 43 pCt. af den hele Arbejdsstyrke. Med Hensyn til Varigheden af Arbejdsløsheden henvises til nedenstaaende lille Oversigt:

	Antal	
Arbejdsløse i 1—4 Uger		933
— 5—8 »		247
— 9 » og derover		113

Det samlede Antal arbejdsløse Dage var 30700 eller fordelte paa det hele Antal Arbejdere gennemsnitlig 10 arbejdsløse Dage pr. Mand. Det tør antages, at dette Tal er noget for lavt som Udtryk for det samlede Antal af arbejdsløse Dage. Dette ligger deri, at et ikke ringe Antal Arbejdere ikke have meldt sig til Protokollen, naar de gik i Arbejde, og man har da maattet holde sig til den sidste Dag, de have meldt sig paa Kontoret som arbejdsløse.

Om Aarsindtægten for Arbejdsmænd ere Oplysninger givne fra de samme større Virksomheder,

som have ydet dem for Svendenes Vedkommende. Herefter fremkommer følgende Resultat:

Aarsindtægt.	Arbejdsmænd paa Statsbanedriftens Maskinværksteder	Arbejdsmænd paa Maskinfabriker, Støberier og Cykelfabriker	Tilsammen
	Antal	Antal	Antal
Fra 500—600 Kr....	»	21	21
» 600—700 » ...	»	10	10
» 700—800 » ...	55	»	55
» 800—900 » ...	21	5	26
» 900—1000 » ...	14	44	58
» 1000—1200 » ...	27	47	74
» 1200—1400 » ...	5	15	20
» 1400—1600 » ...	»	3	3
» 1600—1800 » ...	»	1	1
Over 1800 Kr.	»	2	2
Ialt...	122	148	270

For de her betragtede 270 Arbejdsmænd giver dette en gennemsnitlig Aarsindtægt af omtrent 940 Kr.

For Arbejdsmænd under Statsbanedriftens Maskinværksteder eksisterer der ligesom for Svendene en Pensionsret i Henhold til Lov af 26de Marts 1898 § 17.

For Støberiarbejdsmændenes Vedkommende er der givet os en interessant Statistik over Arbejdsløshed og Aarsindtægter, der er fremkommen ved at udsende Skemaer til alle Støberier med Spørgsmaal om hvert enkelt Medlems Indtægt, Arbejdsløshed og Sygedage for 1898 og sammenholde det herved indvundne Resultat med Forbundets Bøger over Arbejdsløn og Syge.

Arbejdsløshedsstatistiken ser saaledes ud:

A. Antal Arbejdere, som Besvarelsen omfatter	300
deraf beskæftigede hele Aaret.....	200
— arbejdsløse under 1 Maaned.	60
— — fra 1—2 Maaneder	15
— — - 2—3 —	17
— — over 3 —	8
B. Antal Arbejdere, som Besvarelsen omfatter	300
— arbejdsledige Dage.....	2706
deraf falder paa:	
1. Arbejdsløshed	1795
2. Sygdom	911
3. Strejker eller Lock-out	»
4. Andre Aarsager.....	»

Aarslønningerne stillede sig som følger:

		Antal Arbejdsmænd
Fra 600—700 Kr.		18
» 700—800 »		45
» 800—900 »		27
» 900—1000 »		144
» 1000—1200 »		18
» 1200—1400 »		48

For denne Gruppe af Arbejdsmænd faar man en gennemsnitlig Aarsindtægt af ca. 950 Kr., altsaa en noget højere Aarsindtægt end den for de 270 tidligere omtalte Arbejdsmænd beregnede.

Ifølge de af Foreningen af Fabrikanter i Jærindustrien i København, Smedemesterforeningen sammesteds m. fl. vedtagne Værkstedesregler er den normale Arbejdstid fra Kl. 6 Morgen til Kl. 6 Aften med ikke under $1\frac{1}{2}$ Times Spise- og Hviletid. For Skibssmede er Arbejdstiden naturligvis paa-virket af Aarstiderne, i de korteste Vintermaaneder er den saaledes $8\frac{1}{2}$ Timer, hvoraf $\frac{1}{2}$ Times Spisetid, i $7\frac{1}{2}$ Sommermaaneder 12 Timer, hvoraf $1\frac{1}{2}$ Times Spisetid. Den effektive Arbejdstid for Jærindustrien kan ifølge overensstemmende Meddelelser sættes til 10 Timer. Ifølge ovennævnte Værkstedesregler lønnes Overarbejde fra Kl. 6—10 Aften med $1\frac{1}{2}$ Gange og fra Kl. 10 Aften til Kl. 6 Morgen med 2 Gange Timelønnen. Paa samme Maade lønnes Arbejde om Søndagen fra Kl. 6 Morgen til Kl. 4 Eftermiddag og fra Kl. 4 Eftermiddag til Kl. 6 Morgen med henholdsvis $1\frac{1}{2}$ og 2 Gange almindelig Timeløn.

Nogle Bemærkninger til Slut om den mere haandværksmæssig drevne Del af den store Jærindustri, nemlig Klejnsmedenes og Grovsmedenes Virksomhed. Lønningsforholdene opgives at være nogenlunde ensartede. Læretiden er i Almindelighed 5 Aar, det første Aar have Lærlinge i Regelen 2 Kr. ugentlig og dernæst 1 Kr. mere pr. Uge for hvert følgende Aar. Grovsmedene lønnes udelukkende med Dagløn, Klejnsmedene delvis (der opgives skønsmæssigt for Halvdelens Vedkommende) i Akkord. De i Tabellen opgivne Akkordlønninger angaa derfor alene Klejnsmedene. Lønnen antages fra 1892 at være stegen med 20 à 25 pCt.

Antallet af de paagældende Klasser af Arbejdere henholdsvis indenfor og udenfor de nævnte faglige Organisationer er følgende: Smede- og Maskinarbejdernes Forbund 2315 og ca.

400, Kedelsmedeforeningen 175 og 5, Formernes Fagforening 288 og 24, Grovsmedenes Fagforening 370 og 15—20, Klejnsmedesvendeforeningen 306 og 20, Skibssmedeforeningen 400 og ingen, Støberi-, Maskin- og Skibsværftsarbejdernes Fællesforbund 1400 og 200.

42. **Kalkværker.** Oplysninger foreligge fra trende Arbejdsgivere. I den ene Virksomhed lønnes Arbejdet udelukkende i Akkord, i de tvende andre tillige med Dagløn. Den gennemsnitlige Akkordugeløn er i Tabellen sat til 27 Kr., da dette er Gennemsnittet af de fra de tre Arbejdsgivere opgivne Satser. For Daglønnen er intet Gennemsnit meddelt, da Tallene ikke ere tilstrækkelig overensstemmende, i den ene Virksomhed betales 2.80 Kr. i 4 Vintermaaneder og 3.33 Kr. i Resten af Aaret. Der meddeles skønsmæssigt af den ene Arbejdsgiver, at der arbejdes 10 Maaneder af Aaret. Fra de tre Arbejdsgivere opgives for et mindre Antal (21) Arbejdere følgende Aarsindtægter, der give et Gennemsnit af ca. 1050 Kr.

	Antal Arbejdsmænd
Fra 800—900 Kr.	3
» 900—1000 »	9
» 1000—1200 »	4
» 1200—1400 »	4
» 1400—1600 »	1

43. **Karetmagere.** Oplysninger foreligge fra Karetmagernes Fagforening og fra en større Vognfabrikant. Arbejdslønnen er delt mellem Dagløn og Akkord, efter Fagforeningens Opgivelse efter Forholdet $\frac{2}{5}$ og $\frac{3}{5}$. Ifølge Priskurant af Maj 1896 er den mindste Timeløn fastsat til 34 Øre, dog at unge Svende indtil 2 Aar efter udstaaet Læretid kunne arbejde for 30 Øre Timen. For Akkordugelønnen har Fagforeningen opgivet et Gennemsnit af 22 Kr., den ovennævnte Vognfabrikant er imidlertid ved en efter sine Bøger foretagen Beregning kommen til et noget højere Beløb, nemlig 24.73 Kr. Den effektive Arbejdstid er efter Priskuranten sat til 10 à $10\frac{1}{2}$ Timer efter Overskomst.

For Barnevognsarbejderne foreligge Oplysninger fra deres Fagforening og fra en større Arbejdsgiver. Den mindste Dagløn er for Arbejdere i de første 6 Uger 3.50 Kr., for andre Arbejdere 4 Kr., men den nævnte Arbejdsgiver angiver

Gennemsnittet til 4.50 Kr. Størstedelen af Arbejdet, antagelig $\frac{4}{5}$, lønnes imidlertid i Akkord, men Akkordugelønnens Gennemsnit opgives meget forskelligt (fra 25 til 37 Kr.).

Karetmagernes Fagforening opgiver 139 Arbejdere indenfor og 2 udenfor Organisationen. Antallet af Barnevognsarbejdere antages at være noget over 40.

44. **Kemiske Fabriker.** Under denne Kategori henhøre ret forskelligartede Virksomheder, t. Ex. Olie-, Syre-, Gødnings-, Lim-, Sæbe-, Soda-, Lysfabrikation. Oplysninger foreligge dels fra de paagældende Afdelinger af Arbejdsmændenes Forbund, dels fra 4 større tildels meget sammensatte Fabriksvirksomheder. I disse beskæftiges for Størstedelen ikke faglig uddannet Arbejdskraft: Mænd, Kvinder og Børn. Den almindelige Dagløn opgives til 3 Kr. eller meget nær dette Beløb. I en enkelt Fabriksvirksomhed er Gennemsnitslønnen dog væsenlig højere, nemlig 3.56 Kr. Akkordsystemet anvendes kun i enkelte Brancher, saaledes i Gødningsfabrikationen, hvor den gennemsnitlige Akkordugeløn af Fagforeningen opgives til ca. 24 Kr. Lønnen for Overarbejde, der er ret hyppigt, er meget forskellig; i de fleste Tilfælde ligger den mellem 35 og 40 Øre Timen. Undertiden betales Overarbejde dog kun med almindelig Timebetaling. Søndagsarbejde forekommer og betales meget forskelligt, hyppigt med 2 Kr. for Søndag Formiddag og 3 Kr. indtil Kl. 4 Eftermiddag. Dette gælder Arbejdsmænd, Kvinder faa lavere Betaling, t. Ex. for Søndagsarbejde indtil Kl. 4: 1.50 Kr. Arbejdstiden er gennemgaaende 12 Timer med $1\frac{1}{2}$ à 2 Timers Spisetid. Undertiden er den dog kortere om Sommeren, og i nogle Virksomheder er Spisetiden ubestemt.

(Klejnsmede, se Jærindustrien).

45. **Kludfabriker.** Oplysninger foreligge fra en større Kludfabrik samt fra Kludfabrikarbejdernes Fagforening. Ugelønnen er 18 Kr. fra Juni 1898. Søndagsarbejde kendes ikke i den ovennævnte Fabriksvirksomhed, men forekommer undertiden andre Steder og betales da med almindelig Dagløn fra Kl. 6 Morgen til Kl. 4 Eftermiddag. Aarslønningerne angives af Fagforeningen at ligge mellem 800 og 900 Kr. Fra 1892 er Lønnen to Gange forhøjet, ialt fra 14 à 15 til 18 Kr.

		39-41. Jærindustrien (Fortsat)			42. Kalkværker
		Maskinarbejdere	Formere	Cykelfabriker	
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum . . .	1.50	1.50	1.50	—
	Minimum . . .	0.40	0.50	0.33	—
	Gennemsnit. . .	0.75	1.20	0.67	—
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum . . .	5.00	5.00	5.00	—
	Minimum . . .	2.80	4.00	3.50	—
	Gennemsnit. . .	3.50	4.50	3.75	—
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum . . .	10.00	8.00	7.00	—
	Minimum . . .	5.00	4.00	5.00	—
	Gennemsnit. . .	—	6.00	6.00	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . .	3.50	3.50	3.50	4.00
	Minimum . . .	2.70	2.70	2.20	2.80
	Gennemsnit. . .	3.00	2.90	3.00	—
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum . . .	—	—	2.50	—
	Minimum . . .	—	—	1.50	—
	Gennemsnit. . .	—	—	2.00	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum . . .	60.00	35.00	36.00	—
	Minimum . . .	20.00	18.00	25.00	—
	Gennemsnit. . .	26.00—30.00	24.00	30.00	—
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . .	32.00	30.00	30.00	—
	Minimum . . .	20.00	22.00	24.00	—
	Gennemsnit. . .	22.00	—	27.00	27.00
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum . . .	—	—	18.00	—
	Minimum . . .	—	—	12.00	—
	Gennemsnit. . .	—	—	15.00	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	12	12	11—12	—
	Arbejdsmænd . . .	do.	do.	do.	10—12
	Kvinder	—	—	do.	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	2	1½—2	1½—2	—
	Arbejdsmænd . . .	do.	do.	do.	2
	Kvinder	—	—	do.	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	Nej	Nej	Nej	—
	Arbejdsmænd . . .	do.	do.	do.	Undertiden
	Kvinder	—	—	do.	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	50—100 pCt. Tillæg	50—100 pCt. Tillæg	50 pCt. Tillæg	—
	Arbejdsmænd . . .	do.	do.	do.	Alm. Betaling
	Kvinder	—	—	do.	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Nej	Nej	Nej	—
	Arbejdsmænd . . .	do.	do.	do.	Nej
	Kvinder	—	—	do.	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	50—100 pCt. Tillæg	50—100 pCt. Tillæg	50—100 pCt. Tillæg	—
	Arbejdsmænd . . .	do.	do.	do.	Alm. Betaling
	Kvinder	—	—	do.	—

46. **Kobbersmede.** Oplysninger foreligge fra en større sammensat Fabriksvirksomhed, der beskæftiger nogle Kobbersmedesvende, fra en Kobbersmedemester samt fra Kobbersmedenes Fagforening. Arbejdet lønnes dels med Dagløn, dels i Akkord, efter Fagforeningens Skøn halvt med hver. Opgivelserne fra Arbejdsgivere og Arbejdere ere væsenlig overensstemmende med Hensyn til Gennemsnitslønningerne. I den ovennævnte Fabriksvirksomhed betales der gennemsnitlig 40.06 Øre for en Times Arbejde, og da Arbejdsdagen var mellem 10 og 10 $\frac{1}{2}$ Timer, blev Daglønnen noget over de angivne 4 Kr. Her er naturligvis ikke taget Hensyn til Akkordoverskud. Overarbejde er ikke ualmindeligt, ogsaa Søndagsarbejde forekommer, men dog væsenlig kun ved Reparationer. Af nedenstaaende Oversigter hidrører den ene (a) fra Fagforeningen, den anden (b) fra ovennævnte Fabriksvirksomhed, men sidstnævnte gælder kun de fast ansatte Svende, hvilket maaske kan indeholde nogen Forklaring af den betydelige Forskel i Gennemsnitsaarslønnen.

	Antal Svende	
	a.	b.
Fra 900—1000 Kr.	20	»
» 1000—1200 »	25	»
» 1200—1400 »	7	3
» 1400—1600 »	2	2
» 1600—1800 »	8	1
Over 1800 Kr.	5	1

Kobbersmedenes Fagforening opgiver 50 indenfor og 14 udenfor Organisationen. Det samlede Antal Svende stemmer omtrent med Antallet i Oversigt a.

47. **Kokes- og Saltværksarbejdere.** Oplysninger foreligge fra et større Kokes- og Saltværk samt fra Kokes- og Saltværksarbejdernes Afdeling under Arbejdsmændenes Forbund. Den mindste Dagløn er ifølge en i 1895 afsagt, indtil 1. Januar 1900 gældende Voldgiftskendelse 3 Kr. Ifølge Opgivelse fra det nævnte Værk havde Halvdelen af de til Stadighed beskæftigede Folk 3 Kr., Halvdelen 3.30 Kr. i Dagløn. Om Søndagen arbejdes kun en Del af Dagen, i Regelen til 1—3 Eftermiddag, med fuld Dagløn. Fra Fagforeningens Side opgives Aarslønningerne for 100 Mand til mellem 900 og 1000 Kr. At Lønnen kan stige

højere ses deraf, at den omtalte Virksomhed for fastlønnede Folk angiver Aarslønninger varierende fra 936 til 1200 Kr. foruden 100 Kr. Extraindtægt ved Losning. Kokesopbærere tjene i Vintersæsonen 25 Kr. ugentlig, men kun Halvdelen af disse Folk have Beskæftigelse paa Fabriken Aaret rundt og tjene udenfor Brændselssæsonen 3 Kr. om Dagen.

Kokes- og Saltværksarbejdernes Forbund meddeler, at der staar 100 Arbejdere indenfor Organisation og ingen udenfor samme.

48. **Konditore.** Oplysninger ere meddelte af Konditorforeningen i København og af Konditorernes Fagforening. I Modsætning til Konditorsvendene i Bagerier, hvis Løn ligesom Bagersvendenes udelukkende bestaar i Penge, lønnes Svendene i de fleste Konditorier endnu delvis med Kost og Logi. De i Tabellen gengivne Oplysninger maa henføres til disse to Lønningssystemer. Ved Angivelse af Daglønnen er man, da der arbejdes om Søndagen, gaaet ud fra 7 ugentlige Arbejdsdage. Særlig Betaling for Søndagsarbejde gives ikke. For Konditorsvende i Bagerier er Ugelønnen ved Voldgiftskendelse af 15. November 1898 med senere Tilføjelse af 19. samme Maaned fastsat til følgende Minimumsbeløb: for Bedrifter med 1 Svend 26 Kr., med 2 Svende 24 og 26 Kr., med 3 Svende 24, 26 og 28 Kr. En Ungsvend lønnes indtil 2 Aar efter Svendebrevets Udstedelse med mindst 22 Kr. ugentlig. I Konditorierne lønnes Lærlingene med Kost, Logi og Maanedslønninger fra 3—6 Kr. eller et fast Beløb, mindst 100 Kr., ved Læretidens (4 Aar) Ophør. Svende i Konditorierne gives der Maanedslønninger fra 25 til 65 Kr. foruden Kost og Logi. Den gennemsnitlige Maanedsløn angives til 40 à 45 Kr. Akkord kendes ikke i Faget. Af Fagforeningen opgives følgende Aarslønninger, hvortil for de egentlige Konditorsvende kommer Kost og Logi:

	Antal	
	Konditorsvende i Bagerier	Antal Svende i Konditorier
Under 500 Kr.	»	16
Fra 500—600 Kr.	»	20
» 600—700 »	»	10
» 1000—1200 »	20	»
» 1200—1400 »	40	»
» 1400—1600 »	15	»

		43. Karetmagere	44. Kemiske Fabriker	45. Kludfabriker	46. Kobbersmede
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	1.17	1.33	—	2.00
	Minimum	0.33	0.45	—	0.50
	Gennemsnit . . .	0.67	—	—	1.20
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	4.50	—	—	5.00
	Minimum	3.00	—	—	3.50
	Gennemsnit . . .	3.50	—	—	4.00
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	7.00	—	—	6.00
	Minimum	4.00	—	—	—
	Gennemsnit . . .	—	—	—	5.75
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	3.64	3.00	3.50
	Minimum	—	—	3.00	2.80
	Gennemsnit . . .	3.00	3.00	3.00	3.00
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	1.67	1.33	—
	Minimum	—	0.84	1.33	—
	Gennemsnit . . .	—	1.35—1.50	1.33	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	40.00	—	—	50.00
	Minimum	18.00	—	—	24.00
	Gennemsnit . . .	—	—	—	34.00—36.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	33.00	—	—
	Minimum	—	20.00	—	—
	Gennemsnit . . .	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit . . .	—	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	12	—	—	12
	Arbejdsmænd . .	do.	11—12	10—12	do.
	Kvinder	—	do.	do.	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	2	—	—	1½—2
	Arbejdsmænd . .	do.	1½—2	1—2	do.
	Kvinder	—	do.	do.	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	Nej	—	—	Undertiden
	Arbejdsmænd . .	do.	I nogle Virksomh.	Nej	do.
	Kvinder	—	do.	do.	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	50—100 pCt. Tillæg	—	—	50—100 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd . .	do.	29—50 Ø. pr. Time	30 Øre pr. Time	do.
	Kvinder	—	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Nej	—	—	Undertiden
	Arbejdsmænd . .	do.	I nogle Virksomh.	Nej	do.
	Kvinder	—	do.	do.	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	50—100 pCt. Tillæg	—	—	50—100 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd . .	do.	Se Texten	Se Texten	do.
	Kvinder	—	do.	—	—

Nogle større Konditorier ere i Slutningen af 1898 gaaede ind paa Beregning af hele Lønnen i Penge. Ugelønnen er da for Konditorsvende mindst 22 Kr., for Mester- eller Førstesvende mindst 25 Kr. For Enesvende, hvor Mesteren ikke udfører Førstesvends Arbejde, er Ugelønnen mindst 24 Kr.

Arbejdstiden er i Konditorierne ubestemt, men angives af Konditorforeningen til ca. 12 Timer med $1\frac{1}{2}$ Times Spisetid, for Konditorsvende i Bagerierne er den ved Voldgiftskendelsen af November 1898 fastsat til 11 Timer med $1\frac{1}{2}$ Times Spisetid.

Af Konditorernes Fagforening opgives Antallet af Konditorsvende i Bagerierne til 100, af Svende i de egentlige Konditorier til 50.

(Konfektarbejdere, se Chokoladearbejdere).

49. **Konservesfabriker.** Oplysninger foreligge her kun fra en enkelt større Fabrik. Der arbejdes ikke i Akkord. Det opgives, at Lønnen fra 1892 er stegen fra 35—50 pCt.

50. **Korkskærere.** Oplysninger foreligge fra Korkskærernes Fagforening, fra 3 Fabriker og fra en mindre Virksomhed, men det er vanskeligt paa Grundlag heraf at danne sig et Billede af Lønningsforholdene indenfor dette Fag, idet de tre Fabrikers Opgivelser særlig for Svendenes Vedkommende baade med Hensyn til Akkord- og Aarslønninger ere væsenlig højere end Fagforeningens. Svende lønnes aldeles overvejende i Akkord, saaledes at Dagløn maa betragtes som en Undtagelse, Kvinder derimod i alt Fald delvis med Dagløn (Timeløn). Timelønnen for Svende er fastsat til mindst 40 Øre. For den gennemsnitlige Akkordugeløn er i Tabellen optaget Midtallet af Fagforeningens Opgivelse paa den ene Side og Gennemsnittet af Fabrikernes paa den anden. Derimod ligge Oplysningerne om Kvindernes gennemsnitlige Akkordugeløn nærmere hinanden, idet Fagforeningen opgiver 12 Kr. og Fabrikerne fra 13 til 14 Kr.

Korkskærernes Fagforening meddeler, at der er 130 Arbejdere indenfor og 10 udenfor Organisation.

51. **Kularbejdere.** Oplysninger foreligge fra et større Kulimportfirma, fra det danske Kulkompagni samt fra Kularbejdernes Fagforening. Lønningsforholdene for de to nævnte Arbejdsgivere

ere væsenlig forskellige. Kulimportfirmaets Arbejdere betales for Størstedelen i Akkord, og der kan her indenfor en Uge, hvor Udlosning finder Sted, tjenes betydelige Beløb fra 30—60 Kr. Paa den anden Side kan der være Perioder af ubestemt Længde, hvor Arbejderne ikke kunne finde Beskæftigelse ved Kullosning. Ved Siden af de akkordlønnede Arbejdere have et mindre Antal paa selve Kulpladsen beskæftigede Folk en fast Dagløn af 3 Kr. Kulkompagniet lønner et større Antal Arbejdere (44) med en fast Aarsløn af 1200 Kr., Formændene have 1380 Kr. aarlig. Desuden have en Del Folk fast Dagløn af 3.50 Kr. eller en Akkordugeløn fra 25 til 35 Kr. Overarbejde betales for faste Arbejdere med 70 Øre, for Arbejdere i Timeløn med 1.50 Kr. Timen og for Akkordarbejdere med 50 pCt. Tillæg til den almindelige Løn. Arbejdstiden er fra 1. April til 30. September fra 6—6, fra 1. Oktober til 31. Marts fra 7—5 med 2 Timers Spisetid.

Kularbejdernes Fagforening opgiver Antallet af Arbejdere indenfor Organisationen til 500, udenfor samme til 180.

52. **Kurvemagere.** Oplysninger foreligge fra Kurvemagermesterforeningen og fra Kurvemagernes Fagforening. Arbejdsbetingelserne ere for en Del regulerede ved Arbejdstarifer, den sidste fra 1897. Arbejdet lønnes for den aldeles overvejende Del i Akkord, efter Fagforeningens Opgivelse er kun ca. 5 pCt. af Arbejdet daglønnet. Den gennemsnitlige Akkordugeløn angives af Mestrene til 20 Kr., af Svendene til 18 Kr. Overarbejde betales med 10 Øre, Søndagsarbejde med 15 Øre pr. Time udover den almindelige Akkordløn. Oplysninger om Aarsindtægter gives af Mesterforeningen for 21, af Fagforeningen for ca. 50 Svende. Efter begge Opgivelser ere Aarslønningerne af meget forskellig Størrelse, idet de laveste ligge mellem 600 og 700 Kr., de højeste mellem 1200 og 1400 Kr. Gennemsnittet af Aarsindtægterne falder efter begge Opgivelser mellem 950 og 1000 Kr.

Kurvemageres Fagforening opgiver af mandlige Arbejdere 68 indenfor og 4 udenfor Organisation. Desuden arbejde ca. 20 Kvinder i Faget.

53. **Lervarefabriker.** Oplysninger foreligge fra Pottemageres Fagforening samt fra en Fabrik. Arbejdet lønnes for Svendenes Vedkommende over-

		47. Kokes- og Saltværksarbejdere	48. Konditore		49. Konserverfabriker
			I Bagerier	I Konditorier	
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	—	0.71	0.20*)	1.75
	Minimum	—	0.43	0.10*)	0.67
	Gennemsnit . .	—	0.57	0.17*)	1.00
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	—	4.00	2.17*)	4.00
	Minimum	—	3.14	0.83*)	3.50
	Gennemsnit . .	—	3.71	1.33—1.50*)	4.00
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	—	4.00	3.00*)	—
	Minimum	—	3.71	1.67*)	—
	Gennemsnit . .	4.00	4.00	2.00*)	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	3.30	—	0.83*)	3.50
	Minimum	3.00	—	0.53*)	3.00
	Gennemsnit . .	3.15	—	0.67*)	3.50
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	2.00
	Minimum	—	—	—	1.20
	Gennemsnit . .	—	—	—	1.50
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit . .	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit . .	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit . .	—	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	—	11	Se Texten	12
	Arbejdsmænd .	12	—	do.	do.
	Kvinder	—	—	—	do.
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	—	1½	Se Texten	1½
	Arbejdsmænd .	2	—	do.	do.
	Kvinder	—	—	—	do.
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	—	Undertiden	Se Texten	Nej
	Arbejdsmænd .	Ja	—	do.	do.
	Kvinder	—	—	—	do.
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	—	—	Se Texten	50 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd .	50 Øre pr. Time	—	do.	do.
	Kvinder	—	—	—	do.
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	—	Ja	Ja	Nej
	Arbejdsmænd .	Ja (se Texten)	—	do.	do.
	Kvinder	—	—	—	do.
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	—	Se Texten	Se Texten	50 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd .	Fuld Dagløn	—	do.	do.
	Kvinder	—	—	—	do.

*) Desuden Kost og Logi.

vejende i Akkord, og Daglønnen beregnes efter den gennemsnitlige Akkordløn. Arbejdsmændene have derimod Dagløn. Overarbejde er ikke almindeligt, dog meddeler ovennævnte Fabrik, at naar der brændes ere to Mand beskæftigede hele Natten, og de betales da for 6 Timers Arbejde med almindelig Dagløn. Lønnen for Størstedelen af Svendene falder mellem 1000 og 1200 Kr., saavel efter Fagforeningens som efter Fabrikens Opgivelse; den sidste lønner sine Arbejdsmænd med en Aarsløn mellem 800 og 900 Kr.

54. Litografer og Stentrykkere. Oplysninger foreligge fra et litografisk Etablissement samt fra Dansk litografisk Forbund. Læretiden er i Regelen 5 Aar og Ugelønnen fra 2 til 4 Kr. det første Aar indtil 6 à 8 Kr. det femte Aar. Svendelønnen er den overvejende Del (efter Fagforeningen $\frac{7}{8}$) Dagløn. Væsenlig kun saakaldte Privatlitografer, der udføre Arbejdet i Hjemmet, lønnes i Akkord. Fra 1. Januar 1898 er Minimallønnen 20 Kr. for en Uge, men den almindelige Dagløn, som de fleste faa, er af Fagforeningen opgivet til 4 Kr. (Ugeløn 24 Kr.), hvilket er bekræftet fra Arbejdsgiverside. For finere og vanskeligere Arbejde kan Lønnen stige betydelig højere, og Lønningerne ere derfor stærkt varierende i dette Fag, saaledes som det ogsaa vil fremgaa af nedenstaaende fra Fagforeningen meddelte Oversigt over Aarslønningerne, der er bygget paa en i 1897 optagen Statistik, men med Hensyntagen til den i 1898 stedfundne Lønningsforhøjelse.

	Antal Svende
Fra 1000—1200 Kr.	40
» 1200—1400 »	46
» 1400—1600 »	18
» 1600—1800 »	6
Over 1800 Kr.	12

Den gennemsnitlige Aarsindtægt bliver herefter mellem 1300 og 1400 Kr. Den effektive Arbejdstid er fra 1. Januar 1898 ansat til $9\frac{1}{2}$ Timer. Lønningsforhøjelse har fundet Sted ved Forhandling med de enkelte Principaler. Forhøjelsen af den mindste Ugeløn fra 1892 opgives fra 16 à 18 til 20 Kr.

En Reproduktionsanstalt har Daglønninger varierende fra 3 til 6 Kr. og Aarslønninger fra 800 à 900 Kr. til over 1800 Kr.

Dansk litografisk Forbund opgiver 132 indenfor og 40 udenfor Organisation.

55. Malere. Oplysninger foreligge fra 4 større Malermestre, fra 2 store Fabriksvirksomheder i Metalindustrien, der beskæftige Malersvende, og fra Malernes Fagforening. Lønningssystemet er for Svendenes Vedkommende aldeles overvejende baseret paa Akkord. Fagforeningen opgiver saaledes, at kun $\frac{1}{6}$ af Arbejdet lønnes med Dagløn. Ifølge Lønningstarif af April 1898 skal der, i Mangel af anden Overenskomst, betales en Time-løn af mindst 44 Øre. Daglønnens Størrelse vil da noget afhænge af den efter Aarstiderne vexlende Arbejdstid. Efter ovennævnte Overenskomst var Arbejdsdagen $9\frac{1}{2}$ Timer (11 Timer med $1\frac{1}{2}$ Times Spisetid), men indskrænkedes om Vinteren. Ved senere Overenskomst er den effektive Arbejdstid i Maanederne April til September, begge inklusive, $9\frac{1}{2}$ Timer (11 Timer med $1\frac{1}{2}$ Times Spisetid) og om Vinteren henholdsvis 7, $7\frac{1}{2}$ og 9 Timer eller i Gennemsnit for hele Aaret $8\frac{2}{3}$ Timer. Den gennemsnitlige Akkordugeløn for hele Aaret kan sættes til 25 Kr.; om Sommeren er den vistnok ca. 30 Kr. For Overarbejde og Søndagsarbejde betales der et Tillæg af 25 Øre, for Natarbejde (fra Kl. 8 Aften til kl. 6 Morgen) af 35 Øre pr. Time. Arbejdsgivernes og Arbejdernes Oplysninger stemme overens deri, at Malerfaget karakteriseres ved en ret stor Arbejdsløshed, om denne end af Mangel paa en virkelig statistisk Undersøgelse ikke lader sig nøjagtig angive. Fra to Arbejdsgivere meddeles, at der kun arbejdes 9 Maaneder om Aaret, fra en tredje, at om Vinteren arbejder kun Halvdelen af Svendene, medens Fagforeningen giver følgende Oplysninger, der imidlertid kun give sig ud for et Skøn:

Antal Arbejdere som Besvarelsen omfatter..	1300
deraf beskæftigede hele Aaret.....	250
— arbejdsløse under 1 Maaned	»
— — fra 1 til 2 Maaneder	200
— — » 2 til 3 Maaneder	650
— — over 3 Maaneder.....	200

Fra de to Firmaer i Metalindustrien, fra en større og fra en mindre Malermester er der opgivet for ialt 127 Malersvende omstaaende Lønninger, der give en gennemsnitlig Aarsindtægt af mellem 1100 og 1150 Kr. I alt Fald Størstedelen

		50. Korkskærere	51. Kularbejdere	52. Kurvemagere	53. Lervarefabriker
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	2.00	—	1.17	2.00
	Minimum	0.67	—	0.50	0.35
	Gennemsnit ...	—	—	0.75	—
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	4.25	—	—	4.00
	Minimum	—	—	—	2.50
	Gennemsnit ...	4.00	—	3.00	3.50
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	8.33	—	5.50	4.50
	Minimum	4.00	—	3.50	4.00
	Gennemsnit ...	5.00	—	—	4.00
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	3.50	4.00	—	3.00
	Minimum	2.50	3.00	—	2.25
	Gennemsnit ...	3.00	3.00—3.50	—	2.50—2.67
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	2.50	—	—	—
	Minimum	1.67	—	—	—
	Gennemsnit ...	1.67—2.00	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	45.00	—	28.00	27.00
	Minimum	10.00	—	—	15.00
	Gennemsnit ...	24.00	—	18.00—20.00	21.00—22.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	60.00	—	—
	Minimum	—	25.00	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	15.00	—	—	—
	Minimum	8.00	—	—	—
	Gennemsnit ...	12.00—14.00	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	9—11	—	12	12
	Arbejdsmænd .	—	10—12	—	do.
	Kvinder	9—11	—	—	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	1½—2½	—	2	2
	Arbejdsmænd .	—	2	—	do.
	Kvinder	1½—2½	—	—	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	Nej	—	Nej	Nej
	Arbejdsmænd .	—	Ikke sjældent	—	do.
	Kvinder	Nej	—	—	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	—	—	10 Ø. Tillæg pr. T.	se Texten
	Arbejdsmænd .	—	Se Texten	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Nej	—	Nej	Nej
	Arbejdsmænd .	—	Nej	—	do.
	Kvinder	Nej	—	—	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	—	—	15 Ø. Tillæg pr. T.	—
	Arbejdsmænd .	—	Se Texten	—	—
	Kvinder	—	—	—	—

af disse Arbejdere beskæftiges imidlertid hele Aaret igennem.

		Antal Svende	
Under 500 Kr.		1	
Fra 600—700 Kr.		1	
» 700—800 »		5	
» 800—900 »		5	
» 900—1000 »		45	
» 1000—1200 »		35	
» 1200—1400 »		7	
» 1400—1600 »		14	
» 1600—1800 »		13	
Over 1800 Kr.		1	

Fra Fagforeningen er skønsmæssigt meddelt Aarslønninger fra mellem 600 og 700 Kr. til mellem 1200 og 1400 Kr. og givende en gennemsnitlig Aarsindtægt af ca. 1000 Kr., et Beløb, der synes at kunne bringes i god Overensstemmelse med de angivne gennemsnitlige Lønningssatser og den foranførte Arbejdsløshedsstatistik.

Arbejdsbetingelserne ere forbedrede fra 1892—98. Arbejdstiden var det nævnte Aar i de 6 Sommermaaneder 12 Timer med 2 Timers Spisetid, for Arbejdstiden i det øvrige Aar var ikke fastsat fælles Regler. En Lønningsforhøjelse har fundet Sted i samme Tidsrum, den angives af Fagforeningen til 15 pCt., hvormed stemmer den laveste Opgivelse fra Arbejdsgivernes Side.

Malernes Fagforening opgiver 1400 indenfor og ingen udenfor Organisationen.

(Maskinarbejdere, se Jærnindustrien).

56. **Mejerier og Mælkerier.** Oplysninger foreligge fra Mælkeriarbejdernes Afdeling under Arbejdsmændenes Forbund og fra to større Virksomheder i Faget. Der anvendes i dette faglærte Arbejdere (Mejerister), Arbejdsmænd, Kvinder og Dreng. For konfirmerede Dreng (Heldagsdreng) opgiver den ene Arbejdsgiver Maanedslønninger af 25 Kr., for ukonfirmerede Dreng (Halvdagsdreng) af 15 Kr. Den anden Arbejdsgiver anvender Dreng i 16—18 Aars Alderen mod en Dagløn af fra 1.50 til 1.66 Kr. Den i Tabellen opgivne Dagløn for Svende gælder for Mejerister. Kusketjene ugentlige Akkordlønninger fra 22.75 til 30 Kr. Arbejdstiden er meget forskellig for de enkelte Arbejdere. Fagforeningen opgiver, at den

varierer fra 8—10 Timer for Natarbejde og fra 8—14 Timer for Dagarbejde.

Mælkeriarbejdernes Afdeling opgiver 190 Arbejdere indenfor og 100 udenfor Organisationen.

57. **Mineralvandsfabriker.** Oplysninger foreligge i væsentlig overensstemmende Skikkelse fra Mineralvandsarbejdernes Fagforening og fra tvende Fabriker. Den gennemsnitlige Arbejdsløn opgives fra begge Sider for Arbejdsmænd til 3 Kr., for Kvinder til 1.75 Kr. Søndagsarbejde anvendes i den ene Fabrik og betales med 50 Øre extra. Fra samme Fabrik meddeles for Arbejdsmænd følgende Aarslønninger, der give et Gennemsnit af omtrent 1000 Kr.

		Antal Arbejdsmænd	
Fra 700—800 Kr.		2	
» 800—900 »		2	
» 900—1000 »		14	
» 1000—1200 »		12	
» 1200—1400 »		4	

Mineralvandsarbejdernes Fagforening opgiver 130 mandlige Arbejdere indenfor og ca. 70 (20 Mænd og 50 Kvinder) udenfor Organisationen.

(Modelsnedkere, se Snedkere).

58. **Murere.** Oplysninger foreligge fra Formanden for Murerlavet, fra Murerforbundet og fra Murarbejdsmændenes Fagforening. For Svendenes Arbejdsløn gælder følgende: Nyt Arbejde gives næsten udelukkende i Akkord, medens Reparationsarbejde betales med Dagløn, efter Lavets Opgivelse deles Arbejdet mellem de to Lønningssystemer omtrent efter Forholdet $\frac{3}{4}$ og $\frac{1}{4}$. Daglønnen er i Henhold til Priskuranten af 1ste Januar 1897 fastsat til mindst 3.20 Kr. i Januar og December, stigende gennem Satserne 3.60 Kr. og 4 Kr. indtil 4.40 Kr. i Maanederne April—September, begge inklusive. Den i Tabellen opførte gennemsnitlige Dagløn er beregnet under Hensyn til disse forskellige Lønningssatser og den Tid af Aaret, for hvilken de gælde. Til disse Satser svarede en effektiv Arbejdstid af henholdsvis 7, $8\frac{1}{2}$, 9 og 10 Timer. For Akkordlønnen meddeler Formanden for Murerlavet nedenstaaende Ugelønssatser, der ere bekræftede af Fagforeningen, dog med den udtrykkelige Bemærkning, at de kun gælde saadanne Uger, i hvilke der kan arbejdes hele Tiden.

		54. Litografer og Stentrykkere	55. Malere	56. Mejerier og Mælkerier	57. Mineralvands- fabriker
Dagløn for Dreng (Kr.)	{ Maximum . . . . . Minimum . . . . . Gennemsnit . . .	1.33 0.33 —	1.17 0.33 0.67	— — —	1.50 0.70 —
Dagløn for Svende (Kr.)	{ Maximum . . . . . Minimum . . . . . Gennemsnit . . .	7.50 3.33 4.00	6.00 3.00 —	— — 3.25	— — —
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	{ Maximum . . . . . Minimum . . . . . Gennemsnit . . .	— — —	6.00 4.00 —	— — —	— — —
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	{ Maximum . . . . . Minimum . . . . . Gennemsnit . . .	3.33 2.33 3.00	3.00 2.00 —	3.25 2.18 2.90	3.50 2.50 3.00
Dagløn for Kvinder (Kr.)	{ Maximum . . . . . Minimum . . . . . Gennemsnit . . .	2.33 1.33 2.00	— — —	2.50 1.50 2.00	2.00 1.75 1.75
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	{ Maximum . . . . . Minimum . . . . . Gennemsnit . .	48.00 20.00 —	50.00 20.00 25.00	— — —	— — —
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	{ Maximum . . . . . Minimum . . . . . Gennemsnit . .	— — —	— — —	— — —	— — —
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	{ Maximum . . . . . Minimum . . . . . Gennemsnit . .	— — —	— — —	— — —	— — —
Daglig Arbejdstid (Timer)	{ Svende . . . . . Arbejdsmænd . . Kvinder	10—12 do. do.	8—11 — —	Se Texten do. do.	— 12 do.
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	{ Svende . . . . . Arbejdsmænd . . Kvinder	1—2½ do. do.	1—1½ — —	— — —	— 1½—2 do.
Er Overarbejde almindeligt?	{ Svende . . . . . Arbejdsmænd . . Kvinder	Nej do. do.	Nej — —	Nej do. do.	— Tildels —
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	{ Svende . . . . . Arbejdsmænd . . Kvinder	50 pCt. Tillæg do. do.	25-35 Ø. Tillæg pr. T. — —	50 pCt. Tillæg do. do.	— 35—50 Ø. pr. Time —
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	{ Svende . . . . . Arbejdsmænd . . Kvinder	Nej do. do.	Nej — —	Ja do. do.	— Tildels —
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	{ Svende . . . . . Arbejdsmænd . . Kvinder	50 pCt. Tillæg do. do.	25 Øre Tillæg pr. T. — —	Alm. Dagløn do. do.	— — —

Satserne ere:

	Sommerhalvaaret.	Vinterhalvaaret.
Maximum.....	40 Kr.	34 Kr.
Minimum.....	36 »	30 »
Gennemsnit.....	38 »	32 »

Aarslønningerne paavirkes af den med Faget forbundne Arbejdsløshed, der har forskellige Aarsager, blandt hvilke naturligvis Vejret spiller en betydelig Rolle; fra Fagforeningens Side opgives, at det samlede Antal Arbejdsdage, naar Hensyn tages ikke alene til de fuldstændig, men ogsaa til de delvis arbejdsledige Dage, saaledes at disse omsættes i fulde Arbejdsdage, næppe tør sættes højere end 220 à 225, medens Formanden for Murerlavet angiver Antallet af Akkorddage til 180, af Daglønsdage til 60 eller ialt 240. Ved at operere med disse Tal i Forbindelse med de angivne Gennemsnitssatser for Dagløn og Akkord under Hensyntagen til deres indbyrdes Forhold kommer man til gennemsnitlige Aarslønninger af henholdsvis ca. 1210 og ca. 1290 Kr., eftersom man lægger Arbejdernes eller Arbejdsgivernes Antal (225 og 240) Arbejdsdage til Grund for Opgørelsen, hvorved dog maa bemærkes, at intet Hensyn er taget til den dog næppe betydelige Fortjeneste ved Overarbejde.

Den gennemsnitlige Dagløn er fra 1892 stegen fra 3.32 til 4 Kr., altsaa med ca. 20 pCt. I det Hele opgives Lønningsforhøjelsen fra 1892 af Oldermænden for Murerlavet til ca. 15 pCt.

Murarbejdsmændene arbejde ligesom Mursvendene overvejende i Akkord. Daglønnen er April—September 3.32 Kr., December og Januar 2.64 Kr. og de 4 resterende Maaneder af Aaret 3 Kr. Oplysning om Akkordugelønnen foreligger fra Formanden for Murerlavet; den opgives til:

	Sommerhalvaaret	Vinterhalvaaret
Maximum	34 Kr.	30 Kr.
Minimum	30 »	26 »
Gennemsnit	32 »	28 »

Dette giver for hele Aaret en gennemsnitlig Akkordugeløn af 30 Kr. Ved en lignende Beregningsmaade for Arbejdsmændenes aarlige Gennemsnitsindtægt som den for Svendene anvendte kommer man til et Beløb af henholdsvis ca. 1020 eller ca. 1085 Kr., eftersom man gaar ud fra Fagforeningens eller Lavets Opgivelse om Antallet af aarlige Arbejdsdage. Af Fagforeningen opgives Aarsind-

tægter varierende fra 800 til 1200 Kr. eller i Gennemsnit 1000 Kr. Arbejdstiden er den samme som gælder for Mursvendene.

Antallet af Mursvende er i Murerforbundets Beretning for 1898 opgivet til 1650. Murarbejdsmændenes Fagforening opgiver 1653 indenfor og ingen udenfor Organisation.

59. **Møllere.** Oplysninger foreligge fra en større Fabriksvirksomhed, en med Brødfabrik forbunden Dampmølle samt Møllernes Forbund. Oplysningerne ere væsenlig overensstemmende. Lønnings-systemet er udelukkende Dagløn; denne er for Svende ved Regulativ af 10. Septbr. 1896 fastsat til mindst 3.50 Kr. (21 Kr. om Ugen); for Arbejdsmænd er Daglønnen mindst 3.17 Kr. Overarbejde er i dette Fag almindeligt og betales som i Tabellen angivet. Af Fagforeningen opgives følgende Aarslønninger:

	Antal Svende
Fra 1000—1200 Kr.	150
» 1200—1400 »	25

At det store Flertal af Svende har en Aarsløn mellem 1000 og 1200 Kr. bekræftes derved, at den ovennævnte Fabriksvirksomhed angiver denne Løn som gældende for samtlige Svende, medens Arbejdsmændene ere omtrent ligelig delte mellem Satserne 900—1000 Kr. og 1000—1200 Kr.

Møllernes Forbund opgiver 203 Svende indenfor og 20 udenfor Organisation.

60. **Papirfabriker.** Oplysninger foreligge fra et større Aktieselskab og fra Papirfabrikarbejdernes Afdelinger for Frederiksberg og Nørrebro. De mandlige Arbejdere lønnes overvejende med Dagløn (tildels i Forbindelse med et fast Tillæg paa 55 Øre), Kvinderne delvis i Akkord. Der gives for Over- og Søndagsarbejde i Timeløn $\frac{1}{10}$ af Bruttodaglønnen med et Tillæg af 5 Øre. Ifølge Meddelelse fra Papirfabrikarbejderne var Daglønnen (med Tillæg) for 89 mandlige Arbejdere i Gennemsnit 3.53 Kr. og den gennemsnitlige Aarsløn ca. 1060 Kr. Aarslønningerne grupperede sig som følger:

	Antal Arbejdsmænd
Fra 800—900 Kr.	4
» 900—1000 »	48
» 1000—1100 »	6
» 1100—1200 »	12
» 1200—1400 »	15
» 1400—1600 »	4

		58. Murere	59. Møllere	60. Papirfabriker	61. Petroleumsarbejdere
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum ..... Minimum ..... Gennemsnit ...	2.00 0.50 1.50	2.00 0.80 —	— — —	2.00 1.35 1.35
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum ..... Minimum ..... Gennemsnit ...	5.00 3.20 4.00	4.50 3.50 3.50	— — —	— — —
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum ..... Minimum ..... Gennemsnit ...	8.00 5.20 —	5.83 4.00 5.00	4.90 3.15 4.00	— — —
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum ..... Minimum ..... Gennemsnit ...	3.32 2.64 3.10	3.33 3.00 3.17	3.25 2.90 3.00	3.33 3.33 3.33
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum ..... Minimum ..... Gennemsnit ...	— — —	— — —	1.60 1.20 1.50	1.90 1.90 1.90
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum ..... Minimum ..... Gennemsnit ...	40.00 25.00 35.00	— — —	— — —	— — —
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum ..... Minimum ..... Gennemsnit ...	34.00 26.00 30.00	— — —	— — —	— — —
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum ..... Minimum ..... Gennemsnit ...	— — —	— — —	15.00 8.00 10.00—12.00	— — —
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende ..... Arbejdsmænd . Kvinder	8—12 do. —	12 do. —	— 12 do.	— 10½—11½ do.
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende ..... Arbejdsmænd . Kvinder	1—2 do. —	2 do. —	— Se Texten do.	— 1—1½ do.
Er Overarbejde almindeligt?	Svende ..... Arbejdsmænd . Kvinder	Nej do. —	Ja do. —	— Tildels Nej	— Nej do.
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende ..... Arbejdsmænd . Kvinder	50 pCt. Tillæg do. —	40 Øre pr. Time do. —	— Se Texten —	— 45 Øre pr. Time 35 » » »
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende ..... Arbejdsmænd . Kvinder	Nej do. —	Forekommer do. —	— Ja Nej	— Nej do.
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende ..... Arbejdsmænd . Kvinder	50 pCt. Tillæg do. —	40—50 Ø. pr. Time do. —	— Se Texten —	— 45 Øre pr. Time 35 » » »

For Kvinderne paa en Papirfabrik paa Frederiksberg opgives i Gennemsnit en Akkordugeløn af 10 til 11 Kr. og en Aarsindtægt af ca. 530 Kr. Paa en anden Fabrik er Aarslønningen ligeledes omtrent 500 Kr. Arbejdstiden er for de egentlige Papirfabrikarbejdere, der arbejde i Dag- og Nat-hold, 12 Timer uden fast Spisetid; Pladsarbejderne arbejde 12 Timer, deri indbefattet 2 Timers Spisetid.

Papirfabrikarbejdernes Forbund opgiver 65 Mand indenfor og 36*) udenfor Organisationen; for Kvinderne ere de tilsvarende Tal henholdsvis 3 og 60, saaledes at kun et ringe Mindretal af Kvinder tilhører nogen Organisation.

61. Petroleumsarbejdere. Oplysninger foreligge fra det danske Petroleumsselskab. I Tabellen er kun optaget Data vedrørende Arbejdsdrenge, Kvinder og Arbejdsmænd, derimod ikke for de i Virksomheden beskæftigede Bødkersvende. Arbejde gives ikke i Akkord. De i Tabellen anførte Lønninger ere de efter 13. August 1898 gældende. Arbejdsmændenes Dagløn er fra 1892—98 stegen fra 2.75 til 3.33 Kr., Kvindernes fra 1.35 til 1.90 Kr., altsaa med henholdsvis ca. 21 og 41 pCt. Naar Sæsonen afsluttes, afskediges for Mændenes Vedkommende noget over en Tredjedel, for Kvindernes noget over Halvdelen af Arbejdsstyrken. Selskabet mener, at Folkene ved den Tid have fundet anden Beskæftigelse. Der opgives følgende Aarslønninger for de gennem hele Aaret beskæftigede Arbejdere:

	Antal Arbejdsmænd.		Antal Kvinder.
Fra 500—600 Kr.	»	»	25
» 900—1000 »	30	»	»
» 1000—1200 »	38	»	»

Arbejdstiden er Marts—November 11½ Timer, December—Februar 10½ Timer med henholdsvis 1½ og 1 Times Spisetid.

Petroleumsarbejdernes Afdeling opgiver Antallet af Arbejdere indenfor Organisationen (Mænd) til 83, udenfor samme til 10. Antallet af Kvinder beskæftigede i denne Industri er om Vinteren ca. 80, om Sommeren langt mindre.

62. Pianofortefabriker. Oplysninger foreligge fra 11 Pianofortefabrikanter og fra Pianoforte-

arbejdernes Fagforening. Arbejdet lønnes overvejende i Akkord. Nogle Fabrikanter specificere det indbyrdes Forhold mellem Dagløn og Akkord, hvorefter det skulde blive som 1/5 til 4/5. Opgivelserne fra Arbejdsgiverne om den gennemsnitlige Akkordugeløn variere fra 24 til 35 Kr., som Gennemsnit af disse Tal fremkommer en Ugeløn af mellem 27 og 28 Kr.

Udtalelserne fra Arbejdsgiverne gaa gennemgaaende ud paa, at der ikke har været nogen nævneværdig Arbejdsløshed i Faget.

Ved Sammenstilling af de paa de enkelte Arbejdsgiverlister meddelte Aarslønninger fremkommer følgende Gruppering, der giver et Aarsgennemsnit af ca. 1300 Kr.

	Antal Svende	
Fra 700—800 Kr.	»	3
» 800—900 »	»	12
» 900—1000 »	»	9
» 1000—1200 »	»	47
» 1200—1400 »	»	67
» 1400—1600 »	»	46
» 1600—1800 »	»	21
Over 1800 Kr.	»	7

Pianofortearbejdernes Fagforening opgiver Antallet af Svende indenfor Organisationen til 205, udenfor samme til 10. Som det ses, omfatter den anførte Tabel over Aarsindtægterne næsten alle Svende i Faget.

(Pladsarbejdere, se Havnearbejdere).

63. Porcellæns- og Fajancefabriker. Udførlige Oplysninger om Arbejdslønnen indenfor Porcellænsfabrikationen foreligge fra tvende større Virksomheder samt fra Keramisk Forbund. Man staar her paa et Omraade, hvor Kunst og Arbejde virke sammen og hvor Grænsen mellem begge er vanskelig at afstikke. De meddelte Opgivelser skulle kun vedrøre det egentlig haandværksmæssige Arbejde. Udenfor dette findes Kunstnere og Kunstnerinder, der lønnes fast med henholdsvis indtil 300 og 150 Kr. maanedlig. Det egentlige Arbejde lønnes for Størstedelen i Akkord, for Svendenes Vedkommende endog helt og holdent. Den gennemsnitlige Akkordugeløn angives af den

*) Af disse ere dog nogle Medlemmer af andre Fag.

*) Fagforeningens Opgivelse er her 30, 21 og 10.

		62. Pianofortefabriker	63. Porcellæns- og Fajancefabriker		64. Possementmagere
			Porcellænsfabriker	Fajancefabriker	
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	1.00	3.00	1.60	1.20
	Minimum	0.33	0.50	0.67	0.50
	Gennemsnit . . .	0.67	2.00	1.00	—
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	6.00	—	—	4.00
	Minimum	2.67	—	—	3.00
	Gennemsnit . . .	4.00—4.50	—	—	3.33
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	10.00	9.00	—	8.00
	Minimum	5.00	6.50	—	—
	Gennemsnit . . .	7.00	—	—	6.00
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	4.50	3.50	—
	Minimum	—	3.00	2.80	—
	Gennemsnit . . .	—	3.00—3.33	3.00	—
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	2.17
	Minimum	—	—	—	1.00
	Gennemsnit . . .	—	2.50	1.40	1.50
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	45.00	40.00	32.00	36.00
	Minimum	16.00	21.00	20.00	15.00
	Gennemsnit . . .	27.00—28.00	30.00	25.00	24.00—25.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	25.00	25.00	—
	Minimum	—	20.00	21.00	—
	Gennemsnit . . .	—	20.00—21.00	22.00	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	21.00	10.00	—
	Minimum	—	6.00	10.00	—
	Gennemsnit . . .	—	—	10.00	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	10	Se Texten	11	11½—12
	Arbejdsmænd . .	—	do.	do.	—
	Kvinder	—	do.	do.	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	1	Se Texten	1½—2	2
	Arbejdsmænd . .	—	do.	do.	—
	Kvinder	—	do.	do.	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	Nej	Nej	Nej	Undertiden
	Arbejdsmænd . .	—	do.	do.	—
	Kvinder	—	do.	do.	Undertiden
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	25 pCt. Tillæg	—	—	40—50 Ø. pr. Time
	Arbejdsmænd . .	—	30—40 Ø. pr. Time	—	—
	Kvinder	—	—	—	20 Øre pr. Time
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Nej	Nej	Nej	Undertiden
	Arbejdsmænd . .	—	do.	do.	—
	Kvinder	—	do.	do.	Undertiden
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	25 pCt. Tillæg	—	—	40—50 Ø. pr. Time
	Arbejdsmænd . .	—	Som for Overarb.	—	—
	Kvinder	—	—	—	20 Øre pr. Time

ene Fabrik til 30 Kr. for Svende, 20 Kr. for Arbejdsmænd og 14 Kr. for Kvinder*), men, som det vil ses af Tabellen, er der navnlig for Svendenes Vedkommende Lønningssatser, der gaa højt op over og langt ned under disse Gennemsnit. Egentlig Arbejdsløshed kendes kun i ringe Omfang. Fra begge Fabriker foreligge Oplysninger om Aarslønningerne. Tilsammentagne se de saaledes ud:

		Antal Svende	Antal Arbejds- mænd	Antal Kvinder
Under 500 Kr.		»	»	32
Fra 500—600 Kr.		»	3	23
» 600—700 »		»	3	4
» 700—800 »		1	2	8
» 800—900 »		»	3	6
» 900—1000 »		4	17	4
» 1000—1200 »		8	31	»
» 1200—1400 »		13	6	»
» 1400—1600 »		16	6	»
» 1600—1800 »		15	1	1
Over 1800 Kr.		10	1	1

Dette giver for Svende en gennemsnitlig Aarsindtægt af mellem 1450 og 1500 Kr., for Arbejdsmænd af mellem 1050 og 1100 Kr. Svendenes Akkordlønninger ere væsenlig de samme som i 1892, medens der for Arbejdsmænd og Kvinder ad Forhandlingens Vej har fundet Lønningsforhøjelser Sted; for de sidstnævntes Vedkommende opgives Stigningen af Fagforeningen i den ene Virksomhed indtil 50 pCt. Arbejdstiden er, saa langt Arbejdet lønnes i Akkord, ikke fast afgrænset. Fra den ene Fabrik opgives en gennemsnitlig daglig Arbejdstid paa ca. 7 Timer (42 Timer ugentlig) og fra den anden paa ca. 8 Timer. For Arbejdsmænd opgives Arbejdstiden i den ene Virksomhed til ca. 12 Timer, hvoraf ca. 2 Timers Spisetid.

Arbejdsbetingelserne i Fajancefabrikationen ere væsenlig ensartet belyste ved Meddelelse fra en stor Fabrik og fra Keramisk Forbund. Lønnings-systemet er for en overvejende Del grundet paa Akkord. Den gennemsnitlige Akkordugeløn for Svende angives fra begge Sider til 25 Kr. For Arbejdsmænd og Kvinder ere Arbejdsgivernes Oplysninger lagte til Grund for Tabellen, da de bedst stemme med de opgivne Aarslønninger. Disse ere følgende:

*) Fagforeningens Opgivelse er her 30, 21 og 10 Kr.

		Antal Svende	Antal Arbejds- mænd	Antal Kvinder
Under 500 Kr.		»	»	40
Fra 500—600 Kr.		»	»	24
» 600—700 »		2	3	»
» 700—800 »		4	9	2
» 800—900 »		4	»	1
» 900—1000 »		7	21	»
» 1000—1200 »		6	15	»
» 1200—1400 »		8	29	»
» 1400—1600 »		10	»	»
» 1600—1800 »		6	»	»

Den gennemsnitlige Aarsindtægt bliver herefter for Svende ca. 1200 Kr., for Arbejdsmænd ca. 1075 Kr.

64. Possementmagere. De i Tabellen meddelte Tal vedrøre nærmest det haandværksmæssig drevne Erhverv, hvorom Oplysninger foreligge fra Possementmagernes Fagforening og fra en væsenlig haandværksmæssig dreven Virksomhed. Nogen Priskurant eksisterer ikke i dette Fag, hvorfor Akkordløn saavel som Ugeløn hviler paa gensidig Overenskomst. Lønningssystemet er blandet og antages at være omtrent ligelig delt mellem Dagløn og Akkord. Fra 1892 har der ikke været nogen synderlig Lønstigning i Faget. Af Possementmagernes Fagforening opgives 37 indenfor og 5 udenfor Organisation.

Væsenlig forskellige Arbejdsforhold have nogle Fabriker, der drive Virksomhed af beslægtet Karakter; men Størstedelen af Arbejdskraften i disse er ikke særlig faguddannet. Lønnen for Arbejdsmænd beregnes antagelig for to Tredjedele Vedkommende som Ugeløn. Der opgives Ugelønssatser mellem 20 à 21 Kr. og 24 Kr. og Akkordlønssatser, der i Gennemsnit sættes til 24 Kr. om Ugen, men som kunne stige langt højere (indtil 35 Kr.). I Faget beskæftiges et større Antal Kvinder, der lønnes dels med Dagløn (1.50 à 1.67 Kr.), dels i Akkord. Fra Fabrikerne meddeles følgende Aarslønninger:

		Antal Arbejdsmænd	Antal Kvinder
Under 500 Kr.		»	79
Fra 500—600 Kr.		»	36
» 600—700 »		»	46
» 700—800 »		»	14
» 800—900 »		3	4
» 900—1000 »		20	»
» 1000—1200 »		12	1
» 1200—1400 »		»	»
» 1400—1600 »		2	»

For Arbejdsmænd giver dette et Gennemsnit af omtrent 1000 Kr.

(Pølsefabriker, se Slagtere).

65. Rebslagere. Oplysninger foreligge fra en større fabrikmæssigt dreven Rebslagerbane og fra Fabrikarbejdernes Afdeling under Arbejdsmændenes Forbund. Lønningssystemet er Dagløn, for Kvinderne i Forbindelse med Akkord. Ifølge Opgivelse fra ovennævnte Fabrik er Daglønnen siden 1892 stegen for Arbejdsmænd fra 2.36 til 2.84 Kr., for Kvinder fra 1.20 til 1.40 Kr. Svendenes Dagløn, der før var 3 Kr. for alle, er nu 3 Kr. for de yngste stigende indtil 3.40 Kr. for ældre Svende. Følgende Aarslønninger opgives fra Fabrikken:

	Antal Svende	Antal Arbejdsmænd	Antal Kvinder
Under 500 Kr.	»	»	65
Fra 500—600 Kr.	»	»	25
» 600—700 »	»	»	10
» 700—800 »	»	»	»
» 800—900 »	»	22	»
» 900—1000 »	14	»	»
» 1000—1200 »	10	»	»

Antallet af Svende angives til ca. 40.

66. Renovationsarbejdere. Oplysninger om Natrenovationsarbejderne foreligge fra Københavns Grundejeres Renholdningsselskab og fra Renovationsarbejdernes Afdeling under Arbejdsmændenes Forbund. Tabellens Tal vedrøre kun disse Arbejdere. I Begyndelsen af 1899, men med tilbagevirkende Kraft fra November 1898, er Daglønnen fastsat til 4.50 Kr. for det Personale, der arbejder om Natten. Fra 1892, da Ugelønnen var bleven betydelig forøget (nemlig fra 15, 16 og 17 til 21 Kr.) er den yderligere stegen til 27 Kr. nu; Dagarbejderne faa almindeligvis en Dagløn af 3.33 Kr. Overarbejdspenge ere pr. Time 40 Øre om Dagen og 60 Øre om Natten. Renholdningsselskabet giver følgende Oversigt over Aarslønninger i 1898, i hvilken der for Natarbejderne er taget Hensyn til den fra November 1898 stedfundne Lønningsforhøjelse:

	Antal Arbejdsmænd
Fra 700—800 Kr.	2
» 900—1000 »	10
» 1000—1200 »	10
» 1400—1600 »	114*)

*) Natarbejdere.

Arbejdstiden er for Dagarbejdere 12 Timer med 2 Timers Spisetid, for Natarbejdere 8 Timer i Træk.

Oplysninger om Dagrenovationsarbejderne foreligge fra Kontrahentforeningen og fra den nævnte Afdeling under Arbejdsmændenes Forbund. Der findes omtrent 100 Dagrenovationsdistrikter. Til hvert Distrikt hører en Kørekarl, der selv lønner en Medhjælper. Kørekarlen faar i Ugeløn fra 30—36 Kr., Extraarbejde betales særskilt. Arbejdstiden angives til 6 à 7 Timer. Om Søndagen maa i Regelen køres 1 Læs, Betalingen for dette Arbejde er indbefattet i Ugelønnen. Maximum, Minimum og Gennemsnit for Daglønnen opgives af Fagforeningen til henholdsvis 5, 2 og 3 Kr.

67. Sadelmagere. For Sadelmagere ere Oplysninger indsendte af Sadelmager- og Tapetsererlavet og af Sadelmagernes Fagforening. Lønningssystemet er en Blanding af Dagløn og Akkord, men om det indbyrdes Forhold mellem disse ere Opgivelserne forskellige; der er en Tendens henimod Dagløn. Ifølge et i 1897 vedtaget Regulativ er Daglønnens Minimum ansat til 3.50 Kr. eller pr. Time 35 Øre. Faget er et Sæsonfag. Om Arbejdsløshed har man kun den Oplysning fra Fagforeningen, at $\frac{3}{4}$ af Svendene have været beskæftigede hele Aaret, Resten arbejdsløse fra 1 Maaned til længere Tidsrum. Overarbejde er ikke ualmindeligt, særlig i Sæsonen, og opgives det af Fagforeningen, at en Tredjedel af Svendene ofte have Overarbejde. Dette betales indtil 10 Aften med 40 Øre, fra 10—12 Nat med 50 Øre, efter 12 Nat med 75 Øre pr. Time, Søn- og Helligdagsarbejde med 50 Øre Timen. Fra 1892—98 er Lønnen gentagne Gange forhøjet, nemlig i 1893 og i 1897. Sættes Daglønnen i 1892 efter »Arbejdslønnen i 1892« til 2.75 Kr., er der i det nævnte Tidsrum en Stigning fra 2.75 Kr. til 3 Kr. i 1893 og 3.50 Kr. i 1897 eller ialt ca. 27 pCt. Samtidig er Betalingen for Over- og Søndagsarbejde forhøjet over hele Linien. Arbejdstiden er i 1897, ligesom i 1893, fastsat til højst 10 Timer, i »Arbejdslønnen i 1892« angives den mere ubestemt, nemlig til 12 à 13 Timer med $1\frac{1}{2}$ à 2 Timers Spisetid. Alle i Tabellen opførte Lønningsatser referere sig til Tarifen af 1897. Ved Lønningsregulativ af 1899 er Minimumsdaglønnen sat op

til 4 Kr., (for Ungsvende i det første Læreaar 3 Kr.), ligesom ogsaa Overarbejde betales med højere Satser, fra 50 Øre til 1 Kr. Timen, Søndagsarbejde med 50 Øre til 65 Øre Timen.

I Fabriker for Rejsetøj og Drivremmefabriker angives den gennemsnitlige Dagløn for Svende til 3.50 Kr. og den gennemsnitlige Akkordugeløn i de førstnævnte af Fagforeningen til mellem 21 og 24 Kr.

Af Fagforeningen opgives følgende Aarslønninger:

	Antal Svende	Antal Kvinder
Under 500 Kr.	10	15
Fra 500—600 Kr.	»	4
» 600—700 »	25	»
» 700—800 »	25	»
» 800—900 »	30	»
» 900—1000 »	20	»
» 1000—1200 »	100	»
» 1200—1400 »	4	»
» 1400—1600 »	1	»

hvilket giver et Gennemsnit af ca. 950 Kr.

De anførte Aarslønninger omfatte foruden Sadelmagersvende, hvis Antal af Fagforeningen opgives til 125 indenfor og 40 udenfor Organisation, tillige Rejsetøjs- og Drivremmearbejdere.

(Saltværksarbejdere, se Kokesarbejdere).

(Savværksarbejdere, se Snedkere).

68. **Skibsbyggerier.** For de faglærte Arbejders Vedkommende findes Oplysninger henholdsvis under Smede, Snedkere og Tømrere; paa dette Sted ville kun Arbejdsmændene blive omtalte. Oplysninger foreligge fra to Skibsbyggerier og fra Maskin- og Skibsværftsarbejdernes Afdeling under Arbejdsmændenes Forbund. Akkordarbejde gives, men Fagforbundet meddeler, at Halvdelen af Arbejdsmændene aldrig deltog i dette. Paa det største af Skibsværfterne var den gennemsnitlige Timebetaling ved Slutningen af 1898 28 Øre; dette giver med gennemsnitlig 10 Arbejdstimer en Dagløn af 2.80 Kr., som ogsaa opgives af Fagforeningen som Gennemsnit. I Akkord kan tjenes fra 0—100 pCt. Tillæg til Timelønnen; Gennemsnittet angives fra 33—40 pCt. Overarbejde er ikke ualmindeligt og betales med 50 pCt. Tillæg til 8½ Aften og derefter med

100 pCt. Tillæg, Søndagsarbejde med Tillæg fra 50—100 pCt. Til de gennem hele Aaret beskæftigede 98 Arbejdsmænd har det ene Skibsværft i 1898 betalt Aarslønninger fra 700 à 800 Kr. til 1400 à 1600 Kr. eller i Gennemsnit ca. 1150 Kr. De 98 Arbejdsmænd udgjorde knap en Tredjedel af den gennemsnitlige Arbejdsstyrke.

(Skiferdækkere, se Blikkenslagere).

69. **Skomagere.** Skotøjsfabrikationen omfatter dels det haandværksmæssig drevne Erhverv, dels Skotøjsfabrikerne. Da den lille og den store Bedrift betinge forskellige Lønningsforhold, har man anset det for rigtigt saavel tabelmæssigt som textmæssigt at behandle dem særskilt.

Om det haandværksmæssig drevne Skomageri foreligge Oplysninger fra Skomagersvendenes Forbund, supplerede af Oldermænden for Skomagerlavet. Arbejdet foregaar for Størstedelen i Hjemmet og lønnes i Akkord. De i Tabellen opgivne Akkordlønninger hidrøre fra Fagforeningen, men Oldermændens Udtalelser gaa ud paa, at saavel Gennemsnit som Minimum af Akkordugelønnen ere for lavt angivne, det sidste er næppe under 10 Kr. Arbejdstiden er ifølge Hjemmearbejdets Natur ubestemt. Af Fagforeningen opgives følgende Aarslønninger for 1898:

	Antal Svende
Under 500 Kr.	31
Fra 500—600 Kr.	99
» 600—700 »	192
» 700—800 »	266
» 800—900 »	148
» 900—1000 »	46
» 1000—1200 »	20
» 1200—1400 »	1

Derefter skulde den gennemsnitlige Aarsindtægt ligge mellem 700 og 800 Kr. I 1894 opnaedes der efter 8 Dages Strejke en Lønforhøjelse, der af Fagforeningen opgives til 10 pCt. I 1899 er der indført en ny Priskurant med Forhøjelse fra 15 indtil 30 pCt.

Oplysninger om Skotøjsfabriker foreligge fra to Arbejdsgivere og fra Skomagersvendenes Forbund. Lønningssystemet er en Blanding af Dagløn og Akkord. Forbundet oplyser, at for de Svende, for hvilke Forholdet var kendt, tjentes i en given Uge meget nær ⅓ af Lønnen som Dag-

		65. Rebslagere	66. Renovationsarbejdere	67. Sadelmagere	68. Skibsbyggerier
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum . . .	1.80	—	1.17	—
	Minimum . . .	1.00	—	0.50	—
	Gennemsnit. . .	1.00	—	0.80	—
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum . . .	3.40	—	5.00	—
	Minimum . . .	3.00	—	2.67	—
	Gennemsnit. . .	3.24	—	3.50	—
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum . . .	4.17	—	6.00	—
	Minimum . . .	3.50	—	4.00	—
	Gennemsnit. . .	4.00	—	5.00	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . .	3.00	4.50	3.00	3.70
	Minimum . . .	2.84	2.50	2.00	2.70
	Gennemsnit. . .	2.84	4.32	—	ca. 2.80
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum . . .	1.40	—	2.00	—
	Minimum . . .	1.00	—	1.33	—
	Gennemsnit. . .	1.40	—	1.50	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum . . .	—	—	30.00	—
	Minimum . . .	—	—	10.00	—
	Gennemsnit. . .	—	—	20.00	—
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . .	—	—	—	100 pCt. Tillæg
	Minimum . . .	—	—	—	0 » »
	Gennemsnit. . .	—	—	—	33—40 » »
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum . . .	13.00	—	—	—
	Minimum . . .	10.00	—	—	—
	Gennemsnit. . .	11.00	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	11½	—	12	—
	Arbejdsmænd . . .	do.	8—12	do.	8½—12
	Kvinder	do.	—	do.	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	1½	—	2	—
	Arbejdsmænd . . .	do.	0—2	do.	½—1½
	Kvinder	do.	—	do.	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	Sjældent	—	Undert. i Sæsonen	—
	Arbejdsmænd . . .	do.	Nej	Nej	Ikke sjældent
	Kvinder	do.	—	do.	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	42 Øre pr. Time	—	Se Texten	—
	Arbejdsmænd . . .	34 » »	40—60 Ø. pr. Time	—	50-100 pCt. Tillæg
	Kvinder	—	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Sjældent	—	Undert. i Sæsonen	—
	Arbejdsmænd . . .	do.	Nej	Nej	Forekommer
	Kvinder	do.	—	do.	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	Som for Overarb.	—	Se Texten	—
	Arbejdsmænd . . .	do.	50 pCt. Tillæg	—	50-100 pCt. Tillæg
	Kvinder	—	—	—	—

løn, $\frac{2}{3}$ i Akkord (nemlig henholdsvis 3644 og 7437 Kr.). Den faste Løn er ved Priskurant af Marts 1896 sat til mindst 30 Øre pr. Time*), hvilket med 10 daglige Arbejdstimer giver en Dagløn af 3 Kr., men den gennemsnitlige Dagløn kan ifølge overensstemmende Opgivelser fra Arbejdsgivere og Arbejdere sættes til 3.33 Kr. Akkord-ugelønnen opgives i Gennemsnit af Fabrikerne til 20 og 22 Kr., af Forbundet til 19 Kr. Ved den ovenberørte Priskurant af Marts 1896 blev Minimum af Timelønnen for faglærte, fast ansatte Skomager-svende forhøjet fra 25 til 30 Øre. Lønforhøjelsen for Svende fra 1892—98 angives i det Hele til 12 à 15 pCt. For Naadlernes Vedkommende var derimod Forhøjelsen, ifølge Opgivelse fra Arbejdsgivernes Side, 25 pCt. Arbejdstiden er om Sommeren 12 Timer med 2 Timers Hvile, om Vinteren 11 Timer med $1\frac{1}{2}$ Times Hvile. I nogle Fabriker er Arbejdstiden dog noget kortere. Fra Forbundet foreligger følgende Arbejdsløsheds- og Aarslønstatistik, gældende Aaret 1898:

	Svende	Kvinder
A. Antal Arbejdere, som Besvarelsen omfatter	516	103
deraf beskæftigede hele Aaret...	344	84
— arbejdsløse under 1 Maaned	145	13
— — fra 1—2 Maaneder	18	2
— — - 2—3 —	3	3
— — over 3 —	6	1
B. Antal Arbejdere, som Besvarelsen omfatter	516	103
— arbejdsledige Dage	3646	543
deraf falder paa:		
1. Arbejdsløshed	1136	284
2. Sygdom	1601	215
3. Strejker eller Lockouts.	»	»
4. Andre Aarsager.	909	44

Aarslønstatistiken ser saaledes ud:

	Antal Svende	Antal Kvinder
Under 500 Kr.	1	47
Fra 500—600 Kr.	2	15
» 600—700 »	10	25
» 700—800 »	37	16
» 800—900 »	48	»
» 900—1000 »	198	»
» 1000—1200 »	168	»
» 1200—1400 »	39	»
» 1400—1600 »	8	»
» 1600—1800 »	3	»
Over 1800 Kr.	2	»

*) Herfra dog undtaget Arbejdere under 21 Aar og ældre Arbejdere.

Dette giver en gennemsnitlig Aarsindtægt for Svende af omtrent 1000 Kr.

Skomagersvendenes Forbund opgiver Antallet af mandlige Haandskomagere til 859 indenfor Organisationen og ca. 200 udenfor samme; om Antallet af kvindelige Haandskomagere mangle Oplysninger. Antallet af Arbejdere paa Skotøjsfabrikerne opgives for Mænd til 913 og 37, for Kvinder til 272 og 147, henholdsvis indenfor og udenfor Organisationen.

70. **Skorstensfejere.** Oplysninger foreligge fra Skorstensfejerlavet og fra Skorstensfejersvendenes Fagforening. Lærlingene faa i Læretiden Kost, Logi, Vads og Klæder. Ifølge Tarif af Maj 1898 er Svendenes Løn mindst 24 Kr. ugentlig. Desuden haves der en Del Extrafortjeneste, f. Ex. ved Kedelrensning om Søndagen, af hvilken 65 pCt. ifølge Tarifen tilfalder Svendene, ved Gratialer m. m. Der hersker ingen Arbejdsløshed i Faget. Den faste Dagløn skulde derefter give en Aarsindtægt af ca. 1200 Kr.; regner man Extrafortjenesten til et Par Hundrede Kr. aarlig (se Arbejdslønnen i 1892), kommer man til en aarlig Gennemsnitsfortjeneste af ca. 1400 Kr. Da Daglønnens Gennemsnit i 1892 angives til 3 Kr., har der fundet en ret betydelig Lønstigning Sted i dette Fag.

Svendenes Antal opgives til 38.

71. **Skrædere.** Oplysninger foreligge for de mandlige Herreskræderes Vedkommende fra 3 Skrædermestre, fra 3 Fabriker af Herreklæder, der foruden et overvejende Antal af Kvinder, Arbejdsmænd og Børn tillige beskæftige nogle faglærte Svende, samt fra Skrædernes Fagforening. Dette Fag karakteriseres ved et udstrakt Hjemmearbejde, idet en i 1897 erklæret Strejke, der havde det Formaal at erstatte Hjemmearbejdet med Værkstedsarbejde, ikke førte til det ønskede Resultat. Af de faa Dreng, der arbejde i Faget, ere de fleste oplærte i Sverig eller i Provinserne og arbejde for en stor Del hjemme hos Svendene. Af sidstnævnte arbejde en mindre Del paa Værksteder. For disse angiver Fagforeningen en Gennemsnitsdagløn af 3.75 Kr., Mestre af 4 Kr. I de store Fabrikvirksomheder beskæftiges der imidlertid ogsaa i selve Forretningen fastlønnede Svende med temmelig høje Lønninger, der for Størstedelen ligge mellem 1200

		69. Skomagere		70. Skorstensfejere	71. Skrædere
		Haandskomagere	Skotøjsfabriker		
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	2.00	2.75	Se Texten	1.33
	Minimum	0.50	0.67	do.	0.50
	Gennemsnit ...	1.00	1.33	do.	1.00
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	—	4.67	4.00	6.00
	Minimum	—	3.00	4.00	3.00
	Gennemsnit ...	—	3.33	4.00	3.75—4.00
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	—	6.67	—	—
	Minimum	—	3.18	—	—
	Gennemsnit ...	—	4.67	—	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	2.17	—	4.00
	Minimum	—	0.67	—	1.00
	Gennemsnit ...	—	1.50	—	1.63—2.00
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	26.00	39.00	—	32.00
	Minimum	(6.65)	9.00	—	—
	Gennemsnit ...	(15.00)	20.00	—	24.00—26.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	24.00	—	—
	Minimum	—	8.00	—	—
	Gennemsnit ...	—	12.00	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	Ubestemt	11—12	8	12
	Arbejdsmænd .	—	—	—	—
	Kvinder	—	11—12	—	9—10
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	—	1½—2	Ubestemt	2
	Arbejdsmænd .	—	—	—	—
	Kvinder	—	1½—2	—	1
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	—	Nej	Nej	—
	Arbejdsmænd .	—	—	—	—
	Kvinder	—	Nej	—	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	—	—	65 Øre pr. Time	—
	Arbejdsmænd .	—	—	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Ja	Nej	Undertiden	—
	Arbejdsmænd .	—	—	—	—
	Kvinder	—	Nej	—	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	Intet særligt	—	Se Texten	—
	Arbejdsmænd .	—	—	—	—
	Kvinder	—	—	—	—

og 1600 Kr. I det Hele angives Værkstedssvendenes Antal af Fagforeningen til ca. 15 pCt. af samtlige Svende, i 1892 var Procenttallet opgivet til 10. Størstedelen af Svendene i dette Fag arbejde som sagt hjemme, ofte ved Hjælp af deres kvindelige Husstand, og holde sig selv med Værksted, Varme, Lys og Sytilbehør. Lønningsmaaden er da Akkord. Før 1893 havde ingen faste Regler for dennes Beregning, men fra det nævnte Aar indførtes en Priskurant, der delte Forretningerne i 3 Klasser (med to Underafdelinger for de to Klassers Vedkommende). Hvor stor den egentlige Akkordfortjeneste er, lader sig imidlertid meget vanskeligt afgøre, da Svendene ofte arbejde for forskellige Mestre og ved Hjælp af andre. De tre Mestre, der lønne deres Svende efter Klasse I og II A & B, have imidlertid, for at komme en Besvarelse saa nær som som muligt, udvalgt de to 6, den tredje 4 Svende, der efter deres Mening kun arbejde for den paagældende Forretning, og hvis Fortjeneste antages at være nogenlunde typisk for de paagældende Klasser. Den gennemsnitlige Akkordugeløn for Svendene i de tre Forretninger angives fra 24 til 26 Kr. og Arbejdernes Aarslønninger ses af nedenstaaende Oversigt:

	1. Klasse. Antal Svende	2. Klasse A. Antal Svende	2. Klasse B. Antal Svende
Fra 900—1000 Kr.	»	»	1
» 1000—1200 »	1	4	1
» 1200—1400 »	3	1	2
» 1400—1600 »	2	1	»

Som det ses, er den lavest lønnede Klasse ikke repræsenteret i Oversigten. Da der før 1893 ikke eksisterede nogen Løntarif for Faget og altsaa heller ikke ensartede Lønningsforhold, er det vanskeligt at angive Lønforhøjelsens Størrelse. Fagforeningen anslaaer den fra 10 til 25 pCt. Den daglige Arbejdstid kan naturligvis kun opgives for Svende, der arbejde i Forretningen, der er den 12 Timer med 2 Timers Arbejdshvil.

Skrædernes Fagforening opgiver Antallet af Svende indenfor Organisationen til ca. 1100 og udenfor samme til 2 à 300.

De kvindelige Herreskræderes Lønningsforhold lade sig i Virkeligheden kun oplyse ved en Individualundersøgelse, da de arbejde for forskellige Arbejdsgivere og ved Hjælp af andre. Fra et større Firma, der beskæftiger sig med Kon-

fektion af Herreklæder, oplyses de udbetalte Aarslønninger til 450 Syersker; af disse Beløb vare 384 under 500 Kr., 19 fra 500—600 Kr. og Resten 47 fra 600 à 700 til 1200 à 1400 Kr., men Firmaet bemærker, at sikker Slutning til de virkelige Aarslønninger af de anførte Grunde ikke lader sig drage. De i Tabellen optagne Dagløns-satser gælde derfor væsenlig kun de i Forretnings-lokalerne beskæftigede Syersker. For disse angives fra to Firmaer Aarslønninger, hvoraf Halvdelen er under 500 Kr., en Tredjedel mellem 500 og 600 Kr. og en Sjettedel over 600 Kr.

De kvindelige Herreskræderes Fagforening opgiver ca. 1000 Kvinder indenfor og ca. 6 à 700 udenfor Organisationen.

72—75. **Slagtere.** Oplysninger foreligge for Slagterne og de dermed i nær Forbindelse staaende Arbejdere (ved Pøsefabriker og Tarmrenserier samt Slagteriarbejdere) fra Oldermændene for Slagterlavet, en større Pøsefabrik, Tarmrenseriet paa de offentlige Slagtehus samt fra Slagteriarbejdernes Fagforening.

De under Slagtere anførte Lønninger gælde de egentlige Slagterforretninger. Lærlingene faa næsten altid Kost og Logi hos Mesteren og en Ugeløn varierende fra 2—6 Kr. Svende lønnes med Ugeløn med eller uden Kost og Logi. Akkord kendes ikke. Den blandede Lønningsmaade anvendes endnu i en Del Forretninger med mindre Folkehold; i disse kan Gennemsnitslønnen ansættes til 16 Kr. egentlig, hvor derimod udelukkende Pengeløn gives, til 25 Kr. egentlig. De i Tabellen opgivne Daglønninger er Ugelønnen divideret med 6, men i Ugelønnen er indbefattet Vederlag for Søndagsarbejde, der i dette Fag er almindeligt for en Del af Dagen. Et mindre Antal Slagtersvende arbejde i de offentlige Slagtehus for Exportfirmaer. Deres Arbejde falder væsenlig paa 3 Dage af Ugen, og de fortjene i Akkord en Arbejds løn, der ligger langt over den almindelige.

De i Tabellen optagne Lønningssatser for Pøsefabriker gælde saavel Slagtere som Pøsemagere, der i det Hele lønnes ens. Betalingen for Søndagsarbejde er efter Fagforeningens Opgivelse sat til 50 Øre pr. Time. Paa den ovennævnte Pøsefabrik betales det med 3.50 Kr. for en halv Søndag.

		72-75. Slagtere			
		Slagtere	Pølsefabriker	Slagteriarbejdere	Tarmrenserier
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum . . .	1.00*)	—	—	1.00
	Minimum . . .	0.33*)	—	—	0.50
	Gennemsnit . .	0.65*)	—	—	—
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum . . .	5.00	4.00	4.00	4.00
	Minimum . . .	—	2.67	3.00	3.00
	Gennemsnit . .	4.17	4.00	3.50	3.33
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum . . .	6.67	6.67	—	6.00
	Minimum . . .	4.17	5.00	—	4.00
	Gennemsnit . .	5.00—6.00	5.00	—	5.00
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . .	—	3.00	—	—
	Minimum . . .	—	2.50	—	—
	Gennemsnit . .	—	3.00	—	—
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum . . .	—	—	—	2.00
	Minimum . . .	—	—	—	0.75
	Gennemsnit . .	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum . . .	—	—	—	—
	Minimum . . .	—	—	—	—
	Gennemsnit . .	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . .	—	—	—	—
	Minimum . . .	—	—	—	—
	Gennemsnit . .	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum . . .	—	—	—	—
	Minimum . . .	—	—	—	—
	Gennemsnit . .	—	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	Ubestemt	12	12	12—13
	Arbejdsmænd . .	—	do.	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	—	1 $\frac{1}{2}$ —2	2	2
	Arbejdsmænd . .	—	do.	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	—	Ja	Ja	Ja
	Arbejdsmænd . .	—	do.	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	—	35—50 Ø. pr. Time	50 Øre pr. Time	35 Øre pr. Time
	Arbejdsmænd . .	—	do.	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Ja	Nej	Nej	Ja
	Arbejdsmænd . .	—	—	—	—
	Kvinder	—	—	—	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	Se Texten	50 Øre pr. Time	50 Øre pr. Time	35 Øre pr. Time
	Arbejdsmænd . .	—	—	—	—
	Kvinder	—	—	—	—

*) Desuden Kost og Logi.

Ved Slagteriarbejdere forstaas i Tabellen de ikke egentlig faglærte Arbejdere, der arbejde hos Grosserere i Flæskehandelen, og hvis Lønninger ere de i Tabellen anførte.

For Tarmrenseriernes Vedkommende er Arbejdslønnen fra Februar 1899 forhøjet med fra 20—40 pCt. og Betalingen for Over- og Søndagsarbejde fra 35 til 50 Øre pr. Time.

Antallet af Slagtersvende opgives til ca. 300, af Pølsemagere til ca. 100, af Slagteriarbejdere til ca. 60 og af Tarmrensere til ca. 40.

(Smede, se Jærnindustrien).

76. **Snedkere (Bygnings-).** Oplysninger foreligge fra 4 Bygningssnedkerier og fra Bygningssnedkernes Fagforening. Svendelønnen udbetales overvejende, Fagforeningen opgiver for $\frac{5}{6}$, i Akkord. Lønningsforholdene i Faget ere regulerede ved Priskurant af Maj 1898. Ved denne er Timelønnen fastsat til mindst 45 Øre, men saaledes at den reguleres efter den paagældende Svends gennemsnitlige Akkordløn, hvis dette fører til et højere Resultat. Den angivne Mindsteløn gælder ikke for ældre svagelige eller for unge Svende i deres første Svendeaar. I Tabellen har man fulgt Fagforeningen baade med Hensyn til Gennemsnittet af Daglønnen og af Akkordugelønnen, da der fra de 4 Arbejdsgivere er opgivet Satser, der ligge dels over, dels under det nævnte Gennemsnit; dog skal det bemærkes, at Gennemsnittet af Akkordugelønnen for de to Arbejdsgivers Vedkommende ligger betydeligt over den i Tabellen angivne Sats, men deres Lønninger høre vistnok ogsaa til de højeste i Faget. Den ene af de nævnte Arbejdsgivere har gjort et nøjagtigt Uddrag af sine Bøger for Arbejdsaaet Marts 1898—Februar 1899 over Antallet af beskæftigede Svende og den udbetalte Løn for hver af Aarets Arbejdsuger, og da samme Virksomhed ved Slutningen af Arbejdsaaet udbetaler det resterende Akkordoverskud, er det muligt paa Grundlag af Opgørelsen at beregne den gennemsnitlige Arbejdsfortjeneste pr. Uge; denne kan sættes til $31\frac{3}{4}$ Kr., idet den udbetalte Arbejdsløn udgjorde 97967 Kr. og Antallet af Arbejdsuger var 3085. Fagforeningen meddeler, at Arbejdsløsheden i 1898 kun har været ringe og væsenlig kun har ramt de ældre uarbejdsdygtige

Svende. Ved at sammenholde de fra de 4 Arbejdsgivere opgivne Aarslønninger kommer man til følgende Resultat:

		Antal Svende	Antal Arbejdsmænd
Fra 800—900	Kr.	1	»
» 900—1000	»	6	6
» 1000—1200	»	19	»
» 1200—1400	»	84	»
» 1400—1600	»	48	»
» 1600—1800	»	42	»
Over 1800	Kr.	31	»

Dette giver for Svende en Gennemsnitsindtægt af mellem 1400 og 1500 Kr., men bemærkes maa det, at Størstedelen af disse Svende ere fastlønnede og maa antages at høre til de højest lønnede i Faget. Ved med Udeladelse af Overarbejdsfortjeneste at antage Beskæftigelse i Aarets 300 Arbejdsdage og ved at gaa ud fra de i Tabellen optagne gennemsnitlige Lønningssatser vilde man komme til en gennemsnitlig Aarsindtægt af 1350 Kr. Ifølge Priskuranten af 1898 var Arbejdstiden 12 Timer med $2\frac{1}{2}$ Timers Spisetid, udenfor Værkstedet er den dog i 4 Vintermaaneder kun 10 Timer med $1\frac{1}{2}$ Times, og i 2 Vintermaaneder 8 Timer med 1 Times Spisetid. Saavel Dagløn som Akkordløn ere stegne, men Opgivelserne divergere ret stærkt om Forhøjelsens Størrelse. Fra Arbejdsgiverside udtales, at Bygningssnedkernes Uddannelse i Læretiden tidligere var mere alsidig og omhyggelig end nu.

Bygningssnedkernes Fagforening opgiver ca. 1700 Svende indenfor og ca. 25 udenfor Organisation.

77. **Snedkere (Model-).** Oplysninger foreligge fra et større Skibsværft. For Lærlinge er Timelønnen stigende fra 6 Øre det første Læreaar til 13 Øre det femte og sidste Læreaar. Ved Slutningen af 1898 var Timelønnen for 19 Modelsnedkere gennemsnitlig 38 Øre. Akkordlønnen er Timelønnen med et Tillæg indtil 33 pCt. Fra 1. Maj 1898 er Timebetalingen ved Forhandling mellem Værftet og Fagforeningen forhøjet med 25 pCt.

Modelarbejdernes Fagforening opgiver ca. 115 Svende indenfor og ca. 10 udenfor Organisation.

78. **Snedkere (Møbel-).** Oplysninger foreligge fra Formanden for Snedkerlavets Afdeling for

		76-79. Snedkere (Fortsættes)			
		Bygnings-	Model-	Møbel-	Savværksarbejdere og Maskin-
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	—	1.30	1.17	2.00
	Minimum	—	0.60	0.33	0.50
	Gennemsnit ...	—	—	0.67	1.00—1.50
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	6.00	4.60	5.50	6.00
	Minimum	4.28	3.25	3.00	4.00
	Gennemsnit ...	4.75	4.00	4.00	4.50
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	8.00	—	6.00	12.00
	Minimum	4.80	—	4.50	5.00
	Gennemsnit ...	6.00	—	5.00	7.00—8.00
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	—	—	3.50
	Minimum	—	—	—	3.00
	Gennemsnit ...	3.00	3.00	—	3.00
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	60.00	—	35.00	40.00
	Minimum	22.00	—	18.00	24.00
	Gennemsnit ...	(27.00)	0—33 pCt. Tillæg	24.00	30.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	8—12 (se Texten)	12	11½—12	12
	Arbejdsmænd .	do.	do.	—	do.
	Kvinder	—	—	—	—
Der af beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	1—2½ (se Texten)	1½	1½—2	2—2½
	Arbejdsmænd .	do.	do.	—	2
	Kvinder	—	—	—	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	Nej	Nej	Nej	Nej
	Arbejdsmænd .	do.	do.	—	do.
	Kvinder	—	—	—	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	25-50 Ø. Tillæg pr. T.	50-100 pCt. Tillæg	25 pCt. Tillæg	50-100 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd .	—	do.	—	25-50 » »
	Kvinder	—	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Nej	Nej	Nej	Nej
	Arbejdsmænd .	do.	do.	—	do.
	Kvinder	—	—	—	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	25-50 Ø. Tillæg pr. T.	50-100 pCt. Tillæg	25 pCt. Tillæg	50-100 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd .	—	do.	—	do.
	Kvinder	—	—	—	—

Møbelsnedkere, fra en Række Snedkermestre samt fra Møbelsnedkernes og Stolemageres Fagforening. Læretiden er 5 Aar, i Regelen begyndes der med en Ugeløn af 2 Kr. stigende med 1 Kr. for hvert følgende Aar. Den større Del af Arbejdet gives i Akkord, efter Snedkerforbundets Lønstatistik for Aaret 1896 var dette Tilfældet med omtrent $\frac{2}{3}$. Den gennemsnitlige Dagløn i Faget angives, ifølge overensstemmende Opgivelser fra Lavet og Fagforeningen, til 4 Kr. og Akkordugelønnen til 24 Kr.

Fra Lavet er meddelt nedenstaaende Oversigt over Aarslønninger, der omfatter 399 Svende i 45 større og mindre Værksteder:

	Antal Svende
Fra 900—1000 Kr.	63
» 1000—1200 »	194
» 1200—1400 »	101
» 1400—1600 »	31
» 1600—1800 »	10

Dette giver en aarlig Gennemsnitsindtægt af mellem 1150 og 1200 Kr. Arbejdsløsheden i 1898 har kun været meget ringe og ved at antage fuld Beskæftigelse i 300 Arbejdsdage, men paa den anden Side uden Hensyn til Fortjenesten ved Overarbejde, vilde man, med den i Tabellen angivne gennemsnitlige Dag- og Akkordløn, komme til en Aarsindtægt af 1200 Kr., et Resultat, der ikke fjerner sig stærkt fra det ovenfor beregnede Gennemsnit. Ifølge Snedkerforbundets Lønstatistik for 1896 udgjorde Gennemsnitsindtægten for 421 københavnske Svende 1142 Kr. Lønforhøjelsen fra 1892 til 1898 angives af Lavet til 10 à 15 pCt.

Møbelsnedkernes og Stolemageres Fagforening opgiver 950 Svende indenfor og ca. 25 udenfor Organisation.

79. Snedkere (Savværksarbejdere og Maskin-). Der foreligger Oplysninger fra 4 større Fabriksvirksomheder og fra Savværksarbejdernes og Maskinsnedkernes Forbund. Lønningssystemet er næsten udelukkende Dagløn. Akkord anvendes kun i en enkelt Forretning og efter Fagforeningens Skøn lønnes kun $\frac{1}{10}$ af Arbejdet i Akkord, hvilket bekræftes fra Arbejdsgiverside. Den faste Løn er ved Lønningssystemet af Marts 1897 fastsat til mindst 40 Øre pr. Time, for uøvede Folk over 18 Aar til mindst 20 Øre pr. Time i det første Halvaar, stigende med 5 Øre for hvert Halvaar, indtil de 40 Øre er naaet. Overarbejde betales

med 50 pCt. Tillæg for de første 2 Timer og derefter med 100 pCt. Tillæg. Fra den ene Fabriksvirksomhed foreligger en nøjagtig Opgørelse over den gennemsnitlige Ugeløn for de der beskæftigede Maskinsnedkere, Beløbet udgjorde $27\frac{3}{4}$ Kr. Der har i 1898 kun været ringe Arbejdsløshed; ifølge Fagforeningens Opgivelse har af 440 Arbejdere de 415 været beskæftigede hele Aaret, 23 været arbejdsløse under 1 Maaned og 2 mellem 1 og 2 Maaneder. Fra samme Kilde stammer nedenstaaende Tabel over Aarslønninger:

	Antal Svende
Under 900 Kr.	12 *)
Fra 900—1000 Kr.	15 *)
» 1000—1200 »	20 *)
» 1200—1400 »	160
» 1400—1600 »	185
» 1600—1800 »	45
Over 1800 Kr.	3

Man kommer her til et Gennemsnitsbeløb af omtrent 1400 Kr. Omtrent samme Beløb vilde udkomme ved at antage en ugentlig Gennemsnitsfortjeneste af de ovennævnte $27\frac{3}{4}$ Kr. (i 50 Arbejdsuger) og en Arbejdsløshed som den af Fagforeningen angivne. Lønstigningen fra 1892 andrager efter Fagforeningens Opgivelse ca. 15 pCt.

Savværksarbejdernes og Maskinsnedkernes Forbund opgiver 1060 Svende indenfor og ca. 300—400 udenfor Organisationen.

80. Snedkere (Skibs-). Arbejderne i dette Fag rekrutteres fra Møbel- og Bygningssnedkerfaget, hvortil de atter overgaa under daarlige Skibsbygningskonjunkturer. Da Arbejdsvilkårene for Skibssnedkerne imidlertid frembyde visse Ejendommeligheder, har man fundet det rigtigt at give særskilte Oplysninger om dem, medens man dog ikke har medtaget dem i de i Indledningen omtalte Beregninger over de gennemsnitlige Lønningssatser, Aarsløn m. m. Oplysninger foreligge fra 2 store Skibsbyggerier og fra Skibssnedkernes Fagforening. Lærlingene lønnes i de 5 Læreaar med Satser fra 10 til 18 Øre Timen. Lønningssystemet er delt mellem Dagløn og Akkord. Det ene Skibsværft angiver at tre Fjerdedele, det andet at Halvdelen af Arbejdet i Skibshaandværkernes Fag udføres i Akkord, men Fagforeningen

*) Uøvede Arbejdere over 18 Aar.

angiver dette Forholdstal væsenlig lavere. Timebetalingen ved Slutningen af 1898 var ifølge Meddelelse fra det ene Skibsbyggeri for 49 Svende 40 Øre og Akkordlønnen lig Daglønnen med Tillæg af fra 0—33 pCt. Fagforeningen angiver Gennemsnitsfortjenesten pr. Time i Akkord til 45 Øre. Arbejdstiden paa begge Skibsbyggerier var om Sommeren 12 Timer med $1\frac{1}{2}$ Times Spisetid, om Vinteren kortere, i den mørkeste Tid fra $8\frac{1}{2}$ —9 Timer med $\frac{1}{2}$ —1 Times Spisetid. Den gennemsnitlige effektive Arbejdstid for hele Aaret var paa det ene Skibsværft meget nær 10 Timer. Timelønnen er fra 1892—98 stegen fra 30 à 33 Øre til 40 Øre eller med ca. 25 pCt., hvorimod Akkordlønnen ikke er væsenlig forhøjet. Hvis man antager Beskæftigelse hele Aaret, Arbejdet nogenlunde ligelig delt mellem Dagløn og Akkord og gaar ud fra den af Fagforeningen opgivne gennemsnitlige Akkordløn (45 Øre Timen, svarende à 6 Titimers Arbejdsdage til en Ugeløn af 27 Kr.), vilde man komme til en Aarsløn mellem 1250 og 1300 Kr., et Beløb, der omtrent svarer til Aarsfortjenesten for de paa det ene Skibsværft gennem hele Aaret beskæftigede Snedkere.

81. Stenhuggere. Oplysninger foreligge fra 3 større Virksomheder og fra Stenhuggersvendenes Fagforening. I Tabellen er der optaget særskilte Oplysninger for de to vigtigste Grupper af disse Arbejdere, nemlig for Marmor- og Sandstensarbejdere og for Granithuggere.

Lønningssystemet er med Hensyn til den førstnævnte Gruppe hovedsagelig, antagelig for $\frac{4}{5}$ Akkord, for $\frac{1}{5}$ fast Løn. Den nugældende Timeløn er fastsat i Oktober 1898 til 45 Øre paa Værkstedet, 50 Øre udenfor samme; for Arbejde indført fra Udlandet til 60 Øre. Arbejdslønnen retter sig efter den effektive Arbejdstids Længde. Denne er i de 6 Sommermaaneder 10 Timer, i de 6 Vintermaaneder varierende fra 7—9 Timer, i Gennemsnit for hele Aaret 9 Timer. Akkordugelønnen sættes for hele Aaret til i Gennemsnit mindst 24 Kr. Overarbejde og Søndagsarbejde betales efter Tarifen med Tillæg af 25 pCt., Natarbejde og Søndagsarbejde efter Kl. 4 med 80 Øre pr. Time. Fagforeningen meddeler, at der er megen Sygdom og i det Hele er en Del Arbejdsløshed i dette Fag. Ved iagttagelser gennem en Række af 10 Aar, er man kommen til det Resultat, at ca. 20

Arbejdere ere beskæftigede hele Aaret, ca. 10 ere arbejdsløse under 1 Maaned, ca. 20 fra 1—2 Maaneder, ca. 15 fra 2—3 Maaneder og ca. 10 over 3 Maaneder. I 1898 har Arbejdsløsheden antagelig været ringe. I alt Fald meddeler den ene Virksomhed Beskæftigelse hele Aaret for sine 17 Svende.

Der opgives 74 Svende indenfor og 3 udenfor Organisation.

Ogsaa Granithuggerne lønnes for Størstedelen i Akkord. Timelønnen er i August 1898 bestemt til 45 Øre i Byen og paa Værkstedet, til 60 Øre for indført færdigt Arbejde fra Udlandet. Den effektive Arbejdstid er 10 Timer i de 6 Sommermaaneder, $7\frac{1}{2}$ Timer i de 2 Vintermaaneder; i Gennemsnit for hele Aaret ca. 9 Timer. Akkordugelønnen kan i Gennemsnit sættes til 22 Kr. Overarbejde og Søndagsarbejde betales med 50 pCt., Natarbejde med 100 pCt. Tillæg.

Der opgives 42 Svende indenfor og ingen udenfor Organisation.

Ved at sammenlægge faktisk betalte Aarslønninger i de tre Forretninger, hvoraf i alt Fald de to beskæftige begge Klasser af Arbejdere, fremkommer følgende Resultat:

		Antal Svende	Antal Arbejdsmænd
Fra	600—700 Kr.	»	1
»	700—800 »	»	1
»	800—900 »	»	17
»	900—1000 »	»	8
»	1000—1200 »	39	»
»	1200—1400 »	19	»
»	1400—1600 »	17	»
»	1600—1800 »	6	»
Over	1800 Kr.	3	»

(Stentrykkere, se Litografer).

82. Stukkatorer. Oplysninger foreligge fra Foreningen af Arbejdsgivere i Stukkaturfaget og fra Stukkatorernes Fagforening. De $\frac{4}{5}$ af det egentlig faglærte Arbejde lønnes i Akkord og den gennemsnitlige Akkordugeløn opgives fra begge Sider til 36 Kr. Der anvendes i Faget nu en Del ikke faglært Arbejdskraft, navnlig til Støbning af Cement. Arbejdsløshed paa Grund af manglende Efterspørgsel har ikke spillet nogen Rolle i 1898, derimod vel Arbejdsløshed paa Grund af Vejret, men om dennes Omfang variere

Opgivelserne stærkt. Fagforeningens Skøn gaar ud paa, at der arbejdes 9 à 10 Maaneder om Aaret. Formanden for Arbejdsgiverne opgiver for 10 Arbejdere i sin egen Forretning Aarslønninger, der i Gennemsnit kunne sættes til mellem 1400 og 1500 Kr. Ved at lægge de i Tabellen opførte gennemsnitlige Lønningssatser og Fagforeningens Opgivelser om Arbejdsløshed til Grund for en Beregning af Aarslønnen, vilde man komme til tilnærmelsesvis samme Beløb, nemlig omtrent 1400 Kr. Arbejdstiden er i Regelen 12 Timer, hvorfra gaar 2 Timers Spisetid, om Vinteren i Bygninger er den kun 10 Timer.

Stukkatorernes Fagforening opgiver 22 indenfor og 2 udenfor Organisation.

83. **Sukkerhusarbejdere.** Oplysninger foreligge fra et stort Sukkerraffinaderi og fra Sukkerhusarbejdernes Fagforening. Arbejderne lønnes delvis i Akkord. Paa det nævnte Sukkerraffinaderi er der Søndagsarbejde fra Kl. 5—9 Morgen, hvilket betales med 1.50 Kr. Daglønnen er fra 1892—98 for Størstedelen af Arbejderne forhøjet fra 2.50 til 2.75 Kr. Aarslønnen for Kvinder opgives af Fagforeningen til ca. 500 Kr., hvilket stemmer ganske godt med Opgivelserne fra Raffinaderiet.

Antallet af Arbejdsmænd opgives af Fagforeningen til ca. 240.

84. **Syersker.** Virkelig fyldestgørende Oplysninger om Arbejdslønnen i Syfaget ville kun kunne gives gennem en Individualundersøgelse i Lighed med den, der skyldes Hr. Poul Sveistrup (Bogen om Syersker 1894), til hvilket fortjenstfulde Værk man henviser dem, der ønske at trænge nøjere ind i dette Emne. Det Moment, som for Syerskernes Vedkommende navnlig vanskeliggør Udarbejdelsen af en Arbejdslønsstatistik paa Grundlag af den i nærværende Bog fulgte Undersøgelsesmetode, er Hjemmearbejdet. Arbejdsgiverne kunne opgive de Summer, de have udbetalt til de enkelte Personer, med hvilke de komme i direkte Berøring, men dette giver ikke Nøglen til Bestemmelsen af de virkelige Lønningsforhold. Dels arbejde disse Personer ofte ved Hjælp af andre, som de atter lønne, dels udstykkes deres Arbejde hyppigt mellem forskellige, ja ofte mange forskellige Arbejdsgivere; dette gælder navnlig Syersker, der arbejde

hos private Familier. Nærværende Undersøgelse maa derfor væsentlig indskrænke sig til at give nogle Oplysninger om de Syersker, der ere beskæftigede i selve Forretningslokalerne — saaledes er der udelukkende taget Hensyn til dem ved de i Tabellen optagne Lønningssatser — idet der samtidig gøres opmærksom paa, at disse Personer, navnlig ved Arbejdets Regelmæssighed, høre til de bedst stillede. Da Arbejdsforholdene i dette Fag imidlertid ikke ere regulerede ved fælles Aftaler, ville de selv for de i Forretningslokalerne beskæftigede Personer kunne vise sig ret forskelligartede.

Iøvrigt deler Faget sig i en Række af Underafdelinger, af hvilke her vil blive omtalt: Kjolesyersker, Kaabesyersker og Korsetsyersker. Om Arbejdslønnen for de kvindelige Handskesyersker og Herreskrædere henvises til de paagældende Afsnit.

Betragte vi Kjolesyerskerne, da opgives den almindelige Arbejdsløn for de Syersker, der arbejde i selve Forretningen, af Fagforeningen til 1.25 Kr.; noget højere ere de Lønninger, der ere opgivne fra flere Dameskræderinder, Ugelønnen er her 8 à 9 Kr. Fra en enkelt større Forretning foreligge nøjagtige Oplysninger om 12 Kjolesyersker, der arbejde paa selve Systuen. For disse er den gennemsnitlige Ugeløn 9.75 Kr., og det opgives tillige, at disse Syersker have Arbejde hele Aaret rundt. Hvis man turde gaa ud fra, at arbejdsledige Dage paa Grund af Sygdom eller lignende gik op mod Overarbejde, vilde man paa Grundlag af den opgivne Gennemsnitsdagløn komme til en Aarsindtægt af ca. 500 Kr., hvormed maa jævnføres Opgivelserne fra en af de ovennævnte Systuer, hvorefter 2 Syersker havde under 500 Kr., 2 andre 5—600 Kr. og 1 6—700 Kr. Reglerne om Overarbejde ere ret forskellige. Fra en Forretning meddeles, at det ikke anvendes; fra flere andre, at det forekommer til Tider af Aaret; ogsaa Lønningsmaaden er ikke den samme, idet Overarbejdet snart betales med fast Timeløn (15 à 25 Øre med eller uden Kost), snart med en til Arbejdstidens Længde svarende Del af Daglønnen oftest med Tillæg af visse (fra 50—100) pCt. Søndagsarbejde forekommer sjældnere og lønnes ligeledes efter forskellige Regler.

For Kaabesyerskernes Vedkommende foreligge Oplysninger fra Fagforeningen og en Arbejdsgiver, der beskæftiger et betydeligt Antal Syersker. Den

		80. Snedkere (Forts.) Skibs-	81. Stenhuggere		82. Stukkatorer
			Marmor- og Sandstensarb.	Granithuggere	
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	1.80	2.20	Akkord	1.33
	Minimum	1.00	0.50	0.50	0.33
	Gennemsnit. . .	—	—	1.00	0.67
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	4.80	—	6.00	6.00
	Minimum	3.00	3.15	2.80	3.50
	Gennemsnit. . .	4.00	4.50	4.50	5.00
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	—	6.50	—	8.00
	Minimum	—	5.00	—	5.50
	Gennemsnit. . .	5.00	5.00	5.00	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	3.50	—	3.75
	Minimum	—	2.50	—	2.50
	Gennemsnit. . .	—	3.00	—	—
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	2.00	—	—
	Minimum	—	2.00	—	—
	Gennemsnit. . .	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	—	60.00	—	40.00
	Minimum	—	20.00	—	24.00
	Gennemsnit. . .	0—33 pCt. Tillæg	24.00	22.00	36.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	24.00	—	18.00
	Minimum	—	15.00	—	15.00
	Gennemsnit. . .	—	18.00—19.00	—	18.00
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit. . .	—	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	8½—12	8—12	8½—12	10—12
	Arbejdsmænd .	—	do.	—	do.
	Kvinder	—	—	—	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	½—1½	1—2	1—2	2
	Arbejdsmænd .	—	do.	—	do.
	Kvinder	—	—	—	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	Nej	Nej	Nej	Nej
	Arbejdsmænd .	—	do.	—	do.
	Kvinder	—	—	—	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	50-100 pCt. Tillæg	Se Texten	50—100 pCt. Tillæg	20 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd .	—	do.	—	do.
	Kvinder	—	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Nej	Nej	Nej	Nej
	Arbejdsmænd .	—	do.	—	do.
	Kvinder	—	—	—	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	50-100 pCt. Tillæg	Se Texten	50—100 pCt. Tillæg	25 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd .	—	do.	—	—
	Kvinder	—	—	—	—

nævnte Arbejdsgiver oplyser, at der i Akkordtillæg for enkelte Uger, ved Overarbejde Morgen og Aften, kan tjenes fra 4—15 Kr. Arbejdstiden er 10 Timer med 2 halve Timers Spisetid. Overarbejdsfortjenesten beregnes til 25 Øre Timen og for 90 i selve Forretningen arbejdende Syersker opgives følgende Aarslønninger:

	Antal Syersker
Ca. 235 Kr.	6
Fra 300—350 Kr.	24
» 400—450 »	20
» 500—600 »	36
Over 600 Kr.	4

Om Korsetsyerskerne foreligger der nogle Oplysninger fra deres Fagforening. Daglønnen skulde herefter ligge mellem 1 og 1.50 Kr., saaledes at 1 Kr. er den almindelige Dagløn. Akkordugelønnen varierer mellem 6 og 12 Kr. med 8 à 10 Kr. som Gennemsnit. Søndagsarbejde er ikke ualmindeligt. En Fjerdedel af Syerskerne have Arbejde hele Aaret rundt, de øvrige 1 à 2 Maaneders Arbejdsløshed. Det opgives, at Halvdelen af Syerskerne have ca. 300 Kr. i Aarsløn, en Tredjedel ca. 350 Kr. og Resten ca. 400 Kr. Lønnen menes at være aftagende.

(Sølvarbejdere, se Guld-, Sølv- og Elektropletarbejdere).

85. **Tagpapfabriker — Asfaltarbejdere.** Oplysninger foreligge fra en større Fabriksvirksomhed og fra Tagpap-, Asfalt- og Isoleringsarbejdernes faglige Afdeling under Arbejdsmændenes Forbund. Tagpaparbejderne lønnes udelukkende med Dagløn. Der betales ifølge en i 1898 afsluttet Overenskomst for Hjemmearbejde 3.25 Kr., for Udearbejde indenfor en vis territorial Linie 3.25 Kr. i 4 Vintermaaneder og 3.50 Kr. i Aarets øvrige Maaneder, og udenfor den nævnte Linie henholdsvis 3.50 og 3.75 Kr., alt pr. Arbejdsdag. For Asfalteringsarbejderne er der ved Overenskomst fastsat en Minimalløn af 4 Kr. for Udlæggerne og 3 Kr. for det øvrige Mandskab, svarende til en Arbejdstid af 10 Timer. Asfalteringsarbejderne lønnes dog delvis (efter Fagforeningen halvt) i Akkord, og Ugelønnen angives her i Gennemsnit til 22 Kr.

Antallet af Tagpaparbejdere opgives til 40,

af Asfalt- og Isoleringsarbejdere til mellem 60 og 70.

86. **Tapetfabriker.** Oplysninger foreligge fra to Tapetfabrikanter. Der anvendes til Arbejde i dette Fag unge Mennesker og Børn. De første faa fra 1 til 1½ Kr. om Dagen, Børnene fra 25 til 30 Øre for ½ Dag. De voxne mandlige Arbejdere lønnes udelukkende med Dagløn. Det i Tabellen opførte Gennemsnit er Middeltallet af de fra de to Fabrikanter opgivne Lønninger. Den ene Fabrikant udtaler, at i en lang Aarrække have hans Arbejdere været stadig beskæftigede. Arbejdstiden er om Sommeren 12 Timer, om Vinteren 11 Timer, deri indbefattet 2 Timers Spisetid. Begge Fabrikanter oplyse, at Lønnen er stegen i de senere Aar, men der opgives ikke hvormeget.

87. **Tapetserere.** Om Tapetserernes Arbejdsbetingelser foreligge Oplysninger fra Sadelmager- og Tapetsererlavet og fra Tapetserernes Fagforening. Lønningssystemet er delt mellem Dagløn og Akkord, paa sidstnævnte falder efter Lavets Opgivelse tre Fjerdedele, efter Fagforeningens Halvdelen. Ved Priskurant af September 1897 er Timelønnen fastsat til mindst 40 Øre, svarende for 10 Arbejdstimer til 4 Kr. pr. Arbejdsdag. Helligdags- og Overarbejde bør efter Regulativets Bestemmelser saavidt muligt undgaas, men betales, forsaavidt det finder Sted, for de to første Overtimer med 10 Øres, udover den Tid med 35 Øres Tillæg pr. Time, hvilket sidste Tillæg ogsaa gives Akkordarbejdere efter de to første Overtimer og til begge Kategorier Arbejdere efter Kl. 4 Helligdag. Akkordugelønnen opgives til 30 Kr. Den ovennævnte faste Priskurant, der er den første i Faget gældende, medførte en Lønningsforhøjelse, der af Fagforeningen sættes til 15 pCt. Tapetsererfaget maa regnes som et Sæsonfag, idet der i 4 Maaneder af Aaret vistnok kun arbejdes med ¾ af Svendene og ikke for fuld Kraft, medens der paa den anden Side i Foraars- og Efteraarssæsonen ikke sjældent anvendes Helligdags- og Overarbejde. Der er Enighed om, at Arbejdet i det Hele er bedre nu end tidligere, men Fagforeningens Udtalelser gaa samtidig ud paa, at der produceres en Del daarligt Arbejde til Auktioner, Marskandisere m. m.

		83. Sukkerhusarbejdere	84. Syersker	85. Tagpapfabriker-Asfaltarbejdere	
				Tagpapfabriker	Asfaltarbejdere
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	3.75	—	5.33	—
	Minimum	3.05	—	4.33	—
	Gennemsnit ...	3.45	—	—	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	3.25	—	4.00	4.00
	Minimum	2.60	—	3.00	3.00
	Gennemsnit ...	2.75	—	3.25—3.50	3.00
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	1.60	2.50	—	—
	Minimum	1.60	0.83	—	—
	Gennemsnit ...	1.60	1.25—1.50	—	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit ...	—	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	43.00	—	—	33.00
	Minimum	21.00	—	—	20.00
	Gennemsnit ...	25.00—26.00	—	—	22.00
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	14.00	—	—	—
	Minimum	12.80	—	—	—
	Gennemsnit ...	12.80	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	—	—	—	—
	Arbejdsmænd .	11½—12	—	12	12
	Kvinder	do.	10—11	—	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	—	—	—	—
	Arbejdsmænd .	1½—2	—	2	2
	Kvinder	do.	1—2	—	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	—	—	—	—
	Arbejdsmænd .	Nej	—	Nej	Nej
	Kvinder	do.	Forekommer	—	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	—	—	—	—
	Arbejdsmænd .	35 Øre pr. Time	—	45 Øre pr. Time	40 Øre pr. Time
	Kvinder	16 » »	Se Texten	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	—	—	—	—
	Arbejdsmænd .	Se Texten	—	Nej	Nej
	Kvinder	Nej	Forekommer	—	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	—	—	—	—
	Arbejdsmænd .	Se Texten	—	4.50 for 8 Timer	60 Øre pr. Time
	Kvinder	—	Se Texten	—	—

Tapetserernes Fagforening opgiver 300 Svende indenfor og 25 udenfor Organisationen.

(Tarmrenserier, se Slagtere).

88. **Teglværksarbejdere.** Oplysninger haves her kun fra en større Virksomhed. I denne lønnes $\frac{2}{3}$ af Arbejdet i Akkord, $\frac{1}{3}$ med Dagløn. Af Arbejdsstyrken beskæftiges en Tredjedel i 8 Maaneder, Resten hele Aaret. For Arbejdsmændenes faste Styrke opgives følgende Aarslønninger:

		Antal Arbejdsmænd	
Fra	700—800	Kr.	10
»	800—900	»	95
»	900—1000	»	205

Fra 1892—98 er der sket en Lønforhøjelse af 10 pCt. Arbejdstiden er i 8 Maaneder af Aaret 12 Timer med 2 Timers Hviletid, de resterende 4 Maaneder ere delte mellem $10\frac{1}{2}$ og $9\frac{1}{2}$ Timers Arbejdstid med $1\frac{1}{2}$ Times Hviletid.

89. **Telefonarbejdere.** Oplysninger foreligge fra Københavns Telefon Aktieselskab og fra Telefonarbejdernes Fagforening. De egentlige Telefonarbejdere lønnes enten med Maanedsløn eller med Dagløn, denne sidste udgjorde i 1898 for de faglærte Arbejdere gennemsnitlig 3.50 Kr. Søndagsarbejde finder Sted og beregnes for Tiden 8 Formiddag til 4 Eftermiddag med almindelig Dagløn. Overarbejde er om Sommeren ikke ualmindeligt og betales i 1898 med 40 Øre Timen for Dagarbejde og 80 Øre for Natarbejde. Fra Telefonselskabets Side opgives for 1898 følgende Aarslønninger for faglærte Arbejdere:

		Antal Arbejdere Maanedslønnede Daglønnede	
Fra	900—1000	Kr.	» 6
»	1000—1200	»	» 24
»	1200—1400	»	» 27
»	1400—1600	» 14	» 12
»	1600—1800	» 10	» »
Over	1800	Kr. 5	» »

hvilket for samtlige anførte Arbejdere giver en Aarsløn af omtrent 1350 Kr. Formænd lønnes med en fast årlig Løn fra 1700—2200 Kr. Aarslønnen for Lærlinge ligger mellem 450—900 Kr.

En Lønningsforhøjelse har fundet Sted fra Begyndelsen af 1899, saaledes er Minimallønnen for Svende sat op fra 3 til 3.50 Kr., for Arbejdsmænd til 3.25 Kr. og Betalingen for Overarbejde til 50 à 100 Øre pr. Time.

Antallet af Arbejdere angives af Telefonarbejdernes Fagforening til ca. 90 indenfor og ca. 30 udenfor Organisationen.

90. **Terrakottafabriker.** Oplysninger foreligge fra en Fabrik, der beskæftiger omtrent Halvdelen af Fagets Arbejdere. Arbejdsmænd lønnes helt med Dagløn, Svende og Kvinder for to Tredjedele i Akkord. Fabriken arbejder med samme Arbejdsstyrke og Lønningsforhold Aaret rundt. Efter de meddelte Oplysninger kan den årlige Gennemsnitsløn sættes for Svende til 1200 à 1300 Kr., for Arbejdsmænd til 1000 à 1100 Kr. og for Kvinder til 600 à 700 Kr. Lønssatserne ere for Svende de samme som i 1892, medens der for Arbejdsmænd har fundet en Lønforhøjelse Sted af 2 à 3 Kr. pr. Uge.

Antallet af Svende i Faget opgives til omtrent 20, desuden beskæftiges nogle Arbejdsmænd og et ret betydeligt Antal Kvinder, de sidste for en stor Del i Hjemmet ved Modellering, Maling m. m. Antallet af Kvinder er vexlende, idet de rekruteres fra beslægtede Fag, t. Ex. Porcellænsfabrikationen.

(Tobaksfabriker, se Cigarfabriker).

91. **Toldbodarbejdere.** Oplysninger foreligge fra Overtoldinspektoratet for København og fra Toldbodarbejdernes Fagforening. Alt Arbejde lønnes med Dagløn eller Timebetaling. Over- og Søndagsarbejde er almindeligt, særlig og for Søndagsarbejde udelukkende ved Transport af Varer fra Skib til Pakhus. De i Tabellen opførte Lønningssatser ere de fra Oktober 1898 gældende. Der har i nævnte Aar været beskæftiget gennemsnitlig 339 Arbejdere, hvoraf 260 hele Aaret. For Aarsfortjenesten angiver Fagforeningen som Minimum 650 Kr., som Maximum 1200 Kr. og som Gennemsnit 925 Kr. Daglønnen er fra 1892 forhøjet for de faste Folk fra 2.75 til 3 Kr., for de løse Folk fra 2.25 til 3 Kr. Ligeledes er Betalingen for Helligdagsarbejde forhøjet fra 33 til 50 Øre Timen. Efter Udtalelser fra Arbejdsgivere og Arbejdere arbejdes der bedre nu end før.

		86. Tapetfabriker	87. Tapetserere	88. Teglværksarbejdere	89. Telefonarbejdere
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	Se Texten	1.17	2.00	2.50
	Minimum	do.	0.40	1.00	1.50
	Gennemsnit. . .	—	0.60	1.50	2.00
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	—	5.00	—	4.00
	Minimum	—	4.00	—	3.00
	Gennemsnit. . .	—	4.00	—	3.50
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	—	7.00	5.00	—
	Minimum	—	5.00	4.00	—
	Gennemsnit. . .	—	5.00—6.00	4.50	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	3.67	3.00	3.32	3.00
	Minimum	—	2.00	3.00	3.00
	Gennemsnit. . .	3.00	2.50—3.00	3.10	3.00
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	2.00	—	—
	Minimum	—	1.33	—	—
	Gennemsnit. . .	—	1.50	—	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	—	45.00	—	—
	Minimum	—	20.00	—	—
	Gennemsnit. . .	—	30.00	—	—
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	—	—	24.00	—
	Minimum	—	—	21.00	—
	Gennemsnit. . .	—	—	22.50	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit. . .	—	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	—	12	—	11
	Arbejdsmænd . .	11—12	do.	9½—12	do.
	Kvinder	—	do.	—	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	—	2	—	1½—2
	Arbejdsmænd . .	2	do.	1½—2	do.
	Kvinder	—	do.	—	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	—	Se Texten	—	Ja
	Arbejdsmænd . .	Nej	Nej	Nej	do.
	Kvinder	—	Nej	—	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	—	10—35 Ø. Till. pr. T.	—	40—80 Ø. pr. Time
	Arbejdsmænd . .	33 Øre pr. Time	—	Alm. Løn	do.
	Kvinder	—	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	—	Undert. i Sæsonen	—	Forekommer
	Arbejdsmænd . .	Nej	Nej	Nej	do.
	Kvinder	—	Nej	—	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	—	10—35 Ø. Till. pr. T.	—	Se Texten
	Arbejdsmænd . .	40 Øre pr. Time	—	Alm. Løn	do.
	Kvinder	—	—	—	—

Toldbodarbejdernes Fagforening opgiver Antallet af Arbejdere indenfor Organisationen til 376, udenfor samme til 5.

92. **Trikotagefabriker.** Oplysninger foreligge fra 4 større Fabriksvirksomheder og fra Maskinstrikkernes Fagforening. Denne Erhvervsgren beskæftiger næsten udelukkende Kvinder, der for Størstedelen lønnes i Akkord. Forholdet er her ikke ganske ens indenfor de enkelte Fabriker, idet t. Ex. den ene slet ikke anvender fast Løn, medens en anden opgiver, at 30 pCt. af Arbejdet lønnes med Ugeløn (i Modsætning til Akkord). Den gennemsnitlige Akkordugeløn angives af de 4 Fabriker til 11, 12, 12 og 15 Kr. Fra de to Virksomheder foreligger følgende Opgørelse over Aarslønningerne:

	Antal Kvinder
Under 500 Kr.	10
Fra 500—600 Kr.	107
» 600—700 »	54
» 700—800 »	16
» 800—900 »	7
» 1000—1200 »	1

Den ene Fabrik oplyser imidlertid, at foruden 104 i ovenanførte Tal indbefattede Personer beskæftiger den et meget stort Antal, nemlig 275 Kvinder med Hjemmearbejde. Disses aarlige Fortjeneste for Fabriken maa sættes til under 500 Kr., men som et Udtryk for deres virkelige Aarsfortjeneste kan dette ikke tages, thi dels drejer det sig her, i alt Fald til Dels, om Bierhverv, dels arbejde de ogsaa for andre Forretninger. Arbejdstiden er 10 à 11 Timer, deri indbefattet 1—1½ Times Spisetid. Ved en Strejke i 1897 blev Arbejdslønnen forhøjet, men om Forhøjelsens Størrelse divergere Angivelserne fra 10 til 25 pCt.

93. **Træskomagere.** Oplysninger foreligge fra Træsko- og Tøffelmagernes Fagforening og fra en Fabrik. I København findes ingen egentlige Lærlinge i dette Fag. Svendenes Arbejde lønnes overvejende i Akkord, Arbejdsmændene med Dagløn. For Svendenes gennemsnitlige Akkordugeløn er i Tabellen optaget Middeltallet mellem Fagforeningens og Fabrikens Opgivelser, da det stemmer ganske godt med de fra begge Sider meddelte Aarslønninger. For Arbejde udenfor

Priskuranten er ved en Strejke i 1898 opnaaet en Timeløn af mindst 40 Øre. Fabriken opgiver for 20 Svende Aarslønninger, der give et Gennemsnit af ca. 1100 Kr. Omtrent til samme Beløb (nemlig ca. 1115 Kr.) kommer man ved Oplysninger om Aarslønninger, som Fagforeningens Formand har meddelt for 6 enkelte Svende (Træskomagere, Bundskærere m. fl.). Til 21 Arbejdsmænd giver ovennævnte Fabrik Aarslønninger med et Gennemsnit paa noget over 700 Kr.

Træsko- og Tøffelmagernes Fagforening opgiver 19 Svende indenfor og ca. 50 udenfor Organisation.

94. **Tændstikfabriker.** Oplysninger foreligge fra 3 større Fabriksvirksomheder og fra Fabrikarbejdernes Afdeling under Arbejdsmændenes Forbund. Lønnen er for de mandlige Tændstikfabrikarbejdere antagelig for $\frac{2}{3}$ Dagløn, for Kvinderne derimod var den endnu i 1898 overvejende Akkordløn; men der er paa Grund af Anskaffelsen af nye Maskiner en Tendens henimod Dagløn samtidig med dennes Forøgelse. Ugelønnen er for øvede mandlige Arbejdere mindst 21 Kr. Uøvede Arbejdere, mest unge Mennesker, lønnes lavere. Akkordugelønnens Gennemsnit opgives af Fabrikerne varierende fra 24 til 27 Kr. Overarbejde anvendes i alt Fald i en af Fabrikerne for Mænd i de 4 Vintermaaneder i 1 Time daglig, ogsaa Overarbejde for Kvinder forekommer, men sjældnere. Natarbejde for mandlige Arbejdere betales med 1 Kr. pr. Time. Fra Arbejdsgiverside klages der over, at medens Mændenes Arbejde er regelmæssigt, er Kvindernes afbrudt af en Del Fridage. Fra Fagforeningen opgives skønsmæssigt følgende Aarslønninger, der synes at stemme ganske godt med de i Tabellen opgivne Gennemsnitssatser for Dagløn og Akkord:

	Antal Arbejdsmænd	Antal Kvinder
Under 500 Kr.	»	ca. 100
Fra 500—600 Kr.	»	ca. 100
» 600—700 »	»	ca. 75
» 700—800 »	»	ca. 25
» 800—900 »	»	enkelte
» 900—1000 »	ca. 25	enkelte
» 1000—1200 »	ca. 25	»
» 1200—1400 »	enkelte	»
» 1400—1600 »	enkelte	»

		90. Terrakottafabriker	91. Toldbodarbejdere	92. Trikotagefabriker	93. Træskomagere
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum	—	—	—	—
	Minimum	—	—	—	—
	Gennemsnit . .	—	—	—	—
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum	5.00	—	—	—
	Minimum	4.00	—	—	—
	Gennemsnit . .	4.50	—	—	—
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum	—	—	—	6.50
	Minimum	—	—	—	5.50
	Gennemsnit . .	—	—	—	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	3.50	3.00	—	3.00
	Minimum	2.50	3.00	—	2.50
	Gennemsnit . .	3.00	3.00	—	2.75
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum	2.00	—	2.00	—
	Minimum	1.50	—	1.00	—
	Gennemsnit . .	2.00	—	1.67	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum	35.00	—	—	40.00
	Minimum	21.00	—	—	18.00
	Gennemsnit . .	28.00	—	—	23.00
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum	21.00	—	—	—
	Minimum	15.00	—	—	—
	Gennemsnit . .	18.00	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum	15.00	—	22.00	—
	Minimum	10.00	—	6.00	—
	Gennemsnit . .	12.00	—	12.00	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	10	—	—	12
	Arbejdsmænd . .	12	9—11	—	do.
	Kvinder	10	—	10—11	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	2	—	—	2
	Arbejdsmænd . .	do.	1½—2	—	do.
	Kvinder	do.	—	1—1½	—
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	Nej	—	—	Nej
	Arbejdsmænd . .	do.	Ja	—	do.
	Kvinder	do.	—	Nej	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	Alm. Løn	—	—	50—100 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd . .	do.	50 Øre pr. Time	—	do.
	Kvinder	do.	—	Intet særligt	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	Nej	—	—	Nej
	Arbejdsmænd . .	do.	Ja	—	do.
	Kvinder	do.	—	Nej	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	—	—	—	50—100 pCt. Tillæg
	Arbejdsmænd . .	—	50 Øre pr. Time	—	do.
	Kvinder	—	—	Intet særligt	—

95. **Tømrere (Hus-).** Oplysninger foreligge fra 3 af Tømrerlavets Bestyrelsesmedlemmer, en større Institution, der benytter Tømrere, samt fra Forretningsføreren for dansk Tømrerforbund. Efter den nugældende Priskurant af 1897 er den effektive Arbejdstid i Januar og December $7\frac{1}{2}$ Timer, i Februar og November $8\frac{1}{2}$ Timer, i Marts og Oktober 9 Timer og i Resten af Aaret 10 Timer. Hertil svarer saa med en minimal Timeløn af 44 Øre Daglønssatser paa henholdsvis 3.32, 3.72, 4.00 og 4.40 Kr. I det første Svendear er Daglønnen noget lavere, varierende fra 3 Kr. som Minimum til 4 Kr. som Maximum. Den overvejende Del af Arbejdet i Tømrerfaget lønnes imidlertid i Akkord; fra dansk Tømrerforbund opgives, at $\frac{4}{5}$ af Arbejdslønnen udbetales efter dette System, et Forholdstal, der ligger midt imellem Opgivelserne fra de enkelte Arbejdsgivere. Efter Fagforeningens Skøn kan den gennemsnitlige Akkordløn sættes lig Daglønnen med et Tillæg af 50 pCt. og dette Skøn tiltrædes af de to Arbejdsgivere, medens en tredje opgiver et noget højere Beløb (40 Kr.). Ifølge en Opgørelse fra Fagforeningen var Gennemsnitsantallet af ledige Dage i Maanederne November 1897 til Oktober 1898 ca. 55, heri indbefattet alle arbejdsledige Søgndage, derunder ogsaa Sygedage. Lægges man nu et Antal Arbejdsdage af 245 samt de anførte Gennemsnitssatser for Dagløn og Akkord med Hensyntagen til deres indbyrdes Forhold til Grund for en Beregning af den gennemsnitlige Aarsløn for en Tømrersvend, kommer man til et Beløb af 1372 Kr.

I den nævnte Sum er dog intet Hensyn taget paa den ene Side til Fortjeneste ved Overarbejde, der imidlertid spiller en ringe Rolle i dette Fag, paa den anden Side til Svendenes Udgifter til Anskaffelse og Vedligeholdelse af Værktøj, hvilke ere blevne forøgede ved Akkordsystemets større Anvendelse; efter Opgivelse fra Forretningsføreren for dansk Tømrerforbund kunne Gennemsnitsudgifterne til Værktøj for en Svend sættes til 45 à 50 Kr. aarlig. Det bemærkes fra Arbejdsgivernes Side, at 1898 har været et ualmindelig gunstigt Aar. Fra 1892—98 er Daglønnen forhøjet fra 38 til 44 Øre Timen, og saa Akkordlønnen er forøget, efter Lavets Opgivelse 8 à 10 pCt. Af Interesse er den Oplysning,

der skriver sig saavel fra Arbejdsgivernes som fra Arbejdernes Side, at Akkordsystemets større Udbredelse, gennem Anskaffelsen af dyrere Værktøj, har ført til mere og bedre Arbejde.

Antallet af Svende opgives til 1395 indenfor og 5 udenfor Organisationen.

96. **Tømrere (Skibs-).** Oplysninger foreligge fra to Skibsbyggerier og fra Skibstømrerforeningen. Lønnen er delt mellem Dagløn og Akkord, Fagforeningen opgiver efter Forholdet $\frac{3}{4}$ og $\frac{1}{4}$. Timelønnen var ifølge Opgivelse fra det største Skibsbyggeri ved Slutningen af 1898 ca. 40 Øre, hvilket med en gennemsnitlig effektiv Arbejdstid for hele Aaret af 10 Timer giver en Dagløn af 4 Kr. Fagforeningen opgiver en gennemsnitlig Dagløn af 4.50 Kr. Ved Akkord kan tjenes et Tillæg til Daglønnen af fra 0—75 pCt. (efter Fagforeningen i Gennemsnit 8 Kr. ugentlig). Det oplyses af Fagforeningen, at i 1898 har af 320 Arbejdere 75 været arbejdsløse, deraf 50 i under 1 Maaned, 20 i 1—3 Maaneder og 5 over 3 Maaneder. Det ene Skibsværft angiver for 47 gennem hele Aaret beskæftigede Arbejdere Lønninger fra 900 à 1000 Kr. indtil 1600 à 1800 Kr. og udvisende et Gennemsnit af godt 1400 Kr. De nævnte Arbejdere udgjorde noget over Halvdelen af det gennemsnitlige Antal beskæftigede Svende. Arbejdstiden er paa det ene Skibsværft 12 Timer med $1\frac{1}{2}$ Times Spisetid i $7\frac{1}{2}$ Sommermaaneder, i den korteste Vintertid $8\frac{1}{2}$ Timer med $\frac{1}{2}$ Times Spisetid. Den effektive Arbejdstid er for hele Aaret 10 Timer.

Skibstømrerforeningen opgiver 302 Svende indenfor og 12 udenfor Organisationen.

97. **Urmagere.** Oplysninger foreligge fra Oldermannen for Urmagerlavet, der ved Udarbejdelsen af det indsendte Skema har konfereret med Formanden for Urmagerforeningen af 7. April 1875, og fra Urmagerens Fagforening. Lønningssystemet er blandet og efter Fagforeningens Skøn lige delt mellem Dagløn og Akkord. I 1895 vedtoges ved Forhandling mellem Mestre og Svende den første Priskurant, der dog kun har Gyldighed for Urmagerforeningen af 7. April 1875, og som satte

		94. Tændstikfabriker	95-96. Tømrere		97. Urmagere
			Hustømrere	Skibstømrere	
Dagløn for Dreng (Kr.)	{ Maximum	2.00	2.00	2.00	Som Regel intet
	{ Minimum	1.00	0.50	0.50	do.
	{ Gennemsnit . . .	1.40	1.25	—	do.
Dagløn for Svende (Kr.)	{ Maximum	—	4.40	4.70	4.00
	{ Minimum	—	3.00	3.20	1.67
	{ Gennemsnit . . .	—	4.00	4.00—4.50	—
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	{ Maximum	5.83	—	6.00	5.00
	{ Minimum	4.00	—	5.00	3.00
	{ Gennemsnit . . .	4.00—4.17	—	—	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	{ Maximum	4.33	4.00	—	—
	{ Minimum	3.00	2.64	—	—
	{ Gennemsnit . . .	3.50	3.33	—	—
Dagløn for Kvinder (Kr.)	{ Maximum	3.50	—	—	—
	{ Minimum	1.50	—	—	—
	{ Gennemsnit . . .	2.00	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	{ Maximum	—	60.00	—	40.00
	{ Minimum	—	26.00	—	8.00
	{ Gennemsnit . . .	—	ca. 36.00	32.00—35.00	—
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	{ Maximum	38.00	—	—	—
	{ Minimum	21.00	—	—	—
	{ Gennemsnit . . .	25.00	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	{ Maximum	18.00	—	—	—
	{ Minimum	8.00	—	—	—
	{ Gennemsnit . . .	10.00—12.00	—	—	—
Daglig Arbejdstid (Timer)	{ Svende	—	8½—12	8½—12	12
	{ Arbejdsmænd .	12	do.	—	—
	{ Kvinder	do.	—	—	—
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	{ Svende	—	1—2	½—1½	1½—2
	{ Arbejdsmænd .	2	do.	—	—
	{ Kvinder	do.	—	—	—
Er Overarbejde almindeligt?	{ Svende	—	Nej	Nej	Nej
	{ Arbejdsmænd .	Nej	do.	—	—
	{ Kvinder	do.	—	—	—
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	{ Svende	—	50-100 pCt. Tillæg	50-100 pCt. Tillæg	Intet særligt
	{ Arbejdsmænd .	50 Øre pr. Time	—	—	—
	{ Kvinder	45 Øre pr. Time	—	—	—
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	{ Svende	—	Nej	Nej	Forekommer
	{ Arbejdsmænd .	Nej	do.	—	—
	{ Kvinder	do.	—	—	—
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	{ Svende	—	50-100 pCt. Tillæg	50-100 pCt. Tillæg	Almindelig Løn
	{ Arbejdsmænd .	60 Øre pr. Time	—	—	—
	{ Kvinder	—	—	—	—

Minimalugelønnen til 15 Kr. Fagforeningen er gaaet ud fra denne ved Fastsættelsen af den gennemsnitlige Dagløn til 2.50 Kr., medens Oldermænden angiver den til 3 Kr. Ogsaa Akkordugelønssatserne divergere (fra 14 til 18 Kr.), hvorfor man i Tabellen ikke har optaget Gennemsnitssatser for Dagløn og Akkord. Fra begge Sider er man enig om, at Arbejdets Kvalitet er aftagende.

Antallet af Svende opgives af Fagforeningen til 100 indenfor Organisationen og 25 udenfor samme.

En Taarnurfabrikant angiver en gennemsnitlig Dagløn af 3.50 Kr., en Akkordugeløn af 22 Kr. og Arbejdets lige Deling mellem de to Lønnings-systemer.

98. **Vadskerier.** Oplysninger foreligge fra et større Dampvadskeri. Det opgives, at $\frac{2}{3}$ af Arbejdet lønnes med Dagløn og $\frac{1}{3}$ i Akkord. Da Faget er i stærk Udvikling paa Grund af den stigende Tendens til at lade vadske ude, er der ingen Arbejdsløshed, og særlig er der stærk Efter-spørgsel efter faglærte Strygeomfruer. Om Bevægelsen i Arbejdslønnen fra 1892 til 1898 og om Aarslønningerne i det sidste Aar gives Oplysninger i nedenstaaende lille Tabel:

	1898 Antal Kvinder	1898 pCt.	1892 pCt.
Under 500 Kr.	8	11.8	41.2
Fra 500—600 Kr.	20	29.4	44.1
» 600—700 »	25	36.8	14.7
» 700—800 »	15	22.0	»

99. **Vognmandskuske.** Oplysninger foreligge fra Københavns Vognmandsforening og fra Kuskenes Fællesafdeling under Arbejdsmændenes Forbund. Ved Overenskomst af 26. April 1898 mellem de to Organisationer er Ugelønnen i de 6 Vintermaaneder (Oktober—Marts) fastsat til 18 Kr., i de øvrige 6 Maaneder af Aaret til 19 Kr. (Før den Tid var Ugelønnen henholdsvis 16 og 18 Kr.). Naar Akkordsystemet anvendes, er der sikret Kuskene den ovennævnte Dagløn. Arbejdstiden er her i Regelen 12 Timer, Spisetid ubestemt. Overarbejde fra 6 Aften til 6 Morgen betales med 25 pCt., Lystkørsel paa Søn- og Helligdage med 20 pCt.

af Vognmandens Kørselsindtægt. Ved en anden Overenskomst af 5. December 1898 mellem Dampmøllerne og den ovennævnte Fællesafdeling er Arbejdstiden fastsat fra 6 Morgen til 7 Aften med $1\frac{3}{4}$ Times Hvil, og Ugelønnen til 24 Kr. Fra Fællesafdelingen opgives følgende Aarslønninger:

	Antal Kuske
Fra 900—1000 Kr.	1500
» 1000—1200 »	100
» 1200—1400 »	50

De højere Lønninger tjenes af Møllerkuskene og af Kuske hos forskellige Grossererfirmaer, der gennemgaaende give deres Folk en Ugeløn fra 20 til 23 Kr.

100. **Voxdugsfabriker.** Oplysninger foreligge fra to Arbejdsgivere. Arbejdet lønnes væsenlig med Dagløn. Den ene Arbejdsgiver meddeler Aarslønninger for 15 Svende, 28 Arbejdsmænd og 8 Kvinder. For Svendene var den gennemsnitlige Aarsløn ca. 1300 Kr., for Arbejdsmændene ca. 800 Kr. Fra den ene Arbejdsgiver oplyses, at Over- og Søndagsarbejde for Svendene er almindeligt ved Juletid. Af Kvinderne havde 6 under og 2 over 500 Kr.

101. **Vævere (Bomulds-).** Oplysninger foreligge for Bomuldsvæverierne fra Væveriarbejdernes Fagforening og fra 3 større Fabriker, af hvilke den enes Lønninger opgives at kunne tjene som Norm for alle de Arbejdsgivere, der ere Medlemmer af Textilfabrikantforeningen. Oplysningerne ere ret uensartede og vanskelige at samle til et enkelt Billede. Da der i Textilindustrien ikke regnes andre for Svende end de, der beklæde Pladsen som Formand eller lignende, ere Vævernes Lønninger opførte under Arbejdsmænd. Det meste Arbejde udføres i Akkord, af Fagforeningen opgives ca. 80 pCt. De af Arbejdsgiverne meddelte Lønninger ere i det Hele noget højere end Fagforeningens. Den gennemsnitlige Dagløn for Arbejdsmænd sættes af Fagforeningen til 2.83 à 3 Kr. (17 à 18 Kr. Ugeløn), Arbejdsgiverne opgive fra 3.25 til 3.33 Kr.; den gennemsnitlige Akkordugeløn angives af Arbejderne fra 14—16 Kr., medens den til Fabrikantforeningen hørende Ar-

		98. Vadskerier (Dampvadskerier)	99. Vognmandskuske	100. Voxdugfabriker	101. Vævere (Bomulds-)
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum. . . .	—	—	2.00	1.60
	Minimum	—	—	0.66	0.84
	Gennemsnit. . .	—	—	1.17	—
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum. . . .	—	—	6.33	—
	Minimum	—	—	3.33	—
	Gennemsnit. . .	—	—	4.00	—
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum. . . .	6.00	—	—	—
	Minimum	5.00	—	—	—
	Gennemsnit. . .	—	—	—	—
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum. . . .	—	4.00	3.50	3.50
	Minimum	—	3.00	2.33	2.50
	Gennemsnit. . .	—	3.00—3.17	3.00—3.17	—
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum. . . .	2.50	—	2.33	3.50
	Minimum	1.25	—	1.33	1.00
	Gennemsnit. . .	1.65	—	1.33	2.00
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum. . . .	—	—	38.00	—
	Minimum	—	—	21.00	—
	Gennemsnit. . .	—	—	24.00	—
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum. . . .	—	—	24.00	27.00
	Minimum	—	—	18.00	10.00
	Gennemsnit. . .	—	—	20.00	16.00
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum. . . .	18.00	—	16.00	27.00
	Minimum	9.00	—	10.00	6.00
	Gennemsnit. . .	12.00—14.00	—	11.00	12.00—14.00
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	—	—	11½—12	—
	Arbejdsmænd . .	—	12—13	do.	12
	Kvinder	12	—	11	do.
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	—	—	1½—2	—
	Arbejdsmænd . .	—	Se Texten	do.	1½—2
	Kvinder	2	—	2	do.
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	—	—	Se Texten	—
	Arbejdsmænd . .	—	Nej	Nej	Nej
	Kvinder	Ja	—	do.	do.
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	—	—	20 pCt. Tillæg	—
	Arbejdsmænd . .	—	Se Texten	—	25 pCt. Tillæg
	Kvinder	20 Øre pr. Time	—	—	do.
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	—	—	Se Texten	—
	Arbejdsmænd . .	—	Nej	—	Nej
	Kvinder	Nej	—	—	do.
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	—	—	Som for Overarb.	—
	Arbejdsmænd . .	—	Se Texten	—	50 pCt. Tillæg
	Kvinder	20 Øre pr. Time	—	—	do.

bejdsgiver opgiver ca. 16 Kr. Daglønnen for Kvinder opgiver Fagforeningen til 1.67 à 2 Kr. i Gennemsnit, medens dette for de tre Fabriker udviser ca. 2 Kr., Akkordugelønnen er af Fagforeningen sat til i Gennemsnit 12 à 14 Kr., hvilken Opgivelse bekræftes derved, at Fabrikernes Tal ligge dels over, dels under dette Beløb.

Af Væveriarbejdernes Fagforening opgives Antallet af mandlige Arbejdere til 200, af kvindelige til 785.

102. **Vævere (Uld-).** Oplysninger foreligge fra Væveriarbejdernes Fagforening og fra en større Fabrik. De af Fagforeningen opgivne Gennemsnitslønninger ere optagne i Tabellen, da de i Hovedsagen bekræftes af den ovennævnte Arbejdsgiver. Drengene fra 14—17 Aar faa en Ugeløn fra 7—10 Kr., unge Mennesker over 17 Aar af 12 Kr. Det meste Arbejde udføres af ikke særlig faglærte Arbejdere, Mænd og Kvinder. Mændenes Arbejde betales for $\frac{3}{4}$ med Ugeløn, for $\frac{1}{4}$ i Akkord, og Ugelønnen varierer fra 17 til 18.50 Kr. med 18 Kr. som Gennemsnit. Kvinders Arbejde betales derimod for $\frac{3}{4}$ i Akkord og kun for $\frac{1}{4}$ med Ugeløn. Dennes Gennemsnit opgives til 9 à 11 Kr., medens derimod den gennemsnitlige Akkordugeløn af Fagforeningen ansættes til 15 Kr., det samme Beløb som ovennævnte Fabrik ved en Beregning for et helt Aar har faaet som Gennemsnit. Med Hensyn til den fra 1892—98 stedfundne Forhøjelse i Arbejdsmændenes Løn oplyser Fabriken, at Minimalugelønnen er stegen fra 14—17 Kr., Maximalugelønnen fra 16—18 $\frac{1}{2}$ Kr., altsaa en Lønstigning mellem ca. 15 $\frac{1}{2}$ og ca. 21 $\frac{1}{2}$ pCt. Den effektive Arbejdstid opgives til i Regelen 10 $\frac{1}{4}$ à 10 $\frac{1}{2}$ Timer.

Af Væveriarbejdernes Fagforening opgives Antallet af mandlige Arbejdere til 15, af kvindelige til 40.

103. **Zink- og Broncestøbere.** Oplysninger foreligge fra et større Zink- og Broncestøberi og fra Gørtler og Metalarbejdernes Fagforening. Alt Arbejde lønnes med Dagløn. For Over- og Søndagsarbejde gives enten et procentvis Tillæg til den almindelige Løn af fra 50—100 pCt. eller et Timetillæg af 10 Øre for Svende og 5 Øre for

Arbejdsmænd. Den ovennævnte Arbejdsgiver opgiver for 20 Svende Aarslønninger, hvis Gennemsnit ligger mellem 1200 og 1400 Kr., medens Arbejdsmændenes Aarsløn er mellem 800 og 900 Kr.

Antallet af Svende antages at være lidt over 20.

104. **Ølbryggerier.** Oplysninger foreligge fra Gamle og Ny Carlsberg, alle de Forenede Bryggeriers enkelte Etablissementer og Københavns Bryggerier og Malterier samt fra Bryggeriarbejdernes Fagforening. De mandlige Arbejdere lønnes overvejende med Ugeløn, hvorimod Akkord er mere almindelig for de i Bryggerierne beskæftigede Kvinder. At de ganske særegne Ejendomsforhold for Gamle Carlsberg, der saa at sige sætter Bryggeriet udenfor de almindelige Konkurrenceforhold, have mærket Arbejdsbetingelserne og delvis bragt Lønningerne opover det almindelige Niveau, er let forklarligt; dette vil f. Ex. finde sit Udtryk i de høje Daglønssatser, der i Tabellen ere anførte for Formænd og Bryggeriarbejdere, idet man for Ensartethedens Skyld har ansat de faste Aarslønninger i Dagløn. Arbejdsbetingelserne hos de Forenede Bryggerier ere for en væsentlig Del regulerede ved den med Fagforeningen i 1897 truffne Overenskomst, der gælder for Arbejdere, der have arbejdet mindst 1 Aar hos de Forenede Bryggerier og ere fuldt arbejdsdygtige. Den mindste Løn er herefter 3 Kr. pr. Søgnedag for 10 Timers Arbejde. Søndagsarbejde betales med halv Dagløn for 3 $\frac{1}{2}$ Timers Beskæftigelse. Der godtgøres for Natarbejde et Tillæg til ovennævnte Løn af 1 Kr. pr. Uge. Disse Betingelser gælde væsentlig for Arbejdere ved Aftapningsanstalterne. De fleste af de egentlige Bryggeriarbejdere lønnes med mindst 20 Kr. ugentlig for 63 $\frac{1}{2}$ Timers effektiv Arbejdstid, saaledes at der i den nævnte Ugeløn er indbefattet Betaling for 3 $\frac{1}{2}$ Timers Søndagsarbejde. For Natarbejde faa disse Arbejdere intet særligt Tillæg. Almindeligt Overarbejde betales for begge de nævnte Grupper af Arbejdere paa Hverdage med 35 Øre, paa Søndage med 40 Øre pr. Time. Gamle Carlsberg arbejder for en meget væsentlig Del med Folk, der have faste Aarslønninger; disse variere for Bryggeriarbejdere fra 945—1385 Kr., for Formænd fra 1673—2390 Kr.; for Kuske udgør Aars-

		102. Vævere (Uld-)	103. Zink- og Broncestøbere	104. Ølbryggerier
Dagløn for Dreng (Kr.)	Maximum . . .	2.00	1.33	2.50
	Minimum . . .	1.17	0.33	1.17
	Gennemsnit. . .	—	1.00	—
Dagløn for Svende (Kr.)	Maximum . . .	—	6.00	—
	Minimum . . .	—	4.00	—
	Gennemsnit. . .	—	4.50	—
Dagløn for Mestersvende (Kr.)	Maximum . . .	—	6.40	8.00
	Minimum . . .	—	—	3.20
	Gennemsnit. . .	—	—	4.20
Dagløn for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . .	3.08	3.00	4.50
	Minimum . . .	2.83	3.00	2.83
	Gennemsnit. . .	3.00	3.00	3.00—3.33
Dagløn for Kvinder (Kr.)	Maximum . . .	2.17	—	2.17
	Minimum . . .	1.50	—	1.33
	Gennemsnit. . .	1.50—1.83	—	1.83
Akkordugefortjeneste for Svende (Kr.)	Maximum . . .	—	—	—
	Minimum . . .	—	—	—
	Gennemsnit. . .	—	—	—
Akkordugefortjeneste for Arbejdsmænd (Kr.)	Maximum . . .	18.00	—	24.00
	Minimum . . .	15.00	—	18.00
	Gennemsnit. . .	16.50	—	21.00
Akkordugefortjeneste for Kvinder (Kr.)	Maximum . . .	18.00	—	18.00
	Minimum . . .	12.00	—	12.00
	Gennemsnit. . .	15.00	—	13.00—15.00
Daglig Arbejdstid (Timer)	Svende	—	11—12	—
	Arbejdsmænd . . .	12	do.	12
	Kvinder	do.	—	do.
Deraf beregnes til Spisetid (Timer)	Svende	—	1—2	—
	Arbejdsmænd . . .	1½—1¾	do.	2—2½
	Kvinder	do.	—	do.
Er Overarbejde almindeligt?	Svende	—	Nej	—
	Arbejdsmænd . . .	Nej	do.	Nej
	Kvinder	do.	—	do.
Hvormeget beregnes for Overarbejde?	Svende	—	Se Texten	—
	Arbejdsmænd . . .	25 pCt. Tillæg	—	30—50 Øre pr. Time
	Kvinder	do.	—	25 Øre pr. Time
Er Arbejde paa Søn- og Helligdage almindeligt?	Svende	—	Nej	—
	Arbejdsmænd . . .	Nej	do.	Ja
	Kvinder	do.	—	Forekommer
Hvormeget beregnes for Søndagsarbejde?	Svende	—	Se Texten	—
	Arbejdsmænd . . .	50 pCt. Tillæg	—	40—60 Øre pr. Time
	Kvinder	do.	—	28—40 » » »

lønnen 2940 Kr. Desuden have de ugifte Arbejdere fri Bolig paa Bryggeriet og alle Arbejdere fri Lægehjælp, Medicin og Hospitalsbehandling i Sygdomstilfælde med Bibeholdelsen af fuld Løn samt Pensionsret. Ogsaa om Aarslønningerne er der fra de forskellige Bryggerier meddelt Oplysninger, der ses af hosstaaende Tabel, i hvilken Gamle Carlsbergs Arbejdere er holdte særskilt. Under Oversigten er ikke medtaget Arbejdere udenfor det egentlige Bryggerierhverv som Bødkere, Snedkere, Smede m. m. Det bemærkes, at Oversigten for Gamle Carlsberg viser Aarslønningerne for de fast ansatte Folk, denne Grænse er ikke holdt skarpt for de andre Bryggerier, idet man for de ikke hele Aaret beskæftigede Arbejdere har beregnet en Aarsløn paa Grundlag af Lønnen i den Tid, de have haft Arbejde.

Aarsindtægt.	Antal Arbejdsmænd			Antal Kvinder
	Gamle Carlsberg	Andre Bryggerier	Tilsammen	
Under 500 Kr.	»	»	»	1
Fra 500—600 Kr.	»	6	6	86
» 600—700 »	»	1	1	159
» 700—800 »	»	2	2	»
» 800—900 »	»	27	27	»
» 900—1000 »	17	226	243	»
» 1000—1200 »	105	452	557	»
» 1200—1400 »	52	75	127	»
» 1400—1600 »	19	25	44	»
» 1600—1800 »	4	7	11	»
Over 1800 Kr.	40	44	84	»
	237	865	1102	246

